

KLASSE

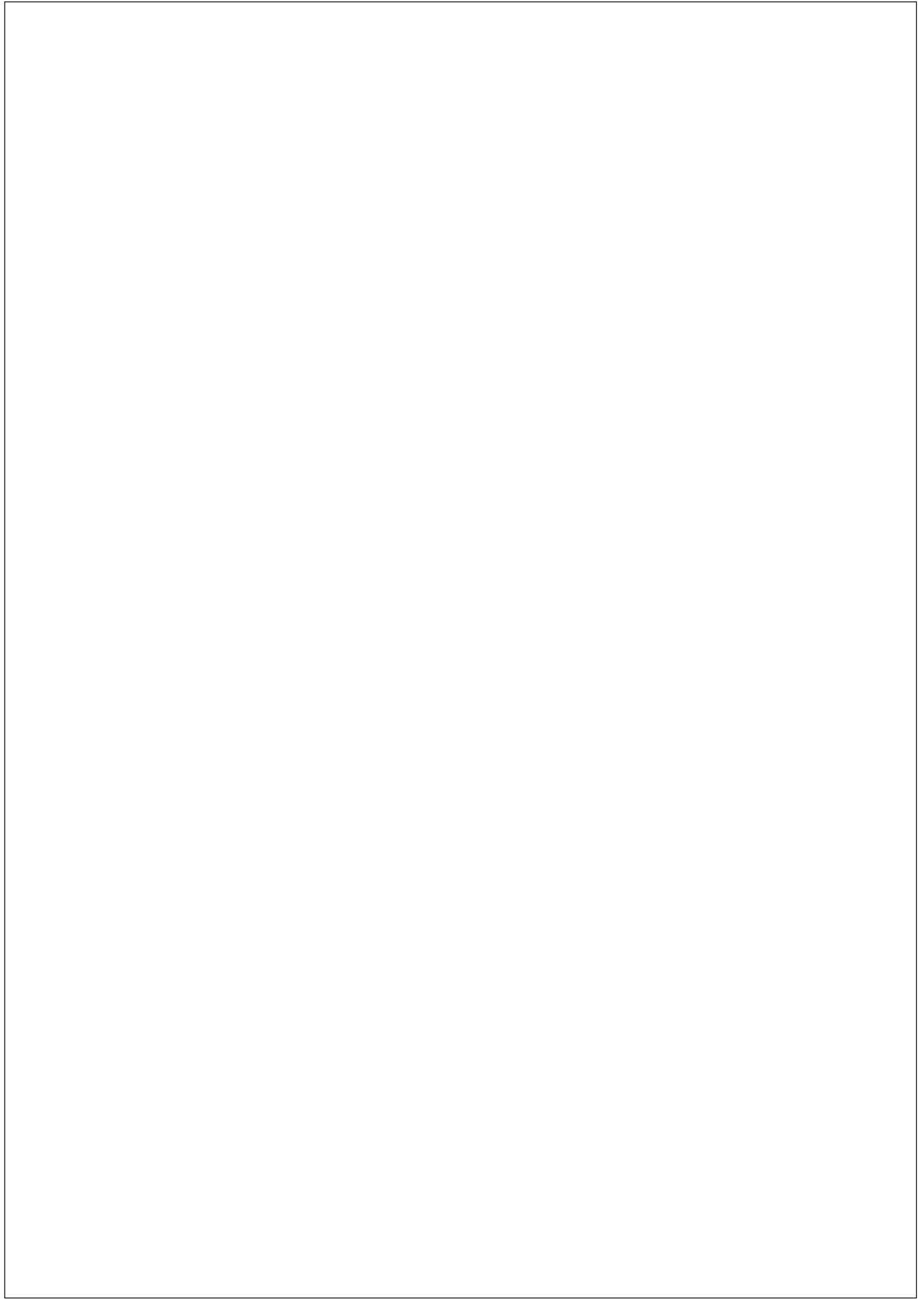
Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

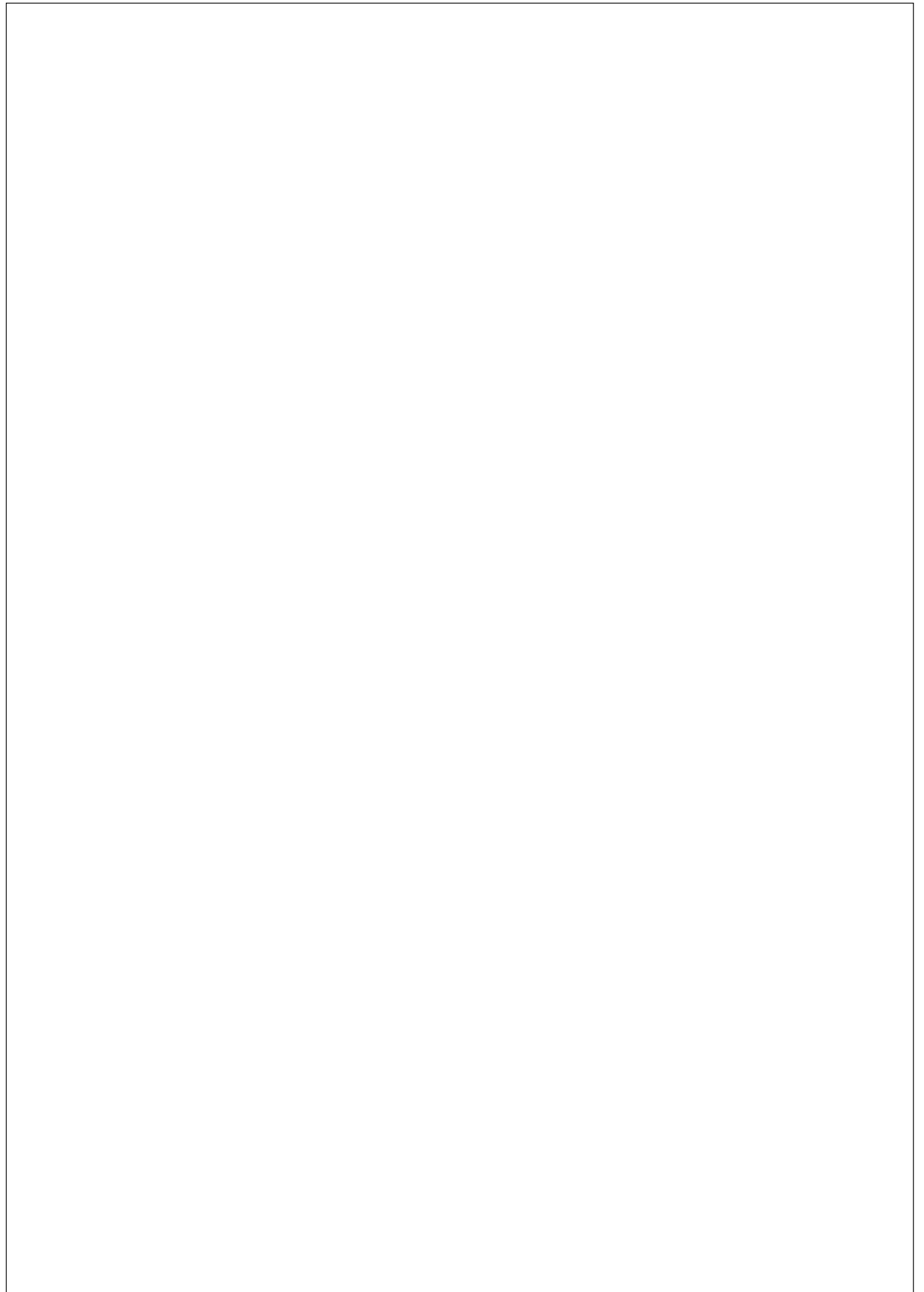

Vrouwen

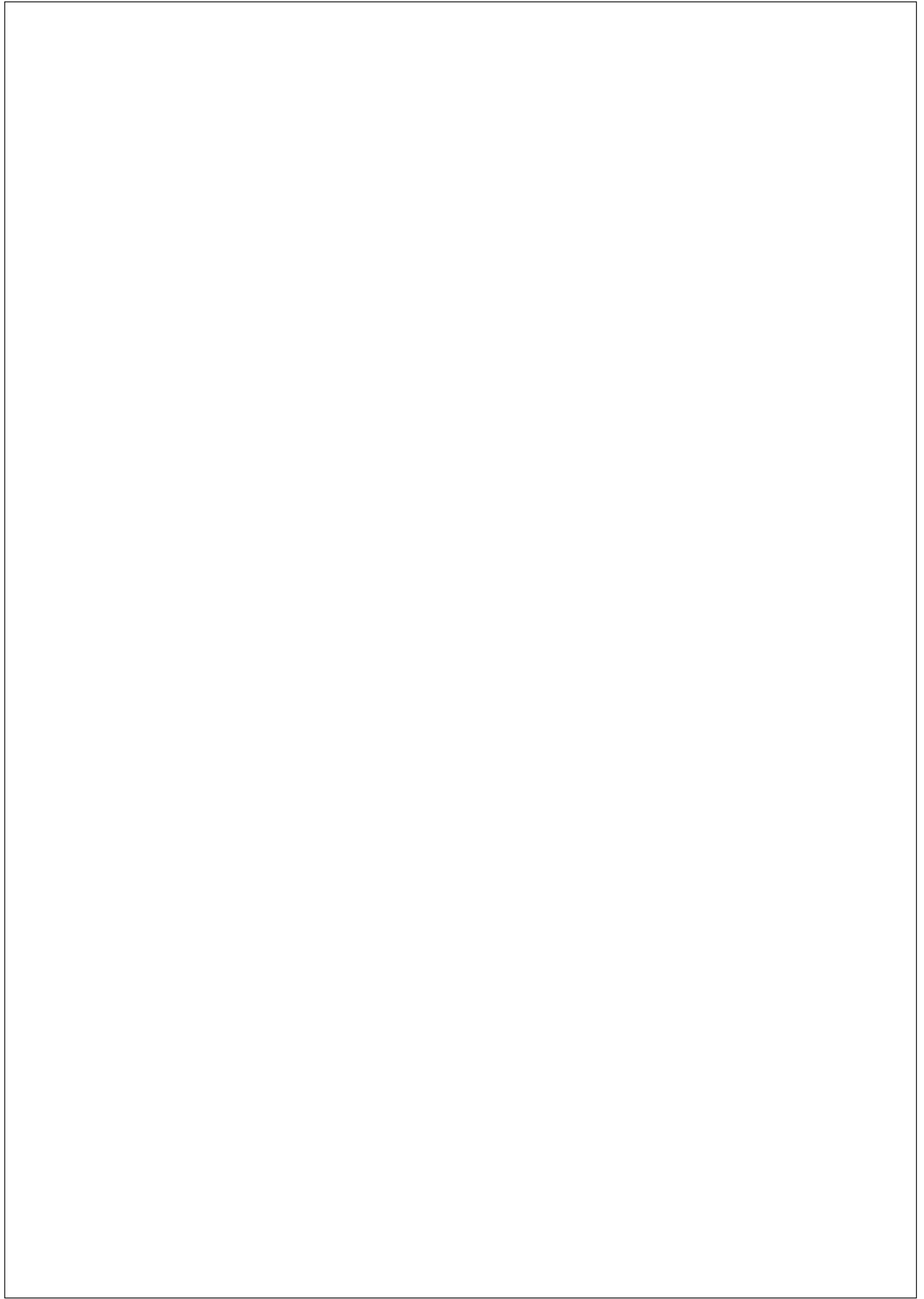
OP SCHOOL

MAART 92

(advertentie)

KLASSE

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

Uitgegeven door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel
Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. abonnementen en
administratie 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

Productiesecretariaat

Anny Lecocq

Administratie

Diana De Caluwé

Verantwoordelijke uitgever

F. De Smul

Voorzitter Redactiecomité

J. Helincks, directeur-generaal

Foto's : Luc Daelemans

Cartoons : Dirk Vercamp

Lay-out : Artefact, Leuven

Gedrukt op de persen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departementen Onderwijs en Leefmilieu & Infrastructuur.

Verspreiding : elke Vlaamse school krijgt telkens twee gratis exemplaren van KLASSE

Abonnementen

- 700 fr. per jaar (10 nummers)
- Speciaal tarief uitsluitend voor leerkrachten : 450 fr. op rekening-nummer 091-2203004-66 van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement Onderwijs, Informatie en Bibliotheek, Koningsstraat 150, 1000 Brussel, met vermelding van naam, voornaam en adres.

Uw onderwijsliteratuur :

Centrale Bibliotheek
Koningsstraat 150, 1000 Brussel.
Tel. 02-210 53 73
Uitlening per post:
Tel. 02-210 53 80

Uw vragen over onderwijs :

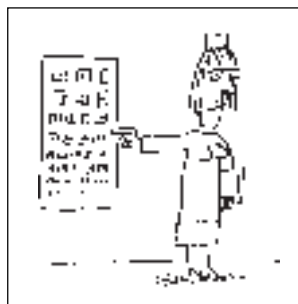
Centrum voor Informatie en Documentatie
Koningsstraat 150, 1000 Brussel.
Tel. 02-210 54 00

Steeds meer vrouwen op school. VIZIER p. 6

Het ministerie komt naar toe. Zomaar ? GIDS p. 23

Kunnen onze jongeren niet lezen en schrijven ? FORUM p. 26

IN DIT NUMMER KLASSE nr. 23 MAART 1992

VIZIER

p. 6-15

«Het» onderwijs is niet langer onzijdig maar vrouwelijk. Er staan steeds minder mannen voor de klas en **steeds meer vrouwen**. Hoe komt dat en wat zijn de gevolgen daarvan ? En waarom blijven de hogere niveaus en functies bijna uitsluitend in handen van mannen ? Een speurtocht naar het geslacht van ons onderwijs.

ACTIE

p. 16-19

- De **schooldirecteurs** verenigen zich. Hoe en waarom ?
- Teder knuffelen op 't wEiland. Omgaan met **gehandicapten**.
- **Meisjes** naar de «jongensschool». Waar liggen de struikelblokken ?

GIDS

p. 20-23

- De nieuwe regeling voor **loopbaanonderbreking**.
- Het ministerie komt **naar uw school**. Uit interesse zowaar.
- Hoe komt het dat de resultaten van wetenschappelijk **onderwijsonderzoek** u nooit bereiken ? OORD zoekt een oplossing.

PERS

p. 24-25

Wild van de inkt en vers van de pers.

FORUM

p. 26-30

- Leveren onze scholen inderdaad **halfgeletterden** af ?
- **Knelpunt**. Waarom reageren uw leerlingen bij de collega's soms heel anders ?
- En **reacties** op vorige KLASSES. Waarop wacht u ?

DE INFOLIJN

p. 31

Alles over vergoed of niet vergoed **middagtoezicht** en belangrijke **post** uit Brussel.

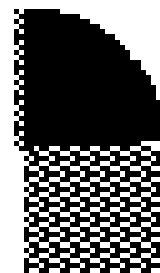
IDEE

p. 32-38

Bijna honderd **tips voor actief onderwijs**. Nog overzichtelijker dan vroeger.

GROTE SCHOLEN ZONDER KLASSE

We krijgen heel wat vragen van leraars die lesgeven in grote scholen of in scholen met verschillende vestigingsplaatsen. Zij krijgen KLASSE zelden of nooit te zien. De twee exemplaren die wij elke maand gratis naar elke school sturen zijn daarvoor inderdaad onvoldoende. Voorlopig valt daar weinig aan te doen, tenzij de school enkele bijkomende abonnementen neemt. En dat is niet eens duur. Scholen kunnen nu echter ook een **gratis proefpakket** aanvragen met een stapel KLASSES, wat folders en affiches om het blad bij het personeel beter bekend te maken. Neemt u daarvoor het initiatief ? Bel meteen : 02-211 46 58.

STEEDS MEER VROUWEN OP SCHOOL

U had het al gemerkt: u komt in de leraarskamer steeds meer vrouwen tegen.

Gemiddeld zes kansen op tien, in het basisonderwijs zelfs drie kansen op vier.

Men noemt dit de feminisering van het onderwijs. Dat is een tendens die zich

overal in Europa voordoet. Maar in Vlaanderen gaat de evolutie toch wel bijzonder

snel. In Wallonië bijvoorbeeld bedraagt de stijging van het aantal vrouwen de jongste

jaren maar één derde van de stijging bij ons. Heel veel leraressen werken echter

deeltijds. Ook dat is een opvallend sterke tendens. Die zorgt er o.a. voor dat er voor

de leerlingen niet zoveel verandert: het aantal lessen dat zij van vrouwen krijgen

stijgt niet zo snel als het aantal leraressen op school. Wij vragen ons af of we de

vervrouwelijking van het onderwijs een probleem moeten noemen of gewoon als

feit moeten vaststellen. Opmerkelijk daarbij is dat vrouwen er wel in aantal maar

niet in positie op vooruit gaan. Hoe hoger het niveau of de functie hoe meer mannen

we immers op school tegen het lijf lopen. Daar zit méér achter.

DE VROUWEN RUKKEN OP

Er staan op dit ogenblik aanzienlijk meer vrouwen in het onderwijs dan mannen : ongeveer 60 % vrouwen tegenover 40 % mannen. Die trend is al een tijdje aan de gang maar de verhouding **evolueert snel**. In 1982 waren er nog 53 % vrouwen en 47 % mannen. Sinds 1985 zijn er precies 4854 mannen uit het onderwijs verdwenen en zijn er 1932 vrouwen bijgekomen.

Percentage vrouwelijke leerkrachten, alle netten, alle niveaus, 30/06/1991

(Gegevens Departement Onderwijs, berekening P. Cloos).

HOE HOGER, HOE MINDER VROUWEN

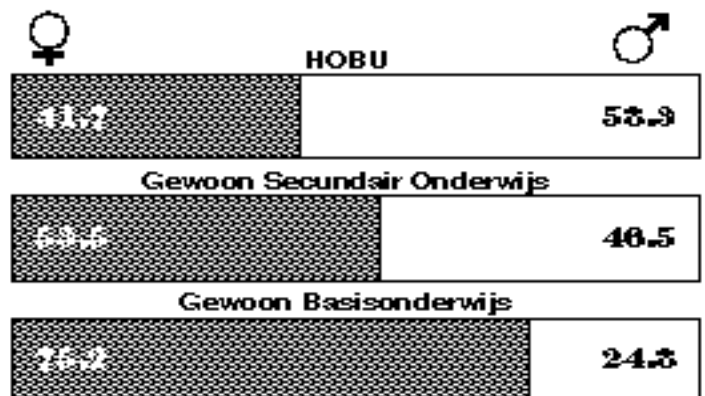
Hoe hoger het onderwijsniveau, hoe minder vrouwen er lesgeven. De verschillen zijn opvallend. In het gewoon **basisonderwijs** zijn nu drie leerkrachten op vier vrouwen. Sinds 1985 zijn daar 952 mannen minder en 3529 vrouwen meer : een stijging van meer dan 3 %. Het buitengewoon basisonderwijs werd in die cijfers niet meegerekend. Daar is de stijging nog sterker : van 75 % vrouwen in 1985 naar 80 % op dit ogenblik. Er kwamen op vijf jaar tijd 492 vrouwen bij en 10 mannen. Het kleuteronderwijs zit wél in de cijfers. Daar werken nu in totaal 173 mannen. Dat is meer dan tien jaar geleden maar de vrouwen maken er toch nog ongeveer 99 % van de dienst uit.

In het gewoon **secundair onderwijs** gaven tien jaar geleden nog meer mannen dan vrouwen les. In 1985 waren er 52,5 % vrouwen. Nu komt er nog één procent bij : 53,5 % tegenover 46,5 % mannen. Er zijn wel opvallend meer vrouwelijke regenten dan licentiaten maar in beide groepen vormen vrouwen nu toch de meerderheid.

Het buitengewoon secundair onderwijs zit niet in die cijfers. Daar is de evolutie nog sterker. In 1985 was de verhouding fifty-fifty. Sindsdien

vertrokken er 239 mannen en kwamen er 27 vrouwen bij. Nu zijn daar 53 % vrouwen.

Alleen in het **hoger onderwijs** buiten de universiteit (HOBV) geven nog meer mannen les dan vrouwen : 58 % mannen tegenover 42 % vrouwen. Maar ook hier rukken de vrouwen op. In 1985 waren er nog 61 % mannen en 39 % vrouwen. Sindsdien kwamen er 164 mannen bij tegenover 662 vrouwen.

Percentage vrouwelijke en mannelijke leerkrachten per niveau, alle netten, 30/06/1991

(Gegevens Departement Onderwijs, berekening P. Cloos).

MEER MANNEN VASTBENOEMD

Vaste benoemingen zijn blijkbaar in verhouding meer weggelegd voor mannen dan voor vrouwen. Van alle **tijdelijken** is maar één op vier een man. Vooral in het lager onderwijs zijn de cijfers opvallend : 81 % van de tijdelijken zijn vrouwen. Het voorbereidend rapport voor de OESO-doorlichting schetst de drastische evolutie op dit vlak in Vlaanderen tussen 1984 en 1989. In totaal daalde in die periode het aantal tijdelijken bij de mannen met 11 %. Bij de vrouwen stéég dat aantal met 24 %.

	VASTBENOEMD			TIJDELIJK			TOTAAL		
	V	D	T	V	D	T	V	D	T
<i>Kleuter</i>	99	99	99	97	96	96	99	98	99
<i>Lager onderwijs</i>	57	88	62	78	84	81	61	87	66
<i>Lager secundair</i>	41	61	52	52	63	60	42	62	54
<i>Hoger secundair</i>	35	63	49	57	62	60	38	63	51
Totaal	55	66	59	75	72	73	58	68	62

(V = Voltijds ; D = Deeltijds ; T = Totaal)

Percentage vrouwelijke leerkrachten : vastbenoemden, tijdelijken, voltijdsen en deeltijdsen, alle netten, per niveau, 01/01/1990

(Gegevens Departement Onderwijs, berekening H. Page voor de Koning Boudeuwijnstichting).

MEER VROUWEN DEELTIJDS

Veel meer vrouwen dan mannen werken deeltijds : 68 % van de deeltijdsen zijn vrouwen, 32 % zijn mannen. In het lager onderwijs zijn zelfs 87 % van de deeltijds werkenden vrouwen. In het secundair daalt dat cijfer tot 62 %. Bij de tijdelijken zijn de verschillen tussen voltijdsen en deeltijdsen niet zo groot. Maar **bij de vastbenoemden** merken we opvallende verschillen op elk niveau. In het lager onderwijs zijn 88 % van de deeltijdsen en 57 % van de voltijdsen vrouwen. In het hoger secundair onderwijs zijn maar 35 % van de vastbenoemde voltijdsen vrouwen, bij de vastbenoemde deeltijdsen is dat een pak meer : 63 %.

Het voorrapport van de OESO signaleert een sterke evolutie naar deeltijds werk bij onze leraressen. In de periode tussen 1984 en 1989 daalde het aandeel van de mannen in deeltijds werk met 2 % maar het aantal deeltijds werkende vrouwen steeg met 51 % !

MEER VROUWEN IN HET VRIJ ONDERWIJS

In het algemeen vinden we procentueel de meeste vrouwen in het vrij onderwijs en de minste in het gemeenschapsonderwijs. Vooral het vrij secundair onderwijs heeft in verhouding tot de andere netten méér vrouwen. En in het HOBU van het gemeenschapsonderwijs is maar één leraar op drie een vrouw. De evolutie in de voorbije tien jaar geeft echter in elk net en op elk niveau hetzelfde beeld : het aantal vrouwen neemt toe met stappen tussen 5 en 10 %. De stijging is echter het grootst in het provinciaal onderwijs. Daar gaan de vrouwen er op elk niveau met 10 à 15 % op vooruit.

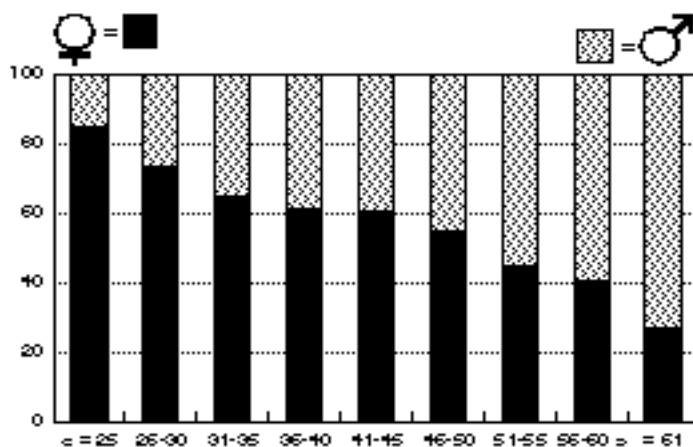
	Gemeen- schap	Provin- ciaal	Gemeente- lijk	Vrij
Lager (zonder kleuters)	61	64	61	69
Secundair	45	41	44	57
HOBU	34	42	41	45

Percentages vrouwelijke leerkrachten per net en per niveau op 30/06/91

(Gegevens Departement Onderwijs)

HOE JONGER, HOE MEER VROUWEN

De vrouwelijking is al een tijdje aan de gang. Hoe ouder de leerkrachtengroep hoe meer mannen; hoe jonger de groep, hoe meer vrouwen. En op elk niveau hebben de vrouwen de jongste gemiddelde leeftijd. Op de tabel merkt u dat per oudere leeftijdscategorie het aantal mannen toeneemt. Vrouwen vloeien gemiddeld ook jonger af dan mannen. Eens over de vijftig jaar zijn de mannen weer in de meerderheid. Voor de jonge leerkrachten is de situatie even duidelijk. Onder de dertig jaar vindt u in het onderwijs maar één man tegenover vier vrouwen. Onder de 25 jaar is zelfs 85 % een vrouw. De feminisering van het beroep zal dus in de toekomst nog sterker worden.

Procentueel aandeel van de seksen per leeftijdsgroep, alle niveaus, alle netten, 30/06/1991

(Gegevens Departement Onderwijs, berekening P. Cloos)

ADMINISTRATIEF PERSONEEL : IDEM

Uit een niet-gepubliceerde verhandeling van G. Vergauwen (KUL, 1990) blijkt dat het bij het administratief personeel van de school van hetzelfde laken een broek is. Van de opvoeder-huismeesters en directiesecretarissen is 51 % een vrouw. Maar bij de (grote groep) studiemeester-opvoeders is dat al 67 % en bij de klerk-typisten 83 %. □

WIE IS DE DUPE ?

Onderwijs is niet altijd een vrouwenberoep geweest. Mannen komen en gaan als het hen (o.a. economisch) van pas komt. Vrouwen leren daarbij snel hun plaats kennen. En de man weet zijn macht te gebruiken...

Tot ver in de negentiende eeuw werden er relatief lage beroepseisen gesteld aan leraars. Onderwijs was vooral gericht op het aanleren van een aantal basisvaardigheden (lezen, schrijven en rekenen) en was zeker geen maatschappelijke prioriteit. De relatief lage lonen maakten van het leraarsberoep eerder een «nevenbezigheid». Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw komt hierin op grote schaal verandering. De industrialisering, vooral in verstedelijkende gebieden, creëert heel wat nieuwe arbeidsplaatsen en tegelijk een behoefte aan minimaal school-

de arbeidskrachten. Onder meer door toedoen van deze factoren doken vrouwelijke leerkrachten op. De lage lonen waren voor alleenstaande of nog thuiswonende jonge vrouwen niet ongewoon. Mannen verkozen een beter betaalde job in de industrie. De feminisering van het onderwijs, met verschillende snellheden voor opleiding en beroep, zette zich door. Die sociaal-economische beweging werd versterkt door het gangbare mensbeeld. Vrouwen werden van nature geschikter geacht om kinderen op te voeden en te onderwijzen. Zolang zij niet huwden konden zij zich in het onderwijs oefenen om later nog betere huismoeders te worden. Een economische noodzaak werd zo verpakt in een

ideologisch kleedje.

Op het platteland kwamen trouwens minder vrouwelijke leerkrachten voor. Daar waren voor mannen immers niet zoveel andere mogelijkheden die beter werden betaald. Dus bleven ze in het onderwijs. Tijdens de crisisjaren rond 1930 steeg in Amerika ook plots het aantal mannelijke leerkrachten weer. En tijdens de Vietnamoorlog was er opnieuw een sterke stijging van mannen in het onderwijs. Het was een argument om niet naar het front te moeten...

Als ze kunnen zijn de mannen dus weg. Als ze het nodig hebben is onderwijs net goed genoeg.

Maar ook dan valt er nog een verschil op in hoe mannen en vrouwen tegen het onderwijs aankijken: mannen zien in het onderwijs, meer dan vrouwen, carrièremogelijkheden in beheerstaken. Ze worden bijvoorbeeld sneller directeur, inspecteur of gaan zich met het algemeen beleid bezighouden. Vrouwen richten zich meer op het lesgeven zelf. Toen vrouwen meer en hogere diploma's gingen behalen, bleef dat onderscheid bestaan. In het buitenland stellen we hetzelfde vast. Hoe komt dat?

ZE KENNEN HUN PLAATS

Meisjes werden (en worden?) erg rolbevestigend opgevoed: leerboeken en media zitten vol geslachtsbepaalde roltyperingen waardoor de vrouw haar plaatsje snel leert. Nog in 1985 schreef de Vlaamse onderwijsminister een omzendbrief waarin hij aan de onderwijsgemeenschap vraagt om «discriminaties en vooroordelen in leer- en leesboeken te vermijden».

Heel wat studies to-

nen ook aan dat leraars jongens en meisjes anders behandelen. Jongens krijgen meer denkvragen en mogen bijvoorbeeld vaker antwoorden omdat zij zich in verbale communicatie dominant opstellen. De reproductievragen zijn meestal voor de meisjes. Leraars lopen ook vooruit op de vermeende kwetsbaarheid van meisjes en hun even vermeende

geringere interesse voor exacte vakken. Zo ontstaat een onrechtvaardig selectiemechanisme en kiezen meisjes een lager schooltype dan jongens met vergelijkbare schoolresultaten. En er blijft de ongelijke toegang tot het onderwijs waardoor meisjes al vroeg gekanaliseerd worden naar zogezegd typisch vrouwelijke (verzorgende en dienstverlenende) studierichtingen.

de) studierichtingen.

DE MACHT VAN DE MAN

Er wordt wel eens beweerd dat vrouwen minder intrinsiek gemotiveerd zouden zijn omdat ze zich bij voorrang richten op hun gezin. Geen enkel onderzoek bevestigt dat echter. De studies over jobevaluatie, tijdsbesteding en motivatie die we ook in *KLASSE* afdrukten bewijzen alvast het tegendeel.

In *Out of the mainstream* (1988) leggen de onderzoekers *Goodman* en *Kelly* een verband met het gedrag van de man. Zij stellen dat ook in het onderwijs mannen hun machtspositie uitdragen via hun taalgebruik, lichaamstaal en functietitels. Vrouwen zullen niet ingaan tegen het geslachtsgebonden onderscheid dat op symbolische wijze in stand wordt gehouden, omdat zij juist door deze mannen gepromoveerd of ontslagen kunnen worden. Uitdagingen tot verandering zullen volgens hen eerder zeldzaam zijn en zowel van mannen als vrouwen een volgehouden inspanning vergen. □

BETER EEN VROUW ?

Jongens en meisjes worden in de klas door leraars anders behandeld. Dat wordt door veel onderzoek bevestigd. Jongens worden meer uitgedaagd tot het zelf zoeken van oplossingen en voor meisjes is meestal de reproductie van antwoorden weggelegd. Recent onderzoek in Nederland ging ook na of daar verandering in komt als er een vrouw voor de klas staat (Wie neemt het initiatief?, B. Steringa e.a., Nijmegen, 1990). En wat blijkt? Zowel bij mannen als bij vrouwen zijn jongens het beste af. Meisjes steken wel meer hun vinger op maar jongens roepen meestal gewoon wat. Dat heeft zowel bij mannen als bij vrouwen effect. Jongens hebben veel meer interactie met de leraar dan meisjes. Ook van vrouwen krijgen ze de meer inhoudelijke en de meer rechtstreekse vragen. Zowel mannen als vrouwen geven aan meisjes meer niet-inhoudelijke hulp en zeggen hun vaker een antwoord voor. De feminisering van het beroep geeft dus tegen de verwachting in niet meer kansen aan meisjes om uit hun volgzaam rol te stappen. Integendeel.

MANNEN AAN DE TOP

VROUWEN AAN DE BASIS

Het leraarsberoep in Vlaanderen is overwegend vrouwelijk maar het wordt mannelijker naar mate het onderwijsniveau stijgt of naar mate het gaat om taken en functies buiten het strikte lesgeven : directeurs, inspecteurs enz. Hoe komt dat? En wat kunnen we daaraan doen?

In tegenstelling tot wat u misschien zou denken koesteren vrouwen dezelfde ambities als mannen. Er is voldoende onderzoeksmateriaal voorhanden om u van dat vooroordeel af te helpen (o.a. J. Bowker, *Do women aspire to the same administrative positions as men*, 1983). Wat verschilt er dan? De opbouw van de carrière, onder andere wegens het moederschap. Bovendien bepalen de structurele kenmerken van de school of de leraarsgroep de verschillen meer dan de eventuele geslachtsgebonden verschillen in rolgedrag of aspiratieniveau. Mannen en vrouwen zijn trouwens even sterk voor leiderschap geschikt. Bij specifiek onderwijsmanagement stoten de onderzoekers wel op significante verschillen : mannelijke en vrouwelijke schoolleiders doen niet zozeer andere dingen, ze leggen wel andere accenten. Zo kijken ze alvast verschillend tegen hun eigen loopbaan aan. Mannen beklemtonen eerder de weg die zij reeds hebben afgelegd op de carrière ladder (*downward-visie*), terwijl vrouwen sterker de toekomstige invulling van hun taak vooropstellen (*upward-visie*). Voor vrouwen zijn de karakteristieken van het werk belangrijker dan de feitelijke «positie». Als sleutels voor succes noemen vrouwen vooral goede werkrelaties en een interessante job. Zij wensen professionele groei, leidinggeven op basis van persoonlijkheid en vaardigheden, leer-

linggericht werken (o.a. via sfeerschepping op school) enz.

MEER PROMOTIEKANSEN

Hoe kunnen vrouwen meer kansen op promotie krijgen? In de literatuur vinden we een viertal strategieën die met elkaar samenhangen : vrouwen opleiden in management-programma's, opleidingsprogramma's aanpassen aan de behoeften van vrouwelijke kandidaten, de organisatorische context aanpassen en de structuur van de maatschappij zelf wijzigen.

Het gevaar is echter reëel dat men weer mannelijke patronen aan vrouwen opdringt. Positiever zou zijn het ontwikkelen van eigen mogelijkheden te bevorderen en de weerbaarheid ten opzichte van mannelijke dominantie te verhogen. Eén van de belangrijkste initiatieven is de «positieve actie» : waar mogelijk wordt bij gelijke profielen van kandidaten de voorkeur gegeven aan vrouwen. Vrouwen worden daarbij ook extra gestimuleerd om zich kandidaat te stellen voor beleidsfuncties. Onderzoek toont jammer genoeg aan dat de politiek van positieve acties grotendeels is mislukt. De redenen daarvoor zijn duidelijk niet een gebrek aan potentiële en bekwame vrouwelijke kandidaten. Enerzijds maakte de teruglopende economische groei de participatie van vrouwen aan het arbeidsproces minder noodzakelijk (ook in Vlaanderen stijgt het deeltijds werken van vrouwen in het onderwijs). Dat leidt er anderzijds ook toe dat vrouwelijke kandidaten minder worden aangesproken en gestimuleerd om een beleidsfunctie te ambiëren.

VROUW ZIJN

Om de heersende opvattingen te doorbreken moeten diep gewortelde traditionele ideeën worden doorbroken. Het gewicht van de traditie weegt, haast onmerkbaar maar zeer effectief, op wat we doen, zeggen en denken. Dat blijkt uit de vanzelfsprekendheid waarmee in veel wetenschappelijk onderzoek over leiderschap in het onderwijs een klassieke mannelijke roldefiniëring doorweegt tegen de logica in van veel onderzoeksresultaten.

Johan Vanderhoeven (KUL) ziet na heel wat onderzoek maar één verklaring voor de ongelijke participatie van vrouwen aan het onderwijsbeleid, namelijk het vrouw-zijn op zich : «Vrouwen hebben minder promotiekansen, niet omdat zij minder bekwaam zijn, niet ambitieus genoeg zijn, of te zeer in beslag genomen worden door hun gezin, maar wel omdat zij vrouw zijn. Het dominante beeld van het leiderschap is mannelijk. Leidersfuncties worden in overeenstemming daarmee toegewezen, niet omdat mannen «beter» zijn, maar omdat het «mannen» zijn. De enige uitweg uit de impasse ligt in de versterking van de vrouwelijke beeldvorming of de «institutionalisering» van «vrouwelijkheid» in maatschappij en cultuur. Alleen zo kan de dominante mannelijke beeldvorming op een beslissende en ingrijpende wijze ter discussie worden gesteld. Vrouwen moeten zich niet aanpassen aan het rolgedrag van mannen. Zij moeten evenmin veel verwachten van «positieve acties». Enkel de versterking van een realistisch beeld over vrouwen biedt kansen voor morgen.» □

«ZEKER MIJNHEER!»

MIJNHEER DE DIRECTEUR

Het onderwijs mag dan wel vrouwelijk zijn: de directies zijn dat zeker niet. Het verschilt wat per net en niveau maar in het algemeen zijn de mannen sterk oververtegenwoordigd in directiefuncties. En dat verbetert er niet veel op. In het katholiek onderwijs gaat het er nog op achteruit. Onderzoek en cijfers van het NSKO tonen aan dat de meeste vrouwelijke leken en religieuzen er worden opgevolgd door mannen.

MIJNHEER DE INSPECTEUR

Drie jaar geleden stelde *Vanderhoeven* (KUL) ongeveer een verhouding vast van één vrouwelijke inspecteur tegenover vijf mannelijke. Bij de onderwijsbegeleiders lag de verhouding gunstiger maar ze weerspiegelde nog lang niet de verhouding in het onderwijs zelf. Ook bij de schoolcoördinatoren vinden we veel meer mannen dan vrouwen.

MIJNHEER DE INRICHTENDE MACHT

In het Centraal Bureau van het NSKO zitten vijf vrouwen en vijftwintig mannen. De Centrale Raad van de ARGO telt acht mannen en één vrouw. In de Raad van Bestuur van de koepelorganisatie *Onderwijssecretariaat voor Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap* zetelen negen mannen en twee vrouwen. Vrouwen maken daar dus nergens meer dan 18 % van de dienst uit.

MIJNHEER DE VOORZITTER

In een onderzoek naar de participatie van vrouwen aan de werking van adviesorganen in het onderwijsbeleid tussen 1945 en 1987 stelt *Langenaeken* vast dat tot 1960 vrouwen meestal nergens waren vertegenwoordigd. Vanaf dan schommelt het aantal vrouwelijke leden van de verschillende organen bedroevend laag tussen vijf en achttien procent. De onderzoeker stelt ook een belangrijk onderscheid vast. Vrouwen hebben meer kans te participeren in raden samengesteld uit vertegenwoordigers van het onderwijzend en bestuurspersoneel. In raden waarin ook vertegenwoordigers van inrichtende machten, vakbonden, sociaal-

Je vindt heel weinig vrouwen op beslissingsniveaus

economische milieus en ouderverenigingen zitting hebben, zijn vrouwen minder sterk aanwezig. Nu is minstens een derde vrouwen de norm maar die verhouding wordt dikwijls niet gehaald. In de nieuwe Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) zitten dertig mannen en vijf vrouwen.

MIJNHEER DE EXAMINATOR

Ook in selectie-, bevorderings-, examen- en leerplancommissies zijn vrouwen sterk ondervertegenwoordigd. In de zes nieuwe examencommissies voor het ambt van inspecteur secundair onderwijs zitten amper 20 procent vrouwen. Alleen voor «voeding en verzorging» is de verhouding fifty-fifty. In de examencommissies voor inspecteurs hoger onderwijs en de Dienst Onderwijsontwikkeling zit zelfs geen enkele vrouw. In de onderzoeksliteratuur zegt men daarover dat mannen in zo'n commissie vooral op zoek zijn naar de ideale reproducties van zichzelf: mannen dus. Er zijn trouwens veel meer mannelijke dan vrouwelijke kandidaten.

MIJNHEER DE MINISTER

De minister van onderwijs is vrijwel altijd een man. Op zijn kabinet zit nauwelijks een vrouw. In de administratie van het Departement Onderwijs is amper één op vier personeelsleden van niveau 1 een vrouw.

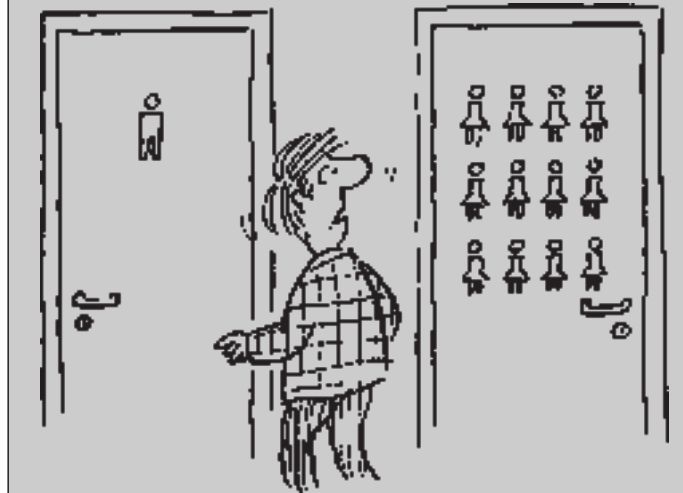
MAATREGELEN

Vergelijkend onderzoek toont aan dat dit verschijnsel zich in heel Europa en ver daarbuiten voordoet. Een magere troost. *De Onderwijscommissie voor het waarborgen van een gelijkwaardige rol van mannen en vrouwen in de samenleving* telt precies evenveel mannen als vrouwen. Zij vragen uitdrukkelijk dat er een beleid komt om meer vrouwen in advies- en bestuursfuncties aan te stellen en te benoemen. De benoeming van vrouwen in verantwoordelijke functies is vanwege de overheid en/of de instanties die vrouwen als hun vertegenwoordigers voordragen een uiting van respect voor het werk dat vrouwen presteren in opvoeding en onderwijs. □

SCHRIK VOOR HET OORDEEL

Onderzoekers van de *Manchester School of Management* onderzochten vorig jaar de geestelijke gezondheid van 2000 mannelijke en vrouwelijke leerkrachten in Engeland. (*Stress and status in teaching. Travers & Cooper, 1991*). Zowel de mannen als de vrouwen waren er erger aan toe dan mensen in andere beroepen met vergelijkbare stress-situaties. Maar men ontdekte ook een opvallend verschil.

Vrouwelijke leerkrachten hebben minder zelfvertrouwen en zelfrespect dan mannen. De meesten hebben een hekel aan «beoordeeld» worden (door het resultaat van hun leerlingen, op ouderavonden of in formele beoordelingssituaties). De kans om beoordeeld te worden zorgt bij hen voor de meeste stress. Bovendien zou dat ook wel eens de grootste reden kunnen zijn waarom ze niet hogerop willen. Mannen en vrouwen ervaren evenveel stress door leerlinggedrag of onderwaardering van hun beroep. Daar zit dus het verschil niet. Maar vrouwen lijden meer onder werkonzekerheid, te grote klassen, onduidelijkheid en gebrekkig leiderschap op school (weinig inspraak bij beslissingen, gebrek aan steun, zwakke communicatie waardoor rivaliteit en conflicten ontstaan). De angst voor het oordeel weegt echter het sterkst door. De onderzoekers zeggen dat vrouwen dringend meer positieve stimulans nodig hebben, zowel tijdens hun opleiding als in hun carrière.

MEVROUW DE DIRECTEUR

«ZEG MAAR MAGGY»

Er zijn veel vrouwen op school maar heel weinig vrouwelijke directeurs. Wij zochten er één op in het Limburgse Bree. Daar leidt Maggy Nelissen al acht jaar een middenschool met pakweg 400 leerlingen en 40 leerkrachten. De laatste vijf jaar is het leerlingenaantal bijna verdubbeld en de school heeft naam gemaakt met een eigen profiel. Een gesprek.

– Hoe reageren andere directeurs op een vrouw in hun midden ?

– *Nelissen* : Als vrouw moet je altijd twee keer je mond open doen. Na de eerste keer wiken en wegen ze je. Pas na de tweede keer luisteren ze ook. Ach, sommige mannen kunnen soms bekrompen zijn. Dat voel je onmiddellijk aan hun reactie, hun manier van kijken... Ik stel wel eens kritische vragen en dan hoor ik zeggen : «Voor Maggy moet je oppassen!». Maar ik weet niet of dat op mijn persoon slaat of op mijn vrouw-zijn. Ik hoop het eerste maar daar ben ik niet altijd zeker van. Ik ga nooit ergens spreken of in een

commissie zitten als ik voel dat ze me vragen omdat ik «vrouw» ben. Dan voel ik me beledigd. Ik wil als persoon worden beoordeeld, niet als vrouw.

– Hoe bent u directrice geworden ?

– *Nelissen* : Lang geleden was hier een zuster directrice. Het corps is overwegend vrouwelijk maar zij werd opgevolgd door een man. Bij de overgang naar het VSO werd ik coördinator en toen de directeur ziek werd moest ik hem plots vervangen. En dan volgde waarschijnlijk een typisch vrouwelijke reactie. Ik was daar niet fier op maar ging aan de collega's vragen of ik dat wel zou kunnen.

Vrouwen twifelen vlugger aan zichzelf, misschien ook omdat ze het niet goed maar perfect willen doen.

Toen er nadien een middenschool kwam, stelde ik mij kandidaat. Gelukkig kende men mij en wist men wat ik kon. Maar bij vrouwen moet de deskundigheid vaak worden bewezen terwijl die bij mannen wat al te gemakkelijk wordt verondersteld.

– Directeurs klagen er dikwijls over dat hun job zo zwaar is...

– *Nelissen* : Dat heeft alles te maken met organisatie. Ik delegeer heel veel verantwoordelijkheden. Onze school is geen mammoettanker met één alleswetende kapitein aan het roer maar een vloot met veel losse eenheden die samen dezelfde bestemming hebben maar de koers kan verschillen. Volgens mij is trouwens de trend voorbij dat men «managers» wil aan de top van de school. Ik geloof meer in wat ik «koerszoekend leiderschap» noem. Ik zorg er

voor dat iedereen heel duidelijk het doel van onze school kent. Voor een middenschool als de onze is dat basisvorming en begeleide studiekeuze. Daaraan werken we in een horizontaal netwerk van groepen. Zo'n netwerk stimuleert samenwerking en creativiteit. Wij spreken hier al lang niet meer van «mijn vak en mijn klas».

– Is dat een typisch vrouwelijke aanpak ?

– *Nelissen* : Misschien ligt zo'n horizontaal model een vrouw beter. We hebben strenge uitgangspunten maar over de middelen om het doel te bereiken is altijd discussie mogelijk. Daarom moet en wil ik me ook kwetsbaar opstellen. Ik school me bij, volg en stuur de school maar ik weet ook niet alles. Het personeel krijgt veel kansen voor eigen initiatief. Ik moet hen ook niet controleren. Ze nodigen me uit in de klas als ze iets nieuw proberen. Daar heb ik altijd interesse voor. Zowel op cognitief als op relationeel vlak wordt hier hard gewerkt.

– Hoe lost u conflicten op ?

– *Nelissen* : Door overleg. Persoonlijke conflicten probeer ik in een gesprek uit te praten. Daarbij maak ik een onderscheid tussen de persoon en zijn visie. Voor de persoon heb ik altijd respect maar over zijn kijk of zijn houding kunnen we van mening verschillen.

Als het om groepsconflicten gaat, gebeurt het overleg in de vakgroep, het teamcomité, de coördinatoren groep, het oudercomité enz. Dan schets ik de structuren en het doel waar we niet van afwijken. De discussie gaat dan alleen over de middelen om dat doel te bereiken. Daardoor verliezen we onszelf niet te snel in details en nepoplossingen. Als bij zo'n overleg iedereen wordt betrokken stáát het resultaat er ook.

– Houdt u rekening met het feit dat veel van uw leerkrachten vrouwen zijn ?

– *Nelissen* : Natuurlijk. Het rollenpatroon en de druk van het gezin zijn een realiteit. Vrouwen werken hard en moeten naast hun job meestal nog heel het gezinsleven regelen. Mannen kunnen op gelijk welk ogenblik wel even nablijven voor overleg of zo. Daarom plannen we alle vergaderingen goed op voorhand zodat niemand voor verrassingen komt te staan. Qua eisen maak ik uiteraard geen onderscheid tussen mannen en vrouwen maar de ondersteuning kan verschillen, ja.

– Maakt een vrouw als directeur een ver-

Maggy Nelissen : «Als vrouw leg je toch wel andere accenten»

schil voor de school ?

– *Nelissen* : Waarschijnlijk leg je als vrouw toch wel andere accenten. Omdat ik wist dat u kwam heb ik dat gisteren ook eens tussen-door aan onze participatieraad gevraagd. Zij zeggen dat een vrouw meer rekening houdt met de persoon en dat zij de problemen subtieler benadert. Omdat vrouwen thuis ook moeten woekeren met hun tijd, verliezen ze ook op school minder tijd. Ze zeggen ook dat vrouwen goed organiseren en plannen. Bovendien apprecieert men blijkbaar de zorg voor details. Wij hebben het hier niet breed maar toch is het gezellig, soms wat huiselijk. Wij weten wie ziek is of iets te vieren heeft, sturen een kaartje of een bloemetje, wisselen foto's van de kinderen uit enz.

– Gaat u ook anders om met de leerlingen ?

– *Nelissen* : Ouders zijn soms aangenaam verrast dat wij de natte kleren van kinderen die lang door de regen hebben gefietst even in de droogkast stoppen en hen ondertussen een reserve-trainingspak geven. Hier zitten ook altijd boterhammen met ham en kaas in de diepvries voor wie thuis toevallig zijn brooddoos vergeten heeft. Misschien zouden mannen daar niet aan denken. Maar het belangrijkste is natuurlijk de persoonlijke aandacht die elk kind krijgt, zowel op verstandelijke als op sociaal of emotioneel vlak.

– Aanvaarden ouders gemakkelijk een vrouwelijke directeur ?

– *Nelissen* : Ik heb nooit het tegendeel ervaren. Ik begrijp echt niet waarom sommige directeurs zo bang zijn van ouders en zo angstig reageren op de participatieraden bijvoorbeeld. Als je ouders écht bij de zaken betreft dan zijn de reacties werkelijk heel stimulerend. En je mag niet vergeten dat het uiteindelijk de ouders zijn die de school promoten. Maar je mag ze niet alleen laten opdraven voor pensenkermissen enzo. Dat doen wij niet.

– Wat moet een goede directeur doen ?

– *Nelissen* : Een visie hebben en goede relaties met iedereen uitbouwen, luisterbereid zijn, kunnen organiseren, bijscholings- en vernieuwingsgezind zijn, zich soepel opstellen en toch een voorbeeldfunctie vervullen... Het zijn allemaal mooie woorden, hoor. Ik slaag daar ook niet altijd in. Maar de groep moet haar groepstaak kennen en de directeur moet het niet van macht maar van gezag hebben.

– Valt zo'n job te combineren met een gezinsleven ?

– *Nelissen* : Ook dat hangt af van organisatie. Vrouwen mogen zich daardoor niet laten afschrikken, ook al zullen ze het altijd moeilijker hebben dan een man en zullen ze zich bijvoorbeeld vaker moeten verantwoorden voor hun uithuizigheid. Wij maken thuis goede afspraken. En ik heb mijn zonen ook leren wassen en strijken. Waarom niet ? □

LACHEN MET VROUWEN

DE LERAARSKAMER ALS BROEINEST

Engelse onderzoekers observeerden drie maanden lang de leraarskamer in zestien scholen. Ze analyseerden er de moppen van mannen over vrouwen. Die blijken een belangrijke rol te spelen in het vastleggen van een dominante mannelijke hiërarchie op school.

Het onderzoek heet *Gender joking in the staffrooms* staat in *Teachers, Genders & Careers* (S. Acker, London 1989). Seksistische grappen en woordspelingen blijken schering en inslag in de leraarskamer. Ze gaan meestal uit van mannen die ze voor een publiek uitspelen tegen een vrouw. Er zijn drie soorten.

1. Seks en vrouwelijkheid. Een lerares die bij de collega's geld inzamelde voor haar deelname aan een sponsorloop kreeg van een man te horen dat hij voor hetzelfde geld liever de maat van haar beha zou schatten. Het is maar een voorbeeld. Maar op die manier wordt voortdurend de aandacht gevestigd op de vrouwelijkheid en het geslacht van leraressen. Dat wordt impliciet belangrijker dan hun inzet of bekwaamheid.

2. Vrouw bij de haard. Veel grollen gaan over de rol van de vrouw die eigenlijk thuis bij de haard is. Bij de minste fout krijgen vrouwen dan de verborgen en humoristisch bedoelde boodschap dat ze eigenlijk toch beter kunnen afwassen en thuis voor de kinderen zorgen. Op die manier houden mannen de ondergeschiktheid van het werk van de vrouw in stand. Hun eigenlijke plaats is immers thuis en hun veronderstelde onbekwaamheid is het onvermijdelijke resultaat van het feit dat ze in hun job eigenlijk «niet op hun plaats zitten».

3. Vrouwen uitlachen. Regelmatig duiken pseudo-wetenschappelijke geintjes op over de kleinere hersenen of longen van een vrouw. Daar zit meestal de conclusie aan vast dat vrouwen eigenlijk voor niet veel geschikt zijn. Op personeelsfeestjes enz. verkleden mannen

zich soms als vrouwen en maken er dan een stevige karikatuur van. Ook op die manier worden vrouwen in hun rol bevestigd en tegelijk belachelijk gemaakt gewoon omdat ze vrouw zijn. Het omgekeerde gebeurt zelden.

GEVAARLIJK

Op zich zijn moppen niet gevaarlijk. Ze zijn vaak zo overdreven of absurd dat niemand ze ernstig kan nemen. Het gevaar schuilt echter hierin dat het geslacht daardoor een belangrijk criterium van onderscheid wordt en dat leraressen in de groep vooral het etiket «vrouw» krijgen opgeplakt, met alle negatieve gevoelswaarde die daaraan vasthangt. Grappen maken is maar één van de vele mechanismen waarmee de stereotiepe rol van vrouwen steeds opnieuw wordt bevestigd.

REACTIES

Men kan op verschillende manieren op zo'n mop reageren. De meeste vrouwen ondergaan de humor gelaten en fronsen hooguit de wenkbrauwen. Wie zwijgt stemt toe en geeft de uitspraak daardoor altijd iets meer geloofwaardigheid. Nochtans is reageren moeilijk. Eén vrouw stapte bijvoorbeeld op en klapte de deur achter zich toe. De commentaar daarop was alweer rolbevestigend : vrouwen zijn lichtgeraakt, snappen de humor niet enz. Het beste is waarschijnlijk met een grapje de bal terug te kaatsen. En dan liefst met een opmerking waarin het geslacht niet meer het verschil uitmaakt maar bijvoorbeeld wel de professionele inzet. Op die manier ontstaat geen opbieden tussen mannen en vrouwen maar tussen mensen die met hetzelfde beroep bezig zijn. Het geslacht doet daarbij dan niet terzake.

Het is trouwens opvallend hoe vooral vrouwen die hun nek uitsteken mikpunt worden van de seksistische grollen. Blijkbaar ervaren mannen zulke vrouwen sneller als een bedreiging en moeten ze zo snel mogelijk hun echte plaats kennen : *down-under*. De onderzoekers besluiten dat daardoor een aaneenschakeling van op het eerste gezicht onschuldige moppen op termijn een negatief effect heeft op het zelfvertrouwen van de vrouw en op haar kansen op een professionele carrière. □

VECHTEN TEGEN DE BIERKAAI

In het Departement Onderwijs werkt al tien jaar een *Onderwijscommissie voor het waarborgen van een gelijkwaardige rol van mannen en vrouwen in de samenleving*. Die wordt nu opgenomen in de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR). Tijd voor een round-up.

Geertrui Struye is directrice in het Buitengewoon Secundair Onderwijs in Gent en voorzitter van de commissie. Zij ziet wel degelijk een positieve evolutie, al is die moeilijk meetbaar. En de weg is nog lang.

Struye: «Tien jaar geleden bekeek men de emancipatiegedachte in het onderwijs nog als de zaak van wat bevlogen gefrustreerden. Nu is het principe van gelijke kansen toch algemeen gedachtengoed in het onderwijs. Er is veel informatie doorgestroomd naar de top en naar de basis. Dat is in wezen democratiserend werk maar vrouwen moeten altijd op de barricade staan. Veranderingen komen niet vanzelf. En er is een blijvende stimulans nodig. Daar kan de commissie voor zorgen.»

Wat ergert u het meest ?

Struye: «Dat iedereen nog altijd zo vast zit in de klassieke rollen. Op school werken vrouwen bijvoorbeeld wel hard maar het nemen van beslissingen laten ze dikwijls aan de mannen over. Net als het woord voeren, het verslag maken, vakbondswerk enz. Maar er is wel een duidelijk positieve evolutie. In klasraden en deliberaties laten vrouwen wél van zich horen. Als ze nu ook nog mee aan het beleid gaan deelnemen, schieten we stevig op. In de leer- en leesboeken vinden we alvast steeds minder rolbevestigende modellen. Dat belooft voor de toekomst.»

Voor welke accentverschuivingen kunnen vrouwen zorgen ?

Struye: «Voor een warmer onderwijs bijvoorbeeld. Mannen hebben dikwijls schrik van intermenselijke relaties. Dat vinden ze flauwekul maar eigenlijk zijn ze er bang voor. Mannen en vrouwen kunnen veel van elkaar leren. Daarom is de feminisering van het onderwijs ook niet zo goed. Opvoeden is een zaak van mannen én vrouwen.»

Kan zo'n commissie eigenlijk wel iets veranderen ?

Struye: «Misschien niet. Maar wij hebben toch belangrijke adviezen gegeven o.a. over de vrouwelijke vertegenwoordiging in de verschillende onderwijsstructuren en raden. Bovendien is de commissie ook een teken dat de overheid gelijke kansen belangrijk vindt. Zo'n voorbeeldfunctie is nodig. Maar het blijft vaak vechten tegen de bierkaai. De vooroordelen zitten héél diep.» □

TYPISCH VROUWELIJK

□ ARBEIDSTIJD : MEER UREN

Vrouwelijke leerkrachten besteden meer tijd aan hun job dan mannen. Zowel in basis als secundair zowat drie kwartier per week méér. Ze besteden vooral meer tijd aan nawerk, overleg met insiders en onderzoek. (Tijdsbesteding, HIVA 1991)

□ NEVENACTIVITEITEN : VEEL MINDER

Mannen en vrouwen verschillen sterk voor hun nevenactiviteiten. Hieronder verstaan we betaalde of niet-betaalde nevenactiviteiten niet in opdracht van de school (privé-bijlessen, schrijven van schoolboeken, avondschool, verzekeringsadviseur, politiek mandaat, engagement in het verenigingsleven enz.). Mannen uit het secundair onderwijs besteden ongeveer twee en een halve keer meer tijd aan nevenactiviteiten dan hun vrouwelijke collega's. In het basisonderwijs steken mannen liefst vijfmaal meer tijd in deze activiteiten. Hier ligt dus duidelijk het grote verschil tussen mannen en vrouwen en niet op het vlak van inzet en beschikbaarheid voor het beroep zelf. (Tijdsbesteding, HIVA 1991)

□ DE MOTIVATIE : STERKER

Vrouwelijke leerkrachten zijn meer tevreden met en beter gemotiveerd voor hun beroep dan mannen. Zij behalen bijna altijd de hoogste gemiddelden. De grootste stimulans putten zij uit hun omgang met de leerlingen en hun verantwoordelijkheid als lesgeefster. Ook stimulerender dan bij mannen vinden zij: de mogelijkheid tot creativiteit, de relatie met collega's, de bijscholing, de relatie met de ouders en de directie. Mannen vinden het gebrek aan promotiemogelijkheden en de financiële en maatschappelijke onderwaardering van het beroep het ergst demotiverend. (Motivatietoets, Lens 1991)

□ DEELTIJDS : HARDER WERKEN

In verhouding presteren zowel in basis als

secundair deeltijdsen beduidend meer uren dan hun voltijds werkende collega's. Dat is belangrijk omdat vooral vrouwen deeltijds werken. Als we hun arbeidsprestaties corrigeren naar een voltijdse prestatie, besteden deeltijdsen in het basisonderwijs 8 uren en 44 minuten per week méér aan hun job en in het secundair onderwijs 7 uren en 35 minuten. Niet het lesgeven zelf veroorzaakt dat grote verschil, wel de lesvoorbereiding, het nawerk, de algemene schoolactiviteiten, het overleg met insiders en de individuele begeleiding. (Tijdsbesteding, HIVA 1991)

□ DE TOEKOMST : ONZEKERDER

Vrouwen hebben minder werkzekerheid in het onderwijs dan mannen. Bij de mannen in het secundair onderwijs zeggen 63 procent zeker te zijn hun werk te kunnen behouden. Bij de vrouwen is dat maar 53 procent. Dit heeft niets te maken met het al dan niet voltijds werken. Bij voltijdsen en deeltijdsen is die verhouding immers precies dezelfde. (Jobevaluatie, HIVA 1991)

□ IN OVERLEG : OVERDONDERD

Vrouwen laten zich in gemengd overleg vaak door mannen overdonderen. Dat komt omdat mannen en vrouwen in een groep op een andere manier beslissingen nemen. Mannen proberen hun groep te domineren en onderling ontstaat een vriendschappelijke wedijver. Vrouwen hebben meer innige onderlinge relaties en proberen tot een gezamenlijke beslissing te komen. Een groep mannen die een taak moet uitvoeren stort zich daar onmiddellijk op en wisselt informatie, suggesties en meningen uit. Vrouwen beginnen met prettige onderlinge relaties te vormen. Dit kost wat tijd maar het werkt beter als de uitvoering van een taak discussie of onderhandeling nodig maakt. Maar in gemengde groepen delen ze op die manier het onderspit. (Psychologie, november 90)

IN HET VIZIER

- Sekseverschillen in het onderwijs. (*G. ten Dam e.a.*, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1991). Een didactisch opgebouwd, concreet en ruim basiswerk over de rol van het onderwijs in het creëren van (on)gelijkheid tussen mannen en vrouwen.
- De bijdragen «Mannen aan de top» en «Wie is de dupe?» steunen op het onderzoek van *Johan Vanderhoeven* (*Centrum voor Onderwijsbeleid en vernieuwing, KUB*). Hij deed daarover verslag in *Impuls*, 19de jaargang, nr. 4.
- Wie neemt het initiatief? De interactie tussen docenten en meisjes en jongens (*B. Sterringa e.a.*, IMV, KU Nijmegen, 1990). U kunt dit rapport aanvragen bij IMV, Thomas Van Aquinostraat 4, 6525 GD Nijmegen, Nederland.
- Teachers, gender and careers (*S. Acker e.a.*, Falmer Press, London, 1989). Geeft zowel een algemeen kader als concrete strategieën.
- Teachers and texts. A political economy of class and gender in relations in education (*M.W. Apple*, New York, 1986). Een goed theoretisch werk met een duidelijke visie.
- L'Image de la femme dans le contexte de l'enseignement (Commission des communautés européennes, Luxemburg, 1984). Een aardig eindrapport met concrete voorbeelden uit verschillende Europese landen.
- Vrouwen verschillen in de volwasseneneducatie (*G. ten Dam e.a.*, Acco, Amersfoort, 1989). Theoretisch en praktisch werk over sekseverschillen en schooluitval in de volwasseneneducatie.
- Vrouw en schoolmanagement (*A. Ruijs, Swets & Zeitlinger, Lisse*, 1990). Inzicht en strategie.
- De mythe van de mannelijkheid. (*P. Hoch*, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 1983). Doorprikt, jawel. □

«Mannen zijn ook niet gelukkig met hun voortdurend streven naar carrière.»

DE NIEUWE MANNEN EN DE ROL VAN DE SCHOOL

Myriam De Pauw (RUG) is nationaal contactpersoon van het Europees Netwerk Vrouwenstudies van de Raad van Europa. Zij ontmoet minstens twee keer per jaar de afgevaardigden van 23 landen op congressen over vrouwen. En wat blijkt? Er moet dringend worden gewerkt aan «de nieuwe man». Een nieuw accent in de strijd.

Myriam De Pauw is net terug van de Verenigde Staten. Zij vertelt enthousiast hoe daar nu één van de belangrijkste universiteiten (Stanford) studenten uit alle richtingen verplicht «gender-studies» te volgen. Dat zijn studies die o.a. de wetenschappelijke vooroordelen op basis van geslacht analyseren en strategieën ontwikkelen om daaraan iets te doen.

De Pauw: Ik denk echt dat veel mannen nu ook uit evenwicht geraken. Het aantal maagzweren en hartinfarcten ligt bij hen alvast veel hoger dan bij vrouwen. Nochtans hebben buitenhuiswerkende vrouwen meestal een dubbele rol. Maar hun positieve emoties geven hen wat extra-energie. Mannen identificeren zich te veel met hun carrière. Pas als ze grootvader zijn ontdekken ze wat ze allemaal gemist hebben. Dan volgen ze geboeid elke ontwikkelingsstap en trekken ze met hun kleinkinderen het bos in, terwijl ze daar bij hun eigen kinderen geen tijd voor hadden.

– U wilt dus vooral de man veranderen?

De Pauw: Als je van de tegenpartij iets eist zonder dat die daar enig voordeel van kan verwachten, zal die zich verweren en nog sterker op zijn rechten staan. We moeten er de mannen van overtuigen dat ook zij veel te winnen hebben bij emancipatie. Het zelfbeeld

dat zij opgedrongen krijgen maakt hen óók niet gelukkig. Voor het eerst worden mannen nu geconfronteerd met geëmancipeerde echtgenotes en moeders van hun kinderen. Maar daar werden zij niet op voorbereid. Ze hebben er geen referentiekader voor. Nu komt gelukkig de trend op dat ook mannen zich over hun persoonlijke en sociale rol gaan bezinnen. Maar zolang ze niet voelen dat ze daar als mens voordeel uit kunnen halen, zullen ze hun rol niet snel willen wijzigen.

DE LEERKRACHTEN

– Hoe kunnen we daar iets aan veranderen?

De Pauw: Ik verwacht veel van de opvoeding. Wat daar misloopt wordt vaak een heel leven lang meegedragen. Een tijdje geleden richtte men zich daarbij vooral op de meisjes die ook techniek enz. moesten leren. Nu voegt men daar ook aandacht aan toe voor de nieuwe rol van jongens en mannen. Die winnen er óók bij als ze hun emotie niet meer moeten verstoppen en niet meer de macho-held moeten spelen. Zo'n opvoeding moet steunen op een diepgaande uitwisseling van gedachten en gevoelens met meisjes én jongens. Maar dat veranderingsproces verloopt langzaam.

– Welke rol kunnen leraars daarin spelen?

De Pauw: Er zijn veel zekerheden weggevalen. De mens is nu vrijer maar dan moet hij zich ook vragen stellen over wie hij is, wat hij kan en wat hij wil. Dat vraagt veel meer maturiteit dan vroeger. Leraars moeten hun leerlingen daarom laten zien dat je levenspatroon niet vastligt omdat je man of vrouw bent maar dat iedereen als individu eigen mogelijkheden heeft. Je levenspatroon wordt dan het resultaat van een persoonlijke keuze. We moeten jongeren leren KIEZEN. Dat is niet zo voor de hand liggend als je denkt.

– Dat hebben ze u en mij toch ook niet geleerd?

De Pauw: Ja maar de maatschappij eist nu veel meer en voedt minder op. Om weerbaar te zijn moet nu ieders persoonlijke accu of mentale voorraadkamer tijdens de opvoeding sterker worden opgeladen. Jongeren moeten een stevige reserve aan warmte en zelfvertrouwen krijgen. Ze moeten emotioneel en ethisch worden begeleid. De opvoedingstaak van de school wordt daarbij steeds belangrijker. Het voorbeeld dat ze van de leraar krijgen weegt bovendien sterk door: in elke les, op elk niveau en ook daarbuiten op de speelplaats bijvoorbeeld.

HET PLAFOND

– Is feminisering van het onderwijs volgens u een probleem?

De Pauw: Als er meer vrouwen in een beroep staan is dat op zich een gezond democratisch verschijnsel. Maar hier zijn er negatieve indirecte gevolgen. Waar vrouwen als groep oververtegenwoordigd zijn, wordt die groep minder assertief. En rechten krijg je meestal niet, die moet je opeisen, daar moet je voor vechten. Bovendien zijn er niet méér vacatures gekomen. Hier komt blijkbaar alleen plaats vrij voor vrouwen omdat het beroep aan aanzien verliest en de mannen de job niet meer willen.

– Veel vrouwen werken deeltijds.

De Pauw: Als deeltijds werk een keuze is, is dat prima. Maar dikwijls is het géén keuze maar een noodzaak. Als vrouwen een voltijdse job zoeken en maar deeltijds aan de slag kunnen, is dat ondemocratisch. Vrouwen moeten even zelfstandig en onafhankelijk kunnen zijn als mannen.

– Hebben vrouwen minder ambitie?

De Pauw: Natuurlijk niet. Maar velen moeten hun eigen mogelijkheden nog leren ontdekken. De vrouwenbeweging is nog maar pakweg honderd jaar goed bezig. Vrouwen moeten nog meer zelfvertrouwen krijgen en mannen moeten vrouwen als gelijkwaardige partners leren erkennen. Maar zoiets vergt tijd. Vrouwen gaan erop vooruit maar spijtig genoeg stijgen ze nog te weinig uit boven een bepaald niveau. De (mannen)maatschappij bouwt voor hen een onzichtbaar plafond ergens halverwege de sociale ladder. Daardoor stellen mannen hun (machts)positie veilig.

– Is een proces als feminisering van het onderwijs terug te draaien?

De Pauw: Alleen door een echte herwaardering van het beroep. Het beleid moet het menselijk kapitaal in onderwijs sterker waarderen en de sector ook beter betalen. Anderzijds moeten in het onderwijs toch ook eindelijk meer vrouwen deelnemen aan de beleids- en beslissingsniveaus. Dat is toch een democratische vanzelfsprekendheid. Daarvoor moeten we de beleidsprioriteiten en de strategieën om aan de top te geraken kritisch analyseren en herdenken. □

SCHOOLDIRECTEURS, VERENIG U!

SPRONG IN HET BASISONDERWIJS

Sprong is een recent trimestrieel tijdschrift van de stichting Vlaamse Actieve Schooldirecteurs (VLAS) uit het vrij gesubsidieerd basisonderwijs. Alle schoolhoofden en ook hun collega's uit het officieel gesubsidieerd onderwijs kregen eerder al een kennismakingsnummer toegestuurd. Want VLAS wil niemand uitsluiten en ook niet meewerken aan een verdere verzuiling. De reactie was massaal. Is dat een duidelijk teken dat er wat moet gebeuren?

Het tijdschrift wil een spreekbuis zijn van en voor schooldirecteurs. *Secretaris René Thielemans*: «*Sprong* is geboren uit de behoefte aan solidariteit tussen de directeurs van de basisscholen. Ze zijn er zich goed van bewust hoe belangrijk het basisonderwijs is, zowel voor het individu als voor desamenleving. *Sprong* wil de schooldirecteurs ondersteunen en gezamenlijke bekommernissen over de kwaliteit van het basisonderwijs ter sprake brengen bij alle participanten. Een nieuwe generatie schooldirecteurs heeft behoefte aan een soepele armslag en creatieve solidariteit om de basisschool ook morgen nog in de running te houden. Er is vraag naar een specifieke beroepsvereniging.

De talrijke schriftelijke reacties op het tijdschrift stemmen tot nadenken. We zullen dan ook niet nalaten stappen naar het beleid toe te zetten. Een belangrijke taak die we ons opleggen is het formuleren van standpunten t.a.v. het onderwijsbeleid in Vlaanderen. We zullen een standpuntendossier samenstellen, een beschrijving maken van de gang van zaken zoals schooldirecteurs die aanvoelen en meemaken in de dagdagelijkse praktijk.»

Het tweede nummer van *Sprong* bevat o.a. een bespreking van de brochure *Moedertaalopvoeding in de basisschool – Spreken*, een interview met *Guy Thijsen* en *André Lamers* over professionaliteit en onderwijs en een rondleiding in een documentatiecentrum op een kleuterschool. □

Informatie: René Thielemans – Schuurbovenberg 25 –
2360 Oud-Turnhout. ☎ 014-41 54 80. Een abonnement op *Sprong* kost
300 fr. voor vier nummers. Storten op 403-0054721-86

EUROPESE VLAG IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS

Hoe komen de schooldirecteurs in uw streek met elkaar overeen? Lukt dat een beetje? Dan zijn ze klaar voor de volgende stap: de vereniging van alle schooldirecteurs in Europa. Die bestaat en telt al 37.000 leden, met het accent op het secundair onderwijs.

De vereniging heet ESHA. Dat staat voor European Secondary Heads Association. Ze werd in 1988 opgericht na een conferentie voor alle schooldirecteurs van de landen van de Europese Gemeenschap. Die vond plaats in Maastricht op initiatief van de Nederlandse AVS (Algemene Vereniging van schoolleiders) en de Engelse SHA (Secondary Heads Association). De conferentie wilde de directies intens betrekken bij de werking van de Europese Gemeenschap en ze meer bewust maken van de rol die ze kunnen spelen in het educatief proces bij het overbrengen van de Europese gedachte.

Meteen daarna legde een internationaal congres in het Engelse Bath de nadruk op de educatieve waarde van de vereniging.

Magda Moeneclae (Raad van Bestuur ESHA – België): «De activiteiten van ESHA zijn allemaal gericht op de Europese integratie in het educatief proces. De doelgroepen zijn schooldirecties van het secundair onderwijs en via hen leraars en leerlingen. Uitwisseling van informatie is daarvoor zeer belangrijk. Het Europees secretariaat beschikt over een databank. In «ESHA-magazine» en «The European Bulletin» geven we informatie over nationale en internationale activiteiten.»

De raad van bestuur is samengesteld uit afgevaardigden van de aangesloten directies en verenigingen. In 1990 telde ESHA 37.000 leden uit de lidstaten. Ook Zweden, Noorwegen, IJsland en Zwitserland zijn aangesloten. In België en Ierland zijn nationale ESHA-centra als volwaardig werkinstrument uitgebouwd.

Magda Moeneclae: «We organiseren heel wat activiteiten. Er is de jaarlijkse Education Award voor moderne technologieën en educatieve projecten in scholen. Dankzij proefprojecten voor geschiedenis, aardrijkskunde en nieuwe technologieën groeien leraars en leerlingen uit vijftien scholen in twaalf landen beter toe naar de Europese integratie. En vorig jaar startten we met het Eurojob-project. Daarmee kunnen leerlingen die ouder zijn dan zestien voor een betaalde werkvakantie naar het buitenland. Deze leerlingen verblijven in gastgezinnen en verwelkomen op hun beurt een buitenlander, waarvoor zij hier werk zoeken.» □

European Secondary Heads Association (ESHA)

Voorzitter België:

Freddy Meeuus – MS Overijse – ☎ 02-687 71 32

Secretaris-generaal:

Sabin Schoofs – KA Genk – ☎ 011-35 24 51

Algemeen secretariaat:

c/o CEVNO – Nassauplein 8 –
NL – 1815 GM ALKMAAR – ☎ 00 31-72-11 85 02

't wEILAND is geen eiland. Ook het «andere» kind voelt er zich thuis.

TEDER KNUFFELEN OP 'T wEILAND

OMGAAN MET ZWAAR GEHANDICAPTE KINDEREN

't wEILAND is ook de nieuwe naam van het dagverblijf dat over enkele jaren zal worden ingeplant in het weiland naast het hoofdgebouw van het MPI St.-Franciscus.

't wEILAND is een eenvoudig voel- en sfeerboek met sprekende tekeningen. Het vertelt heel poëtisch over meervoudig gehandicapten die soms wegluchten op hun eiland. Maar via een open houding is het toch mogelijk om hen te bereiken op dit eiland. In 't wEILAND wordt precies die openheid naar de meervoudig gehandicapte onderstreept. Het is een herkenbaar verhaal voor ouders, begeleiders en de gehandicapten zelf.

– *Ingrid Willems* : «Personen die dagelijks met zwaar gehandicapte kinderen omgaan ervaren deze niet als *plantjes* die enkel verzorging behoeven maar als kinderen met drang tot groei, boosheid, verdriet, blijdschap...

Het moest ook een verhaal zijn waarin we de kinderen zelf horen : hoe ze vechten tegen tijds- en prestatiedruk, tegen de 101 verwachtingen van ouders en deskundigen en tegen de onduidelijkheid en ingewikkeldheid van hun omgeving; hoe ze zich terugtrekken in zichzelf, op hun eiland, op zoek naar een stukje veiligheid en vertrouwelijkheid.

Het werd een poëtische uitdrukking van de relatie tussen beiden. Deze relatie heeft slechts kans tot groeien als ze steunt op respect en openheid voor eigenheid,... dus ook eigen-aardigheid.»

WILLEN GROEIEN

– **Wat is uw visie op het omgaan met deze kinderen ?**

– *Willems* : Als je een *gewoon* kind observeert dan valt je op dat het bruist van energie, dat het vol levenslust en ontwikkelingsdrang zit. Het verkent, experimenteert, herhaalt, stelt vragen... want het wil groeien en zijn grenzen steeds weer verleggen.

Dat is niet de eerste indruk die je krijgt als je een ernstig meervoudig gehandicapt kind bekijkt. Dit kind zit stil, het hoofd of de ogen

't wEILAND is geen eiland maar een herkenbaar boekje voor meervoudig gehandicapten. Het idee hiervoor groeide in het MPI St.-Franciscus Roosdaal-Strijtem. Hierover een open gesprek met orthopedagoge Ingrid Willems.

vaak weggedraaid van wat zo interessant en boeiend is. Als zijn hand iets leerrijk raakt, trekt het die met de kracht van zijn spasticiteit weer snel terug.

– **Willen ze zich dan het liefst in hun eigen wereld opsluiten ?**

– *Willems* : Je vraagt je af of ze alleen maar terug naar de moederschoot willen waar niets hoefde, waar alles veilig was, waar ze steeds werden gewiegd.

Willen deze kinderen dan niet groeien ? Of hebben ze geen ontwikkelingsdrang ? Wij geloven van wel. Immers, op momenten dat je ze *mêe* hebt zie je ze stralen alsof hun ogen zeggen : dank je, dat je me dát beetje helpt waardoor ik weer wat kan ontdekken.

Dan zie je ze verwonderd kijken naar de bewegende lichtpuntjes op de muur, hun oren spitsen naar het geritsel van een plastic zakje of ze kijken je in de ogen terwijl ze gemasseerd worden. Van zodra ze hun zintuigen openzetten –hoe primitief ook– weten we : dit kind wil op verkenning, dit kind wil groeien.

– **Hebben deze kinderen genoeg ontwikkelingsmogelijkheden ?**

– *Willems* : Men gelooft in hun –beperkte– ontwikkelingsmogelijkheden. Ontwikkelingsprogramma's geven in kleine stappen weer hoe verschillende aspecten van de ontwikkeling (taal- en denkontwikkeling, sociale en zelfstandigheidsontwikkeling) evolueren naarmate het kind ouder wordt. Als men weet aan welk stapje het kind toe is kan men het via

gerichte oefeningen stimuleren. Men helpt het zo beetje bij beetje vooruit. De laatste jaren is flink werk geleverd om vooral de beginfase in de verschillende ontwikkelingsdomeinen uitte-een te rafelen in nog kleinere stappen.

En toch... wat stellen we vast ? Ondanks de uitgekiende voorbereiding draait het kind tijdens de activiteit zijn hoofd en ogen weg. Het is niet *mêe*.

– **Hoe komt dit dan ?**

– *Willems* : Het kind is in staat om ons te antwoorden. Het geeft immers een zeer duidelijk antwoord. Maar het is er een van afweer, zelfbescherming, woede misschien. In het boekje zien we dat het kind niet passief blijft. Het geeft een krachtig antwoord op de eisen die op hem afkomen. Het trekt zich steeds verder weg op zijn eiland, een plek waar het niet graag woont want het kan er niet groeien. Maar dat is ten minste een plek waar het zich thuis voelt, waar geen eisen worden gesteld, waar alles vertrouwd is.

Waarom kreeg de begeleidster op haar toffe activiteit niet het antwoord dat ze verwachtte ? Omdat ze misschien niet keek naar het kind achter zijn niveau. Ze vroeg niet of een bepaalde activiteit op dat moment de beste was voor het kind om zichzelf aan op te trekken.

Het boekje 't wEILAND is een pleidooi om déze kinderen vanuit een andere hoek te benaderen. We houden op te denken dat alles van ons, volwassenen, uit moet komen om hen verder te helpen. We benaderen het kind met de vraag : vertel mij wat je nodig hebt om te groeien, wat jou helpt je eigenheid te ontplooiën. □

't wEILAND, Luc Depondt,
illustraties Tine Vercruyssse,
uitgeverij Davidsfonds/Infodok, 32 blz., 399 fr.
Ook te verkrijgen bij
het MPI Sint-Franciscus – Lostraat 175 –
1760 Roosdaal-Strijtem –
☎ 053-66 20 40 – fax. 053-68 08 36

REVOLUTIE IN MEI

SYMPOSIUM OVER HET ONDERWIJSBELEID

Net na de OESO-doorlichting van het Belgisch onderwijsbestel in Parijs koos de *Vereniging voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid* de eerste meidagen uit om een brede discussie te voeren over de toekomst van het Vlaamse onderwijsbeleid.

De *Vereniging voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid* organiseert in samenwerking met de Vlaamse universiteiten, het departement onderwijs en met de steun van de Koning Boudewijnstichting een uniek symposium met als hamvraag: welk onderwijs voor de toekomst?

Jan De Groof: «De zogeheten OESO-doorlichting krijgt zijn beslag op 27 en 28 april in een plenaire zitting waarbij onze nationale onderwijsministers de vragen van de experts én van de vertegenwoordigers van alle lidstaten zullen beantwoorden. Naar aanleiding van deze doorlichting was het de eerste keer dat wetenschappers uit het noorden en het zuiden van ons land elkaar ontmoet hebben om een gemeenschappelijk rapport op te maken over ons onderwijsbestel.

Op deze unieke gebeurtenis willen we inpikken. De OESO-doorlichting moet een rijpingsproces tot stand brengen. Met het symposium willen we de start geven van een wisselwerking tussen wetenschappers, overheid en mensen van het veld. Daarom mikken we op een breed publiek: allen die betrokken zijn bij het onderwijs (beleid), leerkrachten, directies, inrichtende machten, wetenschappers, politici, ambtenaren, PMS, MST... maar ook de *gebruikers*, ouders, leerlingen, studenten en de socio-culturele omgeving. Zij hebben er allen belang bij om te komen luisteren en om ook hun mening te komen zeggen, om te wijzen op wat haalbaar is en om al te theoretische benaderingen te relativeren. Het gaat hier om het geven van **spreekrecht**. Deze confrontatie van gegevens, ideeën en visies kan het beleid beïnvloeden.»

Op dit symposium zullen OESO-experts en de auteurs van het voorrapport het woord nemen. De voertaal is het Nederlands maar simultaanvertaling is mogelijk. Om een hoog informatief niveau te behalen worden alle deelnemers uitgenodigd vooraf het voorrapport te lezen. Bij inschrijving kunnen ze dit tegen een gunstprijns toegestuurd krijgen.

Werkgroepen zullen volgende thema's behandelen: onderwijsvernieuwing; zitten-blijven en leerachterstand; het leraarsberoep; schoolbeleid en lokale autonomie; strategie voor een permanente vorming; migranten en onderwijs. De referaten en verslagen van dit symposium worden nadien gepubliceerd in het *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*. □

KORT PRAKTISCH

– Symposium «Welk onderwijs voor de toekomst?»
– zaterdag 2 mei van 9 u.30 tot 16 u. in
de Aula Major van de Universiteit Antwerpen –
Universiteitsplein 1 – 2610 Wilrijk

– Inschrijven ten laatste op 15 april! – 400 fr.
(gewone inschrijving) of 750 fr. (voorrapport
inbegrepen) storten op 733-1041768-18 van
T.O.R.B. - A. Goemaerelei 52 - 2018 Antwerpen.

– Inlichtingen: E. Maja-Van Ceulen –
Oude Vilvoordsebaan 45 – 1860 Meise –
ℓ. 02-269 50 04 (maandag- en woensdagvoor-
middag en vrijdagmiddag)
of

T. Van Haver - RAC - lokaal 3083 -
1010 Brussel - ℓ. 02-210 51 21.

– *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en
Onderwijsbeleid* – verschijnt 4 maal per jaar
en 1 dossiernummer, 2500 fr. –
abonnementen:

E. Story – Scientia, Margot Simons –
ℓ. 11 68 68 (geen zonenummer) –
redactieadres:

A. Goemaerelei 52 – 2018 Antwerpen

MEISJES

Bedrijven die een ingenieur of een technicus zoeken geven vaak de voorkeur aan een man. Vrouwen die voor een niet-traditionele studierichting kiezen blijven daardoor in de kou staan. Maar ook in de nijverheidstechnische scholen overheerst nog vaak een mannelijke cultuur. Hoe nemen meisjes die hindernis?

Hoe maak je een nijverheidstechnische opleiding aantrekkelijker voor meisjes? Over deze vraag bogen zich een 150-tal afgevaardigden uit de onderwijs- en PMS-wereld. Dat was het sluitstuk van het onderzoeksproject *Diversificatie van studierichtingen voor meisjes in het technisch en beroepssecundair onderwijs*, een actie-onderzoek dat uitgevoerd werd door prof. dr. Roland Vandenberghen en Ann Deketelaere in opdracht van de staatssecretaris voor maatschappelijke emancipatie M. Smet.

GEDURENDE 18 maanden gingen de onderzoekers in vijf secundaire scholen uit de diverse netten op zoek naar de factoren die meisjes stimuleren of belemmeren om een

NAAR DE «JONGENSSCHOOL» DE STRUIKELBLOKKEN WEGWERKEN

nijverheidstechnische opleiding te volgen. Ook werden er acties opgezet om deze opleiding aantrekkelijker te maken voor meisjes. Het onderzoek resulteerde in een rapport en in een brochure met modelacties.

Ann Deketelaere: «Aan het onderzoek namen zowel, wat men noemt, *jongensscholen* met een nijverheidstechnisch aanbod, *meisjes*-scholen met technische studierichtingen uit de *zachte sectoren* als ook een feitelijk gemengde school deel. Daardoor konden we verschillende soorten acties uitproberen. Elke school kan acties opzetten. In meisjes-scholen kan worden gewerkt aan een uitbreiding en actualisering van het studie-aanbod. In jongensscholen concentreren de acties zich rond het werken aan de schoolcultuur en het bekendmaken van het aanbod aan meisjes. Een gemengde school heeft dan weer meer mogelijkheden voor een interne sensibilisering en oriëntering.»

PARTNERSCHOLEN

Deketelaere: «Veel meisjes zijn samen met hun ouders meestal niet vertrouwd met nijverheidstechnische beroepsmogelijkheden. Daarmee samenhangend onderwaarden ze vaak een nijverheidstechnische opleiding. Een aantal modelacties richt zich daarom in de eerste plaats op het kennismaken met en het herwaarderen van nijverheidstechnieken. Deze actie kan al starten in het basisonderwijs. Zo streeft de TOBO-werkgroep (technologische opleiding in het basisonderwijs) deze doelstellingen na. In de brochure worden ook acties beschreven voor het secundair onderwijs en acties die zelfs ouders kunnen voeren.

Naast een aantal modelacties bevat de brochure ook een actiestrategie. Er is meestal concurrentie tussen scholen in een regio. Het is belangrijk dat die omgebogen wordt tot een samenwerkingsrelatie. De ervaringen die opgedaan werden met *partnerscholen* tonen aan dat dit haalbaar is. Het is wenselijk dat er in de school zelf een interne stuurgroep gevormd wordt om de acties te dragen.

Een emancipatiecoördinator kan de werking opvolgen en kan desnoods optreden als ombudsman. Een strategie waarbij analyse van de huidige situatie en actie elkaar opvolgen, functioneerde heel goed in de betrokken scholen. We namen daarom als voorbeeld een *stappenplan* op in de brochure.

De rode draad in de diverse acties van de verschillende scholen kan als leidmotief dienen bij het opstarten van acties in andere scholen. Dat leidmotief is het zichtbaar en communiceerbaar maken van het emancipatiethema in de school. □

GELIJKE KANSEN

– *Diversificatie van studierichtingen voor meisjes in het technisch en beroepssecundair onderwijs*, A. Deketelaere en R. Vandenberghe, INBEL, 1991, 74 blz.

U kunt dit rapport bestellen door 100 fr. te storten op rekeningnummer 000-0014702-55 van Inbel – Kunstlaan 3 – 1040 Brussel – ☎ 02-217 11 11

– *Modelacties voor meisjes in het Technisch en Beroepssecundair onderwijs*, Gelijke Kansen in het Onderwijs.

U kunt een gratis brochure aanvragen: Kabinet Maatschappelijke Emancipatie – Queteletplein 7 – 1030 Brussel – ☎ 02-219 01 19

NIEUWE KEUZES

De klassieke patronen in de studiekeuze van jongens en meisjes in het technisch en beroepsonderwijs moeten worden doorbroken. Sommige traditionele meisjesrichtingen geven geen aansluiting meer op de arbeidsmarkt. Daarom raadt men steeds meer meisjes aan te kiezen voor o.a. industriële wetenschappen en grafische opleidingen. Daar zitten nu toch al vijftien procent meisjes. Kiezen voor de zogenaamde harde richtingen van metaal, elektronica, mechanica, hout en bouw gaat blijkbaar moeilijker. Hierin zitten voorlopig slechts drie procent meisjes.

Wat houdt meisjes tegen? Daar ze het beroeps- en technisch onderwijs veelal onderwaarden kiezen ze nauwelijks spontaan voor zulke richting. Meisjes staan daarboven vaak vreemd tegenover techniek. Dat is een struikelblok, ten andere ook voor de jongens uit het algemeen secundair onderwijs. Het niet gemengd zijn van klassen in het lager onderwijs is nog een struikelblok. De overgang naar een secundaire school, met haast uitsluitend jongens, schrikt de meisjes af.

Allerlei remmingen moeten dus weggewerkt worden. Zo is er het voorstel om het vak huishoudtechnieken te verplichten voor jongens en het vak technologische opvoeding in het basisonderwijs te integreren. Jongens kunnen worden gestimuleerd om te kiezen voor niet-traditionele mannelijke richtingen. Want waarom alle schuld laden op de traditionele meisjesrichtingen? De PMS-centra ten slotte kunnen zich bezinnen over hun rol en invloed. Ze zouden de meisjes nog te weinig expliciet een niet-traditionele studierichting aanraden.

DE GEBROKEN BAAN

DE LOOPBAANONDERBREKING NIEUWE STIJL

De loopbaanonderbreking voor mensen in het onderwijs duurt maximaal 5 jaar. Voor zelfstandigen is dat nu teruggebracht tot 2 jaar. De VDAB betaalt de onderbrekingsuitkeringen.

Het stelsel is grondig vernieuwd en de uitkeringen zijn hoger. KLASSE ontwart het kluwen van de loopbaanonderbreking.

Guy Janssens, directeur bij de Administratie Personeel van de Onderwijsinstellingen, bestuur Personeel Secundair Onderwijs: «We moeten drie onderdelen onderscheiden: de onderbreking, de vervanging en de uitkering. Er is ten eerste **de onderbreking**. Elk vastbenoemd personeelslid van het onderwijs en de PMS-centra dat een hoofdambt uitoefent (minstens de helft van een volledige opdracht) komt in aanmerking. De onderbreking kan geheel of gedeeltelijk zijn. Wie zijn loopbaan gedeeltelijk onderbreekt moet de helft van een volledige opdracht blijven uitoefenen.»

De basisvoorwaarde geeft soms aanleiding tot ingewikkelde constructies. Bijvoorbeeld: een leraar die vast benoemd is voor een gedeelte van zijn opdracht en voor een gedeelte tijdelijk is, kan slechts een loopbaanonderbreking bekomen in verhouding tot het gedeelte waarvoor hij vast benoemd is.

De onderbreking begint op 1 september of 1 oktober en eindigt op 31 augustus. Het gaat dus steeds om een periode van 12 of 11 maanden. Voor het hoger onderwijs van het lange type begint ze op 1 oktober of 1 november en eindigt op 30 september. Voor leden van het administratief personeel en het meester-, vak- en dienstpersoneel kan ze de eerste dag van eender welke maand beginnen. Ze duurt dan 6 tot 12 maanden. **De totale duur** van de volledige of gedeeltelijke onderbreking is maximaal **60 maanden** tijdens de hele loopbaan. Kortom, als u alles in één keer opneemt mag u uw loopbaan 5 jaar onderbreken.

Janssens: «De onderbreking is echter niet mogelijk zonder het tweede luik: **de vervanging** volgens de regels. Dat is een taak voor de inrichtende macht en NIET voor het departement Onderwijs. De inrichtende macht moet de afwezige bij absolute voorrang vervangen door één of meerdere wegens ontstentenis van betrekking ter beschikking gestelde personeelsleden. Daar ligt dus de link met de reëffectatie.»

De aanvrager en de inrichtende macht stellen het dossier samen. De aanvrager stuurt

dat dossier naar het gewestelijk werkloosheidsbureau van de VDAB. De VDAB zal ook instaan voor de uitbetaling van de vergoeding. Het Departement Onderwijs controleert enkel nog of de aanvrager voldoet aan de voorwaarden.

Leraars die hun loopbaan onderbreken krijgen een hogere uitkering. Maar er zijn ook nieuwe beperkingen.

MEER CENTEN

Het derde en laatste onderdeel is de **onderbrekingsuitkering**. Dat stelsel is helemaal vernieuwd vanaf 1 september 1991.

Bij volledige onderbreking van een volledige opdracht ontvangt u een uitkering van 10.504 fr. per maand. Als u geen volledige opdracht had, krijgt u een proportioneel gedeelte van dit bedrag. U kunt een verhoogd bedrag van 12.504 fr. per maand ontvangen bij een tweede kind of 14.504 fr. per maand bij een derde kind. Die verhoging vervalt als dat kind zes jaar wordt.

Bij gedeeltelijke onderbreking van een volledige opdracht ontvangt u een uitkering van 5252 fr. per maand. Als u geen volledige opdracht had, ontvangt u een proportioneel

gedeelte van dit bedrag. U kunt een verhoogd bedrag van 6252 fr. (tweede kind) of 7252 fr. (derde kind) ontvangen onder dezelfde voorwaarden als voor de volledige loopbaanonderbreking.

DE CUMUL

Tijdens de loopbaanonderbreking bent u met verlof en mag u geen winstgevende activiteit uitoefenen. Daarop zijn twee grote uitzonderingen.

Wie vóór de onderbreking al een toegelaten bijkomende activiteit als bezoldigd werknemer uitoefende mag dit blijven doen. Als u deze activiteit uitbreidt (meer uren) of een nieuwe activiteit aanvat vervalt uw recht op de uitkering. En let op: de drie onderdelen hangen onverbreekbaar samen. Wie geen recht heeft op uitkering is dus ook niet meer in loopbaanonderbreking.

De tweede uitzondering betreft de uitoefening van een zelfstandige activiteit bij een volledige onderbreking. Twee opmerkingen hierbij. De onderbreking moet volledig zijn, want bij een gedeeltelijke onderbreking verliest u bij een zelfstandige activiteit het recht op de uitkering. Verder mag u **slechts 2 jaar** uw zelfstandige activiteit combineren met de loopbaanonderbreking. Daarna staat u voor de keuze: het onderwijs of uw zelfstandige activiteit.

ZONDER WEDDE

Wat de volksmond *Verlof zonder wedde* noemt heet eigenlijk *Terbeschikkingstelling wegens persoonlijke aangelegenheden*. Iemand in dit stelsel mag wél een winstgevende activiteit uitoefenen. Verdere verschillen met de loopbaanonderbreking liggen voor de hand: u krijgt geen uitkering en de jaren terbeschikkingstelling tellen **niet** voor uw anciënniteit. □

De wettelijke basis voor de loopbaanonderbreking vindt u in de Codificatie van de onderwijswetgeving en -reglementering, Deel VIII, Titel I, Hoofdstuk 2 en in de Coördinatie van de omzendbrieven, Deel VIII. Beide publikaties liggen in uw school ter inzage. De laatste vernieuwingen vindt u in de omzendbrief van 29 juli 1991. Die ligt eveneens in uw school. Een leesbare samenvatting vindt u in het Onderwijszakboekje 1991-1992 - Kluwer Editorial - blz. 106 tot 110 - Die tekst is up-to-date al ontbreekt er wel een stukje in de tekst op blz. 108 over de onderbrekingsuitkering.

UW OORD TE LUISTEREN LEGGEN VAN ONDERWIJSONDERZOEK NAAR KLASSEPRAKTIJK

In 1991 werkten onderzoekers aan Vlaamse universiteiten aan 293 projecten i.v.m. onderwijs. Dat kost jaarlijks zo'n 90 miljoen. Het departement zorgt rechtstreeks of onrechtstreeks voor 80 % van deze middelen. Toch hebt u daar waarschijnlijk zelden enig concreet resultaat van gevoeld. De kloof tussen theorie en praktijk moet dringend kleiner worden. Maar hoe ?

Vlamingen en Nederlanders gaan het probleem samen aanpakken. Het *Vlaams-Nederlandse Overleg Onderwijsresearch en -Documentatie* (kortweg OORD) organiseerde daarvoor een studiedag in het Nederlandse Veldhoven. *Noël Verduyssen*, directeur bij de Administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek van ons departement schetst er de situatie van het Vlaamse onderwijsonderzoek : «Op het eerste gezicht lijken de inhoud en de organisatie van ons onderwijskundig onderzoek vrij degelijk. In de praktijk zijn er toch nog tal van problemen. Een eerste probleem is de **coördinatie** van het onderzoek. Het gebeurt immers regelmatig dat rond hetzelfde thema meerdere onderzoeken lopen. De opdrachten en subsidies gaan uit van verscheidene diensten en sommige aanvragers kloppen bij verschillende diensten tegelijk aan. Bij de onderzoekers zelf is al evenmin overleg zodat verschillende universiteiten onderzoek doen rond eenzelfde onderwerp zonder het van elkaar te weten. We moeten dus duidelijk meer overleg inbouwen.

Een tweede probleem is **inhoudelijk**. De prioriteitslijst van onderzoeksthema's is van zeer recente datum. Sommige minder relevante projecten lopen dus nog steeds door. Binnen de afgebakende thema's blijft ook het probleem dat soms de kwaliteit moet wijken voor andere argumenten. Bijvoorbeeld een politiek van verdelende rechtvaardigheid over de verschillende universiteiten of de kans een waardevol onderzoeker in dienst te houden via minder relevant onderzoek.

Ten slotte krijgen de eindresultaten zeker

Onderzoeksresultaten sijnepelen nog veel te traag door tot in de klas.

niet **de aandacht** die ze verdienen, noch van de overheid noch van andere mogelijke gebruikers.»

HULP IN DE PRAKTIJK

Roland Vandenberghe (KUL) wijst op het nut van en de behoefte aan onderzoeksresultaten in de dagelijkse praktijk.

Vandenberghe : «Wij doen sinds geruime tijd onderzoek in het kader van het project

Vernieuwd Lager Onderwijs. We vragen de betrokkenen ook naar hun persoonlijke ervaringen met onderzoeksresultaten. Dat levert soms verrassende antwoorden op. De mensen gaan namelijk anders naar hun onderwijsrealiteit kijken. Ze stappen af van hun eenzijdige, grondige verklaring en krijgen nieuwe kaders, nieuwe concepten. De praktijkmensen herkennen de resultaten en krijgen hierdoor een **bevestiging** dat hij op het goede spoor zit, maar anderzijds reveleert het onderzoek voor de practicus **nieuwe horizonten**. Een inspecteur schrijft bijvoorbeeld dat hij de school anders is gaan benaderen door kennisname van de resultaten van onderzoek. Het is dus blijkbaar zo dat we niet alleen de wereld kunnen veranderen door macht en politiek maar ook door inzicht en door andere interpretatiekaders aan te bieden via de wetenschap. Als iemand op één of andere wijze betrokken is bij relevant onderzoek is hij gemotiveerd om gebruik te maken van de resultaten.»

WAT WORDT ER ONDERZOEKT ?

Op 1 juni 1991 liepen er 293 onderwijsonderzoeken aan onze Vlaamse universiteiten. Meer dan twee derde betreft vrij onderwijskundig onderzoek : 198 onderwerpen op initiatief van de universiteiten zelf en 14 via het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (NFWO). Twee derde van dit onderzoek wordt betaald door het Fonds voor Collectief Fundamenteel Onderzoek - Ministerieel Initiatief (FKFO-MI). Het budget van het FKFO-MI voor 1991 alleen bedroeg 61.539.000 fr. Samen met de andere contracten van het departement onderwijs financiert ons departement zelfs meer dan 80 % van het onderwijskundig onderzoek.

De uiteindelijke lijst van onderzoeksthema's komt via een ingewikkelde procedure tot stand. De lijst bevatte in 1991 dertien thema's, waarvoor 68 projecten waren ingediend. Om budgettaire redenen -een besparing van 160 miljoen in de sector van het wetenschappelijk onderzoek- zijn slechts vier nieuwe projecten van start gegaan rond drie thema's :
- onderzoek tweede-taalonderwijs in kleuter-, lager en secundair onderwijs;
- relatievorming en seksuele opvoeding (2 projecten);
- overgang van het secundair naar het hoger onderwijs.

LERAARS IN DE UI

Hoe dan ook blijft het verspreiden van onderzoeksresultaten naar de basis een groot probleem.

Jo Kloprogge, SVO-Den Haag : «Het is het model van de geperforeerde uieschil. De leraar in de klas is de kern. De buitenste laag is het onderzoek. Via de perforaties kan vanuit de buitenste laag het sap geleidelijk naar de kern doorsijpelen. Of het nu ligt aan de grootte van de perforaties, aan de kwaliteit van de schillen, aan het zuurgehalte van de sappen of aan het feit dat het model op zich niet voldoende deugt, er is weinig reden tot optimisme.

Allereerst blijkt dat leraars **weinig lezen**. Als ze al iets over onderwijs lezen is het in een krantartikel. Ten tweede is onderzoek zelden toegesneden op de **concrete vragen** waarmee de leraar worstelt. En als er wel zo'n onderzoek is kunnen ze dit vaak niet vinden. Ten derde plegen onderzoekers elkaars werk graag in de openbaarheid te **bekritisieren**. Dat maakt het voor mensen in de praktijk wel moeilijk om te bepalen op wiens kompas ze het beste kunnen varen.

De geringe communicatie tussen onderzoek en praktijk heeft schuld aan de afnemende respons bij onderzoek. Steeds meer scholen willen niet meer mee doen. Toch schreeuwt de onderwijspraktijk om oplossingen voor haar problemen. Hoe cru het ook moge lijken, de dramatisch slechte onderwijsresultaten van migrantenkinderen kunnen goed zijn voor het onderwijs. Ze markeren immers de grenzen waar het systeem wel en niet meer adequaat opereert. Ze leiden ook tot pogingen tot kwaliteitsverbetering van onderwijs,

NIEUWE WEGEN

Er werden op de studiedag heel wat concrete voorstellen geformuleerd voor het beleid. Misschien merken we daar weldra ook wat van in de praktijk.

– «public approval for science» bevorderen door bijvoorbeeld populair-wetenschappelijke artikelen te laten meetellen in het wetenschappelijk curriculum vitae;

– de wetenschapsvoorlichting inventariseren en evalueren en goede projecten stimuleren door een neutraal, overkoepelend orgaan;

– cursussen wetenschapsvoorlichting en media- en schrijftrainingen organiseren voor onderzoekers;

– onderzoek in de communicatiewetenschappen stimuleren;

– universiteiten inzicht bijbrengen in het vulgariseren van wetenschap en techniek;

– eventueel een school voor wetenschapsjournalistiek oprichten;

– een stimuleringsfonds voor wetenschap en technologie oprichten als tegenwicht voor de terreur van de kijkcijfers;

– andere kanalen aanboren : lezingen, films, dia-series, open-deur-dagen, demonstraties, wetenschapstheater, rondleidingen en tentoonstellingen.

En de Cleene droomt hardop verder : «Moderne, interactieve wetenschapsmusea en doe-activiteiten. Een publieke wetenschaps(telefoon)lijn. Een wetenschappelijke vertaaldienst om Nederlandse wetenschappelijke persberichten in het Frans en Engels te vertalen. Het steunen van vulgariserende magazines door openbare wetenschappelijke instellingen...»

die vaak verder gaan dan wat beleidsmakers ooit wilde gedachten noemden. Onderzoek kan deze pogingen toetsen en de goede uitselecteren».

JOURNALISTEN

De wetenschapsvoorlichter is de persoon bij uitstek om het onderzoek te vertalen naar de praktijk. In Nederland is het een bekende functie, in Vlaanderen ziet men hem nog te veel als public relations manager of recruitersagent.

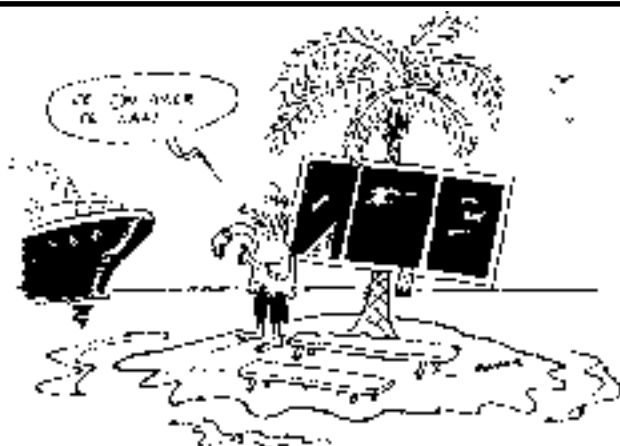
Marcel de Cleene, wetenschapsvoorlichter (RUG) : «De problemen liggen bij onderzoekers, journalisten en zelfs het grote publiek. De onderzoekers vertonen vaak een gebrek aan **bereidheid** om voor te lichten, spreken een ingewikkeld jargon en sluiten hun informatie onvoldoende aan bij de interesses van de journalisten en het publiek. Ze zijn vaak bang om af te gaan of ontevreden over de wijze waarop de journalist de informatie heeft verwerkt.

De journalisten hebben vaak geen **specifieke opleiding**, zowel voor het onderwerp als voor de journalistiek zelf. De kijk- en leescijfers dwingen hen tot oversimplificaties of beperken hen in hun onderwerpskeuze. De media hebben een beperkte invloed : ze bevestigen en versterken bestaande opinies, en wekken belangstelling en verwondering. Het probleem bij het grote publiek is de **kenniskloof**. □

Secretariaat OORD – Monique Goemans –
p/a SVO – Sweelickplein 14 –
2517 GK Den Haag – t. 00-31-70-3469679

OVER DE GRENZEN !

Terug van even weggeweest. **KLASSE** publiceert deze maand een lange lijst korte vormingsstages in Engeland. *Leen Mortier* verwacht uw aanvraag twee weken vóór de limietdatum van uw gastheer. Die datum vindt u tussen de haakjes. Uw instellingshoofd en uw inrichtende macht moeten uw aanvraag ondertekenen. Als uw aanvraag wordt goedgekeurd zijn reis en verblijf in principe gratis.

- A602, van 12 tot 15 januari 1993 (15 oktober) *Development in business studies and economics education at key stage 4* (deze stage vindt uitzonderlijk plaats in het Nederlandse Den Haag)
- A604, van 29 juni tot 3 juli (30 april) *Organising for the national curriculum for key stages 3 and 4 in English*
- A605, van 6 tot 10 juli (30 april) *Environmental education as a crosscurricular theme for pupils from 5-16*

- A606, van 6 tot 10 juli (30 april) *Mathematics 5-16*
- A607, van 6 tot 10 juli (10 april) *Mathematics 16-19: teaching, learning and curriculum development*
- A611, van 22 tot 26 juni (30 april) *The curriculum for pupils with profound and multiple learning difficulties*
- N601, van 9 tot 18 juli (30 april) *International joint course in agricultural edu-*

- cation* (in IJsland)
- N602, van 13 tot 17 juli (20 april) *Art, craft and design in the national curriculum KS 1-2*
- N603, van 13 tot 17 juli (20 april) *Art and design in the national curriculum key stages 3 and 4*
- N604, van 6 tot 10 juli (1 mei) *Materials and environmental physics*
- N605, van 1 tot 4 juni (1 mei)

Curricular developments in post-16 business education

- N607, van 7 tot 10 juli (30 april)

Classics and the national curriculum

- N608, van 16 tot 18 juni (15 april)

Future developments in courses in computing and mathematical sciences in PCFC institutions

- N609, van 16 tot 19 juni (3 april)

Developments in courses and curricula in computing and mathematics in FE

- N612, van 7 tot 10 juli (15 april)

Access and educational effectiveness in inner cities

- N614, van 20 tot 24 juli (21 april)

Access and achievement for minority ethnic pupils with the NC

- N617, van 11 tot 15 januari 1993 (30 september)

English for pupils whose first language is not English

- N618, van 6 tot 10 juli (30 april)

Geography in the national curriculum for pupils aged 5-11

- N619, van 13 tot 17 juli (31 maart)

Geography 11-16

- N620, van 20 tot 24 juli (8 mei)

Teaching and assessing history in the national curriculum

- N621, van 13 tot 17 juli (30 april)

The use of library resources in secondary schools

- N622, van 11 tot 15 januari 1993 (30 september)

Assessment of attainment in modern languages within the national curriculum within KS3 en KS4

- N625, van 5 tot 10 juli (24 april)

Outdoor and residential education : supporting the national curriculum through an approach to learning

- N629, van 13 tot 17 juli (31 mei)

The teaching and learning of reading in the primary school - key stages 1 and 2

- N 631, van 13 tot 17 juli (15 mei)

Physical education and dance : implementing the national curriculum in secondary schools

- N632, van 9 tot 13 juli (9 april)

Management, planning and assessment of primary religious education

- N633, van 13 tot 17 juli (24 april)

Religious education for pupils with special educational needs in mainstream schools and colleges

- N636, van 17 tot 19 november (30 september)

Managing youth and community services

HEET VAN DE NAALD MALTA

- Van 6 tot 11 juli (30 mei)

The uses of drama in the classroom

- Van 13 tot 17 juli (30 mei)

Developing school management □

Inlichtingen en inschrijvingsformulieren :

Departement Onderwijs - Secretariaat-
generaal t.a.v. Leen Mortier - RAC -
Arcadengebouw - 3de verdieping -
kantoor 3087 - 1010 Brussel -
ℓ. 02-210 51 10

HET MINISTERIE KOMT NAAR UW SCHOOL

U kent ondertussen het nummer van het werkstation dat uw dossier en de administratie van uw school in Brussel verzorgt. Achter dat nummer schuilen echter ook mensen die elke dag met u en uw school bezig zijn. U kunt ze leren kennen door ze een dag op school uit te nodigen. Geen inspectie dus, wél een open initiatief van het Departement Onderwijs.

Tijdens de volgende maanden zwermen tientallen groepjes ambtenaren uit naar scholen en onderwijzers in Vlaanderen die ze tot nu toe alleen uit de paperassen kenden. Nu elk werkstation zijn eigen regio verzorgt is zo'n contact zeker zinvol. Maar het initiatief moet van de scholen uitgaan. Het Departement wil zich niet opdringen, wel een open dialoog aangaan met de mensen die het onderwijs elke dag op hun school waarmaken.

Frieda Minne, opdrachtbouder interne communicatie : «Het Departement mag geen eiland zijn. Wij werken samen met de scholen en de leerkrachten aan goed onderwijs. Daarom is wederzijds begrip en een soepel contact erg belangrijk. Daar kunnen beide partijen wel bij varen, iets bijleren en eventueel zaken bijsturen. Het kan bijvoorbeeld dat wij in Brussel iets realiseren om hen te helpen maar dat zij dat als het tegendeel ervaren. Wij willen de concrete moeilijkheden kennen zodat we er beter op kunnen inspelen. Bovendien is het prettiger en motiverender werken als je elkaar kent.»

PROBLEMEN OPLOSSEN

Het programma van de dag stellen de scholen zelf samen. Van het Departement kunt u groepjes van zes tot acht personen verwachten. Die komen uit de werkstations en de diensten voor omkadering en werkings-toelagen. Ze willen de school en haar personeel leren kennen en zijn vooral geïnteres-

seerd in de concrete aanpak van de administratie. Ze hopen er problemen te kunnen oplossen en ideeën op te doen voor een vlottere samenwerking. Ook individuele problemen van leraars kunnen aan bod komen.

Frieda Minne : «Het mag natuurlijk geen collectieve treurzang, een zitdag of een klachtenbank worden. Maar we willen de problemen wel leren kennen en ze helpen oplossen. Daarnaast willen we ook het positieve zien. Wat werkt er bijvoorbeeld wél goed? Als je elke dag in Brussel zit hoor je uiteraard alleen

de klachten en dat is bijzonder demoraliserend. Bovendien hopen we uit onze bezoeken positieve beleidsvoorstellen te halen waardoor de administratie en communicatie steeds vlotter kunnen verlopen.»

ZO SNEL MOGELIJK

Scholen van alle netten en alle niveaus mogen het Departement uitnodigen. De bezoeken worden afgelegd in maart, april en mei. Als er te veel aanvragen zijn, worden die doorgeschoven naar dezelfde periode volgend jaar. Uiteraard kost zo'n bezoek niets voor de school, al mag ze

eventueel wel voor het middagmaal zorgen. De bedoeling is dat op termijn alle ambtenaren de mensen en de scholen kennen waarvoor ze werken. □

Aanvragen zo snel mogelijk bij Frieda Minne, interne communicatie Departement Onderwijs - RAC - Arcadengebouw - kamer 3103 - 1010 Brussel - ℓ. 02-210 51 16 of 02-210 51 25

DE SCHOOL KAN NIET ALLES

De klacht is bekend en klassiek: het onderwijs levert veel te theoretisch geschoolde mensen af waar het bedrijfsleven weinig mee kan aanvangen. Het antwoord zou zijn dat het onderwijs zich sterker moet richten op de behoeften van de industrie.

De reactie daarop is al even klassiek: op die manier levert ons onderwijs nuttige vakidioten af, die wel hun baantje vervullen maar als kritische burgers schromelijk te kort schieten. Tegenstanders van de «technocratische» visie bepleiten daarom een zo breed mogelijke algemene vorming, die eerder voorbereidt op het leven dan op een vak.

Op het recente congres van het Vlaams Economisch Verbond kreeg deze laatste visie een dwetje in de rug vanuit de industrie zelf met als merkwaardige motivatie: het verdedigen van de belangen van de industrie.

Herman Deroo –bedrijfsdirecteur van Sidmar en dus maar al te best vertrouwd met het nijpend tekort aan technische krachten in onze industrie– vindt dat onze ondernemerswereld zich realistisch moet opstellen: de school moet gewaardeerd worden voor wat ze is en niet voor wat ze toch nooit kan worden.

«De evolutie in de technologie verloopt zo snel dat het bijna onmogelijk is voor het onderwijs om deze voortdurend bij te benen, laat staan voor te blijven. We moeten dus onze strategie niet richten naar snelle aanpassingen in het onderwijs zelf. Dit is immers iets vragen wat het onderwijs toch niet kan geven.» Deroo kant zich sterk tegen redeneringen die van het onderwijs pure vakscholen willen maken. «Het is een illusie te verwachten van de onderwijswereld dat ze mensen klaarstoomt die kant en klaar onze bedrijven binnenstappen en daar direct inspelen op de evoluties die aan de gang zijn.» Hoe kan het volgens de Sidmardirecteur dan wel? «Het onderwijs moet zich concentreren op een gedegen basisvorming in het gekozen vakgebied. Daarbovenop moet het er vooral naar streven dat de leerlingen een zo positief mogelijk gedragspatroon meekrijgen.»

(Het Laatste Nieuws)

TWEEDE KEUZE

De daling van het aantal leerlingen in het secundair onderwijs bedraagt sinds 1980 tien procent. De vermindering situeert zich bijna uitsluitend in het technisch en beroepsonderwijs. Die negatieve evolutie versterkt het beeld dat het technisch onderwijs een tweedekeuze-onderwijs is.

Het technisch onderwijs zou kunnen worden geherwaardeerd door de leerkrachten de mogelijkheid te geven om hun lesopdracht te combineren met ervaring in het bedrijfsleven; uitwisselingsprojecten tussen leerkrachten en specialisten uit bedrijven te organiseren; scholen en opleidingen te evalueren via een kwaliteitsaudit; het ter beschikking stellen door ondernemingen van infrastructuur en materieel en het starten van samenwerkingsprojecten voor de programmatie; een stagebank voor leraars uit te bouwen.

(VEV Snelbericht)

VRIJZINNIGE BISSCHOPPEN

De professoren en docenten van de sectie moraalwetenschap aan de Gentse universiteit verzetten zich tegen het voornemen van de Unie van Vrijzinnige Verenigingen (UVV) om de inrichtende macht voor de cursussen niet-confessionele zedenleer over te nemen van de Algemene Raad voor het Gemeenschapsonderwijs (ARGO). Volgens woordvoerder Hugo Van Den Enden zal dit leiden tot het aanstellen van vrijzinnige bisschoppen die als inquisiteurs zullen toezien. De vrijzinnigheid wordt hierdoor een godsdienst naast de andere. Volgens de professoren moeten de lessen moraal een ontmoetingsplaats zijn van alle levensbeschouwelijke vormen.

(De Financieel Economische Tijd)

MALTA MET MATE

Maltese leerlingen zijn leerplichtig tot 16 jaar. De overheid lanceerde echter een campagne om het verder studeren te promoten. Met succes, want momenteel studeert bijna 65 % van de leerlingen verder. Daarbij zijn de 7 % thuis-studerenden (met privé-leraars) niet inbegrepen.

Het Maltese onderwijs blijft zeer traditioneel. Leerlingen van privé-scholen en van «goede» middelbare scholen gaan naar «goed» hoger secundair onderwijs en de universiteit. Leerlingen van de «gewone» middelbare scholen gaan naar technische hogescholen, handelshogescholen enz. En meisjes moet je met een loep zoeken. In het hoger technisch onderwijs zitten slechts 8 meisjes op 2172 studenten.

(Newsletter of the Council of Europe)

AGRESSIE EN EMOTIE

Uit een onderzoek aan de afdeling orthopedagogiek van de KU-Leuven blijkt dat 15 % van de Vlaamse kinderen tussen 6 en 12 met ernstige gedrags- en emotionele problemen kampt. Van de jongens hebben 14 % te maken met ernstige gedrags- en sociale problemen, 19 % onder hen is agressief, 14 % sociaal teruggetrokken en 13 % hyperactief met ernstige problemen. In deze probleemgroep is 16 % depressief, eenzelfde percentage is sociaal teruggetrokken

en 15 % hyperactief. Uit de beschrijving van de ouders kan worden afgeleid dat het bij de jongens vooral gedragsproblemen betreft. Bij meisjes gaat het eerder om emotionele problemen. Jongens scoren hoger voor items als acting out (bv. vernielen van huisraad of spullen van andere kinderen), agressie (vecht veel), hyperactiviteit (kan zich niet concentreren) of delinquentie (vandalisme) terwijl meisjes hoger scoren voor emoties (bv. huilt veel) of psychosomatische klachten (bv. last van

duizeligheid).

De ouders beschrijven de meisjes wel als «sociaal competent». Vooral op het schoolse domein zijn er belangrijke verschillen tussen de geslachten.

Jongens hebben het moeilijker met leren dan meisjes en hun aanpassing aan de lagere school verloopt eveneens moeilijker. Ze hebben een hogere graad van activiteit en een drukker gedrag wat de discipline bemoeilijkt.

(Het Volk)

LOYALITEIT

De Amerikaanse kinderpsychiater professor Ivan Nagy stelt dat de relatie tussen kind en ouders onvervreemdbaar en uniek is en nooit ophoudt te bestaan. Dat heeft ook gevolgen voor de school. Immers, hoe vaker de school haar leerlingen de indruk geeft dat hun ouders slechte opvoeders zijn des te meer gaan deze kinderen bewijzen dat de school slecht onderwijs geeft.

Een voorbeeld: stoom-taalcursussen voor vreemde leerlingen mislukken zeer vaak. Thuis treedt de vervreemding op: het gezin spreekt er letterlijk een andere taal. In het gunstigste geval steunen de ouders het kind, ondanks de weerstand die ze kennelijk hebben. Een tweede voorbeeld. Kinderen uit zwarte Amerikaanse gezinnen krijgen vaak de boodschap mee: «doe je best op school, maar vertrouw er niemand!». Veel kinderen vertalen deze tegenstrijdigheid in een afwijzen van het onderwijsaanbod.

De leraar krijgt van de ouders een gedelegeerde opvoedingsverantwoordelijkheid. Hij mag daarbij zijn «ondergeschikte» rol niet vergeten en moet de ouders blijven respecteren als eerstverantwoordelijken. Ouderparticipatie kan immers een betekenis krijgen, méér dan een modegril. Een herkenbare samenwerking tussen ouders en school doet de loyaliteitsconflicten verdwijnen. De leraar is dan geen tegenstander meer, wel een mede-stander. □
(Van Twaalf Tot Zestien, Ned.)

KLEINE CRIMINELEN

Wegens de overvolle gevangenissen in Maleisië, denkt de overheid eraan de kleine criminelen voortaan met een goed pak slaag te bestraffen of met geldboetes, in plaats van met hechtenis. Ook wordt eraan gedacht kleine jongens van de misdaad, onder politiebewaking, tewerk te stellen op plaatsen waar een tekort aan personeel heerst zoals in de bouw of op plantages. □

(Het Nieuwsblad)

GOEDE LERAARS

Vlamingen tussen 18 en 44 jaar zien niet veel problemen in het onderwijs. Amper één Vlaming op vijf drukt zijn bezorgdheid erover uit. Onderwijs blijkt vooral gevoelig te liggen bij personen met een hoger niet-universitair diploma en bij bedienden. Jongeren onder 24 jaar, zelfstandigen en mensen die enkel het lager of lager middelbaar onderwijs hebben volbracht, maken zich het minst zorgen.

Ruim twee op drie Vlamingen spreken zich in positieve zin uit over de kwaliteit van het leraarscorps. Toch vindt meer dan één Vlaming op vier de kwaliteit van het leraarscorps van een eerder laag peil. In die groep zitten relatief veel kaderleden en universitair. □
(Gazet van Antwerpen)

BUSH GEBUID

George Bush zou de «educatieve president» worden. Dat is onwaar gebleken: het Amerikaanse openbare onderwijs heeft een slechter imago dan ooit tevoren.

Een nationaal rapport over educatieve vooruitgang vergeleek de openbare en privé-scholen. In het openbaar onderwijs blijkt van vooruitgang gewoon geen sprake te zijn. Het basisonderwijs pompt de kinderen vol met kennis, maar leert hen niet hoe die te verwerken. Lezen en schrijven worden nauwelijks gestimuleerd: de leraar praat en de leerlingen luisteren. De gevolgen zijn dan ook nefast. De gemiddelde student in het middelbaar onderwijs kan een tekst niet analytisch lezen en heeft zelfs moeite om een simpel krantartikel begrijpend te lezen. De leerlingen verlaten de school met een gebrek aan communicatieve eigenschappen en met een onvoldoende ontwikkeld denkvermogen.

Het is niet alleen onze schuld, jammeren de scholen. Veel van de ouders zien het nut van onderwijs niet in omdat ze het zelf niet hebben genoten. Veel openbare scholen bevinden zich trouwens in kansarme wijken met grote misdaad- en drugproblemen. De overheid heeft al deze problemen jarenlang voor zich uit geschoven, maar staat onder steeds grotere druk om eindelijk de potten eens te lijmen. □
(School, Ned.)

BOKSEN OP SCHOOL ?

De Britse minister voor sport Robert Atkins suggereert de scholen ook aan boksen te doen. Dit zou de jongens ontvoeren tot goede burgers met zelfdiscipline, zelfkennis en zelfvertrouwen. Behalve af en toe een bloedneus kan boksen als schoolsport alleen maar goed doen. George Saintsbury van de Schools' Amateur Boxing Association beweert dat boksen het geweld van de straat haalt en dat scholen met een goede bokstraditie minder last hebben van pesten en geweld op de speelplaats.

De medische wereld veroordeelde meteen het standpunt van Robert Atkins. Zij weigeren het onderscheid te maken tussen amateur- en professionele bokkers: de idee dat twee 15-jarige amateurboksertjes elkaar geen letsel kunnen toebrengen vinden ze klinkklare nonsens. □
(Times Educational Supplement)

TAALLERAARS GEZOCHT

Een Brits experiment in 38 scholen wou middelbare scholieren aanzetten om, naast het Frans, ook andere moderne talen te studeren. Het experiment was een groot succes maar legde tegelijk een ander probleem bloot. Volgend schooljaar worden deze talen nationaal in het curriculum ingevoerd maar er zijn niet genoeg taalleraars!

In slechts 9 van de 38 scholen kon de taal gedoceerd worden door een gekwalificeerd leraar. Als men de resultaten van het experiment naar de nationale schaal brengt moet men tegen 1994 minstens 1750 nieuwe taalleraars vinden. □
(Times Educational Supplement)

TAAL EN COMPUTER

De Prinses Ireneschool in Den Haag gebruikt de computer om buitenlandse kinderen Nederlands te leren. Opvangleraar Henk Waring werkt met leerlingen van vier tot twaalf jaar die nog geen jaar in Nederland wonen. De meesten van hen komen uit Turkije of Marokko, maar in de klas zitten ook drie Somaliërs en een Egyptenaar.

Het softwarepakket dient om de basiswoordenschat in te oefenen. Uit een serie van vier plaatjes moet het kind het juiste kiezen. In de klas biedt de leraar een bepaald thema aan. Als dat behandeld en afgerond is, wordt de leerling getoetst via de computer. Aan de hand van de benodigde denktijd en de aard van de gemaakte fouten kan de leraar een planning opstellen voor elk kind: welke onderdelen zal hij in welke volgorde binnen welke tijd doorlopen.

Over de resultaten bestaan geen harde cijfers. De school is echter zeer enthousiast en de leerlingen spreken na één jaar redelijk Nederlands. □
(Inkom, Ned.)

DOORSTROMEN

Hoewel steeds meer jongeren doorstromen naar het hoger onderwijs, blijven de slaagpercentages gelijk. In 1965 studeerden twaalf procent van de achttienjarige verder, nu is dat 46 procent. Vijftien procent van de afgestudeerden gaat naar de universiteit, tegenover vier procent in 1965. Als het niveau van het middelbare onderwijs was gezakt, zou dat ook in de slaagpercentages te voelen zijn. □
(Gazet van Antwerpen)

HALFGELET-TERDEN...

Het team van prof. Daems onderzocht de taalvaardigheid in het Nederlands bij de laatstejaars van het secundair onderwijs. De resultaten zijn ontgoochelend. Met de traditionele dt-fouten valt het nogal mee maar de rest is een ramp. Wat is taalvaardigheid precies en waar knelt het schoentje?

Daems: «Het is een vaak gehoorde klacht dat jongeren niet meer kunnen lezen en schrijven. We horen dat in het bedrijfsleven en in het hoger onderwijs maar ook bij het brede publiek. Of de jongeren het nu minder goed doen dan vroeger, kunnen we niet zeggen omdat er geen betrouwbare gegevens over vroeger voorhanden zijn. Ook moeten we beseffen dat de klacht niet nieuw is: dertig jaar geleden, vijftig, ja zelfs honderd jaar geleden werd dezelfde klacht geuit. De klacht wijst er wel op dat de samenleving bepaalde verwachtingen heeft, en dat ze het gevoel heeft dat het onderwijs onvoldoende aan die verwachtingen tegemoet komt.»

VAARDIGHEDEN

Daems: «We kunnen drie soorten van taalvaardigheid onderscheiden: functionele, professionele en studietaalvaardigheid. Met **functionele taalvaardigheid** bedoelen we de kennis, vaardigheden en attitudes die van groot belang zijn voor het privéleven van de afgestudeerden, zonder dat ze noodzakelijkerwijze relevant zijn voor een beroep of voor verdere studie. Het gaat daarbij om doelstellingen die in principe alle leerlingen bij het einde van de leer-

plicht moeten bereiken. Daarvoor moeten de leerlingen een radio- en tv-gids kunnen raadplegen, de krant kunnen lezen, een formulier kunnen invullen en een bezwaarschrift indienen. Dat kunnen ze al bij al nog behoorlijk. Maar toch presteren veel te grote aantallen leerlingen ook op dit vlak veel te zwak. Dat ze het in het beroepssecundair onderwijs nog zwakker doen dan in andere richtingen mag ons niet verbazen maar het stemt toch tot nadenken. Wie zo sterk faalt in functionele schrijftaken dreigt in het leven van elke dag uit de boot te vallen.

Professionele taalvaardigheden zijn nodig voor het uitoefenen van een administratieve baan. Daarvoor lieten we de leerlingen een uitnodiging opstellen, een voorstel formuleren, informatiebronnen raadplegen en korte notities schrijven. De meeste leerlingen kunnen dit niet. Afhankelijk van de deeltaalvaardigheid scoort tussen tien en zestig procent onder de norm.

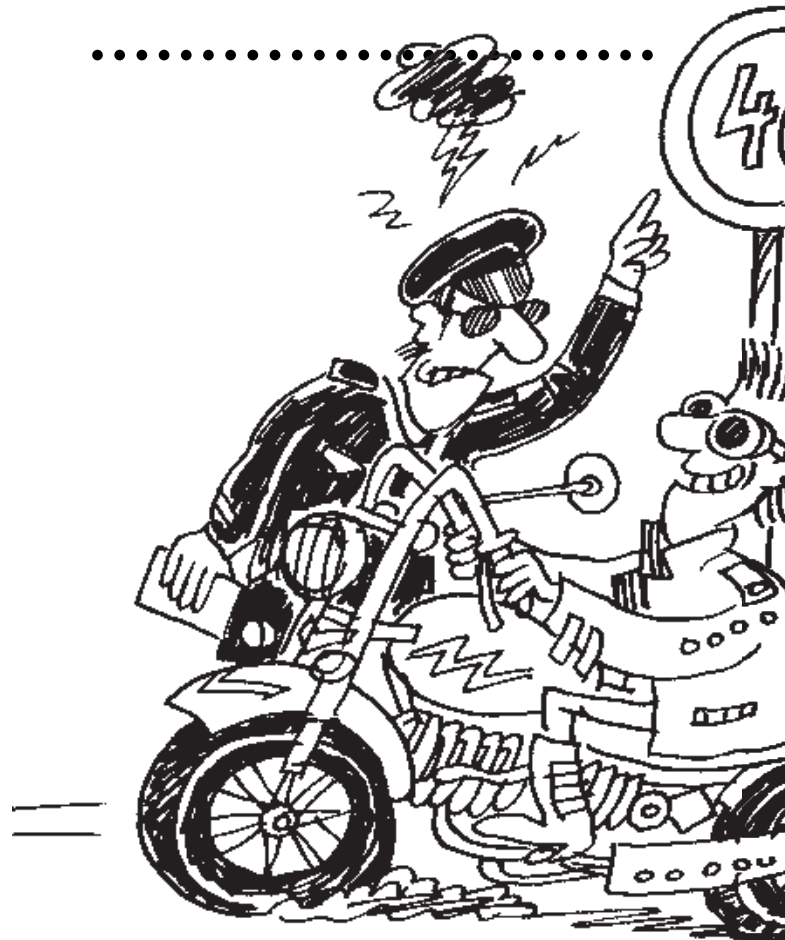
Studietaalvaardigheid is nodig voor studie in het hoger onderwijs. Daarvoor lieten we ze een tijdschriftartikel samenvatten en een tekst schrijven. Hier zijn de resultaten echt bedroevend. Wij vonden bijvoorbeeld geen enkele *goede lezer*. Nochtans schatten de leerlingen hun eigen leesvaardigheid behoorlijk hoog in.»

HOEVEEL LEERLINGEN PRESTEREN ZWAK OF STERK?

	ZWAK	STERK
SCHRIJVEN		
- functioneel	6 %	9 %
- professioneel	7 %	6 %
- studie	8 %	7 %
LEZEN		
- functioneel	0,5 %	10 %
- professioneel	10 %	5 %
- studie	8 %	0 %

(De rest van de leerlingen zit op het brede spectrum tussen zwak en sterk).

NUL VO

WAAR LOOPT HET FOUT?

Volgens prof. Daems ligt de voornaamste reden voor de zwakke taalvaardigheid bij de onderwijsleerprocessen. Die schieten voor het onderwijs van het Nederlands fundamenteel tekort.

Daems: «Taalvaardigheid is allereerst een procesvaardigheid, die bestaat uit een complex samenspel van deelprocessen. Die procesvaardigheid levert produkten op: een zelf geschreven tekst of een interpretatie van een gele-

zen tekst. We kunnen nu vaststellen dat de onderwijsactiviteiten in de klas vooral sleutelen aan het produkt. De leerlingen krijgen vaak niet uitdrukkelijk procesvaardigheden (bijvoorbeeld procedures om problemen op te lossen of strategieën) aangeboden of inge-oefend. Laat ik dat met een paar simpele voorbeelden duidelijk maken. Lezen (en luisteren) houdt o.m. in dat men de inhoudelijke structuur in het gelezene reconstrueert, dat men hoofd- en bijzaken weet te onderscheiden. Leerlingen krijgen vaak de opdracht dat te doen. Maar hoé wordt ze vaak niet geleerd. Samenvattingen maken is een bekende werkvorm om leerlingen deze dingen aan te leren. Maar het hanteren van deze werkvorm volstaat niet. Als een leerling als commentaar bij een door hem gemaakte samenvatting meegedeeld wordt dat hij de hoofd- en bijzaken niet goed onderscheiden heeft, dan verwacht ik dat het

OR TAAAL?

leereffect van die boodschap uiterst gering is als dat de enige remediëring is. Hij moet daarvoor geschikte strategieën krijgen.

Een ander voorbeeld is de bekende praktijk van de tekst met vragen, waar schoolboeken vol van staan. Bij allerlei teksten moeten leerlingen vragen beantwoorden die vooral op de lagere cognitieve vaardigheden mikken: reproduceren wat in de tekst staat. («Met welke woorden zegt de schrijver dat...?», «Welke kritiek heeft de schrijver op...?»). Wat de leerlingen daarbij niet leren is dat ze aan elke tekst hun eigen vragen als lezer moeten stellen, dat die vragen in feite tekstonafhankelijk zijn, en dat die ook op het kritisch beoordelen betrekking moeten hebben.

Een van mijn kinderen kreeg als structuurschema voor een verhandeling: de verhandeling bestaat uit een inleiding, een midden en een slot. Wat moet het daar-

mee? Er is in de les vaak geen aandacht voor het proceskarakter van de taalvaardigheid. Ook niet in de meer traditionele, best verkopende schoolboeken. Zo is het bijna niet te geloven dat een van mijn kinderen in 1991 nog een schoolboek uit 1968 moet gebruiken dat in feite een herziene druk is van de uitgave uit 1958. En dat gelijkt inhoudelijk nog sterk op wat in het schoolboek van mijn vader in de jaren '30 stond.

Behalve op het punt van de leerdoelen en de daarmee samenhangende leerinhouden (taalvaardigheid als procesvaardigheid) zijn de onderwijsleerprocessen vaak in een ander opzicht niet geschikt. Daarbij denk ik aan de gekozen onderwijsmethoden, de letterlijk schoolse werkvormen, de wereld- en leerlingvreemdheid van de lees- of schrijfopdrachten, het gebrek aan wezenlijk motiverende elementen enz. Waarom moet een leerling een briefje aan zijn medeleerling schrijven wanneer hij daarvoor in het echte leven de telefoon gebruikt? Waarom wordt de taalvaardigheid uiteengetrokken in systeemgescheiden geïsoleerde onderdelen als woordenschat, spelling, uitspraak, stijl, zinsbouw? Dan krijg je toetsopdrachten zoals de volgende (waar gebeurde) toet-

sing van de woordenschat: «Vul de volgende zinnen in (met woorden van het derde trimester)».

NIET WANHOPEN

Maar we moeten nog niet wanhopen. We hebben heel wat kennis uit onderwijskundige hoek ter beschikking over de vraag hoe leraars het best (talige) procesvaardigheden kunnen aanleren en in welke didactische omgeving leerlingen het best bepaalde leerdoelen kunnen bereiken.

Wat we nu nodig hebben zijn toegepast onderzoek en ontwikkelingswerk. Wanneer we eenmaal de catalogus van taalprocesvaardigheden hebben gemaakt, moeten we modellen voor onderwijsleerprocessen construeren en toetsen. Daarna moeten we leerplannen en leergangen (bv. schoolboeken) ontwikkelen. Ook hier hoeven we niet pessimistisch te zijn. Aan sommige wetenschappelijke instellingen zijn al aanzetten tot zo'n onderzoek gegeven. Voor de leerplanontwikkeling zijn interessante voorbeelden te vinden bij het Instituut voor de Leerplanontwikkeling (SLO) in Enschede. En

er kunnen wel degelijk enkele schoolboeken Nederlands in Vlaanderen aangewezen worden die werk maken van lees- en schrijfstrategieën. Louter bij wijze van illustratie noem ik twee meer recente leergangen voor het secundair onderwijs: de reeks Nederlands van Uitgeverij Den Gulden Engel (Antwerpen) en de reeks Mellopee van Uitgeverij Plantyn (Deurne). Jammer genoeg wordt dit type van leergangen slechts in een minderheid van scholen gebruikt. □

- DT IS NIET HET PROBLEEM

Percentage leerlingen dat gemiddeld onder de norm scoort van alle schrijftaken.

1. interpunctie	47 %
2. spelling	39 %
3. grammatica en idioom	37 %
4. structuur	27 %
5. register	25 %
6. (brief)conventies	24 %
7. stijl	20 %
8. inhoud	19 %
9. werkwoordspelling	12 %

NUL VOOR TAAAL ?

DE CONCLUSIES

Prof. Daems formuleert in zijn onderzoek over taalvaardigheid een aantal conclusies voor onderwijsbeleid. Die reiken vaak veel verder dan het schoolvak Nederlands.

1. De schriftelijke taalvaardigheid van de achttienjarigen is in zijn algemeenheid niet slecht maar ook niet schitterend. Wél blijkt een te groot aantal leerlingen halfgeleerden te zijn, en presteert een te klein aantal werkelijk goed. Onze conclusie is dat er een aantal maatregelen moeten worden getroffen om het taalvaardigheidspeil op te voeren. Het gaat in het bijzonder om maatregelen die ertoe moeten bijdragen dat er in het onderwijs Nederlands een **meer effectieve didactiek** wordt gehanteerd.

2. Leraars Nederlands werken veel te weinig samen. In de school moet dringend worden begonnen met **vakteamwerking**.

3. De vakteams moeten kunnen worden ondersteund door nascholing en door de nieuwe (netgebonden) begeleiding. Daarom is het van belang dat de **begeleiding** ook deskundig is voor de

diverse schooldisciplines inzake selectie van leermiddelen (schoolboeken), omzetting van leerplan tot curriculum, opzetten van geschikte onderwijsleerprocessen enz.

4. De **leraarsopleiding** moet grondig worden herzien, zowel wat de structuren als de inhoud (het curriculum) betreft. Het oude model van leraarsopleiding, waarbij de vakinhouden los staan van de didactiek, moet worden verlaten. In de plaats moet er een integratief model van leraarsopleiding komen, waarin het curriculum wordt gevormd door een in belangrijke mate geïntegreerde synthese of symbiose van vakwetenschap en onderwijskunde.

5. De **nascholing** moet volgens eenzelfde integratief model werken en kunnen steunen op onderzoeks- en ontwikkelingswerk.

6. Er zijn maatregelen nodig van kwaliteitszorg en kwaliteits-

controle inzake de leermiddelen, in het bijzonder de **schoolboeken Nederlands**. Tal van veel gebruikte (en veel verkochte) schoolboeken Nederlands zijn kwalitatief onder de maat. Het probleem hangt samen met het feit dat het schoolboek te zeer een economisch object op de vrije markt is.

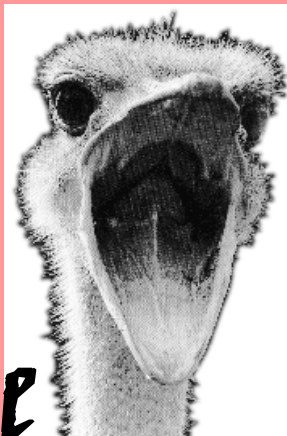
7. De **leerplanontwikkeling** moet deskundig worden aangepakt door professioneel werkende leerplancommissies. De opdracht van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DOO) zou niet alleen het aanwijzen van kerndoelen of eindtermen betreffen, maar ook het ondersteunen van de leerplanconstructie over de verschillende onderwijsnetten heen. Wellicht is daarvoor samenwerking met de onderzoeksinstellingen aangewezen. □

HET ONDERZOEK

Het onderzoeksproject «De kwaliteit van het moedertaalonderwijs» (Wilrijk, 1991) werd uitgevoerd door het Departement Didactiek en Kritiek van de Universiteit Antwerpen in opdracht van het Ministerie van Onderwijs. De wetenschappelijke medewerkers zijn Rita Rymenans en Gina Leroy. De promotor is prof. Frans Daems, hoogleraar voor Nederlandsetoegepastetaalkunde (UFSIA) en Didactiek van het Nederlands (UIA).

Er werd drie jaar aan gewerkt en het peilingsonderzoek gebeurde bij een representatief staal van Vlaamse zesdejaars uit alle netten, niveaus en provincies. De prestaties van de leerlingen werden beoordeeld door 43 jury's van twee of drie ervaren leerkrachten die vrijwillig en onbezoldigd aan het onderzoek hebben meegewerkt. Ze kregen daarvoor zeer gedetailleerde beoordelingsvoorschriften met zo objectief mogelijke criteria per taak.

U kunt het volledige en bijzonder leerrijke eindrapport voor 680 fr. bestellen bij de UIA - Universiteitsplein 1 - 2610 Wilrijk - ☎ 03-820 29 79.

de
**SPRAAK-
MAKERS**

De (vele) kandidaten voor de nieuwe inspectie en de Dienst Onderwijsontwikkeling moesten als eerste proef een verhandelingschrijven over «basisvorming in het onderwijs». Verbazing op heel wat gezichten. Misschien hadden ze met dit citaat kunnen beginnen :

□ Wallage, staatssecretaris voor onderwijs in Nederland : «Als het een beetje meezit wordt 1992 het jaar van de **basisvorming**. Dat betekent allereerst dat het accent naast kennis ook op vaardigheden zal moeten worden gelegd en dat in de eerste jaren van het secundair onderwijs het leren zelf centraler komt te staan. Applaus en bloemen moeten we daarvoor niet verwachten. Dat hoeft ook niet. Als het onderwijs nu de wissel maar neemt van debat naar concrete uitvoering is dat na al die jaren al mooi ge-

noeg.»

□ Walter Verraes, hoogleraar RUG : «Eenzijds vraagt de samenleving terecht een almaar betere **kwaliteit van het onderwijs** en de begeleiding van de studenten en worden derhalve steeds hogere, geïnternationaliseerde eisen gesteld aan het wetenschappelijk onderzoek, en anderzijds worden mensen en middelen nu op alle landelijke niveaus in onverantwoorde mate geblokkeerd en afgebouwd. Het resultaat is duidelijk : onze samenleving degradeert op dit vlak tot ontwikkelingsland, en alle jonge intellectuelen die wat in hun mars hebben en gerechtvaardigde wetenschappelijke ambities koesteren, zullen ons land verlaten, richting «Europa» of «Amerika», indien mogelijk.»

□ Alan Wagner, topambtenaar in het onderwijsonderzoekscenarium van de OESO : «Alle geïndustrialiseerde

landen zijn **de salarissen van hun leraars** aan het optrekken. Dat is een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde om opnieuw meer mensen aan te trekken voor het leraarsberoep. Er is een verband tussen de hoogte van het leraarsalaris en het tekort aan leraars. Kijk maar naar Duitsland. Daar is de leraarswedde vrij hoog en het tekort aan leraars erg beperkt. Maar er is ook Japan. Leraars verdienen er ook vrij veel en toch is het aantal kandidaten er op vijf jaar tijd met de helft gedaald. Wat veranderde is niet het salaris maar de waardering die Japan opbrengt voor zijn onderwijssysteem. Men beseft dat het wel kennis overbrengt maar compleet faalt in de opvoeding tot volwaardige jonge mensen (hoge zelfmoordcijfers enz.). Wie is dan nog geneigd zich in zo'n stelsel te engageren ? □

«EN BIJ ONS DOET ZE DAT NOOIT!»

WAAROM KINDEREN BIJ ANDERE MENSEN ANDERS REAGEREN

U vindt Wendy echt een onuitstaanbaar kind in de klas. Ze doet bijvoorbeeld nooit wat u vraagt en praat voortdurend door uw les heen. Uw collega's hebben met haar echter geen problemen. En bij het oudercontact schrikken haar ouders zich een hoedje : «Bij ons doet ze zo iets nooit!». Ligt het dan misschien aan u ?

Kinderen passen hun gedrag inderdaad aan aan de omstandigheden waarin ze zich bevinden en aan de mensen met wie ze te maken hebben. Dit wisselend gedrag leidt vaak tot misverstanden met ouders en collega's. Ze geven elkaar de schuld omdat het kind zich in de ene situatie wél en in de andere niet moeilijk gedraagt. Hoe is zo iets mogelijk en hoe kunnen we daar ook iets aan veranderen ?

EEN UITWEG

Voor discipline in gezin en school vinden we dertig toegepaste en uitgewerkte «regels» in het bijzonder praktische boekje *Regels en Gezag* (Martin Herbert en Wessel Ytsma, 1990, Uitgeverij Intro, Nijkerk). Verspreid in België door Westland in Schoten). We pikken er het basisprincipe uit.

Kinderen kijken om zich heen, overwegen de regels, nemen in aanmerking hoe stevig de volwassene in zijn schoenen staat, bekijken hoe andere kinderen zich gedragen en wat van hen verwacht

wordt en passen vervolgens hun gedrag aan. Als een leerling zich tegenover u misdraagt, vraag uzelf dan af : «Is er misschien iemand bij wie hij zich van een betere kant laat zien ?» Zo ja, dan kunt u van die persoon misschien iets leren.

Als u iets van hardnekkige en dus verontrustende ongehoorzaamheid wil begrijpen, kunt u uitgaan van het ABC van gedrag :

A staat voor het begrip *antecedenten*, ofwel de gebeurtenissen die aan het ongehoorzame gedrag voorafgaan.

B (*behaviour*) staat voor het ongehoorzame gedrag.

C staat voor de positieve of negatieve *consequenties* van het gedrag voor het kind en de opvoeders.

Het is heel goed mogelijk dat kinderen bij de ene opvoeder heel anders reageren dan bij de andere. Het ABC van elke opvoeder en situatie verschilt ! Maar wat kunt u daaraan doen ? Bijvoorbeeld de consequenties van het gedrag veranderen : de C van het ABC.

VERSTERKEN

Als het kind iets doet waarvan u graag hebt dat het ermee door gaat (bijvoorbeeld meewerken, met u praten of vragen stellen) moet u daar aandacht aan besteden. In het Engels noemen we dat *reinforcement* en het betekent niets anders dan dat gedrag wordt aangeemoedigd, versterkt of bekrachtigd. Dat kan positief door bijvoorbeeld een schouderklopje te geven of negatief door negeren of straffen.

Het gaat er vooral om dat u ongewenst gedrag niet mag aanmoedigen door het eventueel onbewust te belonen. Die keuze ligt werkelijk bij uzelf. Maar u gaat misschien sneller in de fout dan u denkt. Om te begrijpen wat zich in disciplinaire conflicten tussen opvoeder en kind afspeelt, moet u nagaan welke positieve en negatieve consequenties zij aan elkaars gedrag verbinden. Om gedrag te veranderen, moet u deze consequenties veranderen. Dat brengt ons bij de vuistregel : vraag u altijd af *wat* het kind precies doet en *waarom* het dat doet.

Als u voor uzelf analyseert welke gebeurtenissen aan hardnekkige ongehoorzaamheid vooraf gaan en welke gebeurtenissen daarop volgen, begrijpt u beter onder welke invloeden vervelende confrontaties tot stand komen en in stand blijven. Hiermee kiest u voor een constructieve benadering van moeilijk gedrag. In plaats van dit gedrag problematisch te noemen, vraagt u uzelf af : «Welk probleem probeert het kind op te lossen door zich op deze manier te gedragen ? Wat bereikt het met zijn ongehoorzaamheid ? Wordt zijn gedrag –bewust of onbewust– bekrachtigd door de manier waarop mensen op hem reageren ? Wordt hij op de een of andere manier voor

zijn wangedrag beloond ?»

Men heeft aangetoond dat kinderen onder gelijke omstandigheden vrijwel zeker sneller leren als ze zowel positieve als negatieve bekrachtiging ontvangen. Positieve bekrachtiging vertelt hen wat ze wél mogen en moeten doen; negatieve bekrachtiging vertelt hen wat ze niet mogen en niet hoeven. Als kinderen beide soorten bekrachtiging ontvangen, worden ze vollediger geïnformeerd dan met één soort. Negatieve bekrachtiging betekent niet per se dat u moet dreigen met lichamelijke straf. Kinderen verbeteren hun gedrag ook om afkeuring of kritiek te vermijden of om te voorkomen dat ze bepaalde voorrechten kwijtraken.

BELONEN

De belangrijkste regel uit het boek luidt : maak goed gedrag de moeite waard. Dat klinkt eenvoudig. Maar de ene leraar of ouder slaagt daar in de praktijk toch beter in dan de andere. Welke strategieën kunt u daarvoor gebruiken ?

1. **Beloon goed gedrag** door waardering te tonen, gewenst gedrag op te merken, het positieve te benadrukken en kinderen te stimuleren. Met concrete beloningen moet u oppassen. Gebruik ze niet om in een conflictsituatie wangedrag te stoppen maar bijvoorbeeld wel als blijk van waardering na een speciale inspanning. Laat er u echter nooit door chanteren : u bepaalt de beloning en de voorwaarden.

2. **Neger wangedrag.** Negeren is iets anders dan niets doen. Er zijn momenten waarop het verstandig is bepaalde kleine vergrijpen (zoals tijdelijke vergeetachtigheid, impulsieve daden die tegen de regels indruisen) door de vingers te zien of te negeren. Niets is voor een toneelspeler erger dan dat hij geen publiek heeft. Deze disciplinaire techniek is bedoeld om er voor te zorgen dat kleinere misdrijvingen zoals zeuren en pesten geen bekrachtigende consequenties hebben. Dit vereist veel zelfbeheersing en consequentheid. Beloof uzelf voor u begint dat u het ongewenste gedrag (bijvoorbeeld een driftbui) iedere keer dat het zich voordoet zult negeren, en het blijft negeren tot het ophoudt. Probeer daarbij iedere discussie uit de weg te gaan zolang het wangedrag duurt. Maar zet de deur wel open voor een gesprek als iedereen is gekalmeerd. □

EEN FLOP?

LERAAROPLEIDING

Op de NIEUWE LERAAR in Klasse nr. 18 en op de studiedag van de Stichting-Lodewijk De Raet over de herwaardering van de leraarsopleiding volgden heel wat reacties. Zo vraagt dr. L. Van Looy zich af of de samenwerking tussen de universiteiten en het pedagogisch hoger onderwijs (PHO) geen flop wordt nog voor de gesprekken begonnen zijn.

In Klasse nr. 18 vinden we een artikel «leraars opnieuw aan de top, universiteiten en normaalscholen maken samen de nieuwe leraar». Wat dat «samen» betreft heb ik toch wel mijn bedenkingen. Op de studiedag heerste er in de discussiegroep over de verhouding universiteit/PHO en de samenwerkingsmogelijkheden een verbeterde sfeer. De PHO-ers voelden zich niet gerespecteerd en vormden front tegen de *universitaire inmenging*. De aanleiding daartoe was het «model» dat ontwikkeld werd in «De leraarsopleiding in Vlaanderen, constructie van een comprehensief model» door de Contactgroep Universitaire Leraarsopleiding en -vorming (CULOV). Daarin is de grotere samenwerking tussen de universiteit en het PHO een belangrijk gegeven. De mensen uit het PHO voelden zich betutteld

omdat ze niet breed bevraagd zouden zijn. Daarenboven zitten zij zeker niet te wachten op de academisering van hun onderwijs. Zij vragen zich af waar die plotse interesse voor hun leraarsopleiding vandaan komt. Zij zijn behoedzaam geworden na de hervorming (en nuloperatie) van 1984. Het PHO vraagt het herstel van een minimum aan pedagogisch comfort, onder andere om een betere (stage)begeleiding mogelijk te maken. Als er synergieën moeten worden uitgewerkt tussen het PHO en de universiteit is het in de eerste plaats nodig dat er rekening wordt gehouden met die verzuchting.

GISSEN EN MISSEN

In de discussiegroep was de hamvraag: wie is hier nu de deskundige? Zitten de deskundigen op de universiteit omdat ze pretenderen vakinhoudelijk sterker te staan? Of zitten de echte deskundigen in het PHO waar ze pretenderen vakdidactisch sterker te staan en een betere pedagogische praktijkervaring te hebben opgebouwd? Is deskundigheid evenwel niet het samengaan van beide? Moeten zij niet simultaan aanwezig zijn in de leraarsopleiding? Is het zo moeilijk toe te geven dat er overal wel een stuk bekwaamheid ontbreekt voor de ene en de andere pijler?

PHO noch universiteit formuleerde positieve suggesties die concreet genoeg waren om bij wijze van experiment doorgang te kunnen vinden.

Om de toenadering tot stand te brengen kunnen we misschien «bruggehoofden» leggen. Mensen die zowel de vakinhoudelijke als de vakdidactische kennis bezitten én die minstens tien jaar lespraktijk als ervaring achter de rug hebben kunnen een structuur invullen. Deze met deskundigen bemande bruggehoofden zouden dan kunnen instaan voor een tweerichtingsverkeer. Van de universiteit naar het PHO en omgekeerd.

Volgens mij is er één domein waarin die synergie perfect mogelijk is, namelijk in de begeleidingsdidactiek. Waarom? Omdat eerst en vooral in het derde jaar van het PHO –dat in 1984 werd toegevoegd– de studenten 16 weken stage moeten lopen. De begeleiding hiervan gebeurt nu vaak door

GOEDE BEGELEIDERS

Terecht vragen de PHO-mensen een herstel van pedagogisch comfort. Daardoor kan de begeleiding efficiënter en kwalitatief beter verlopen. Anderzijds hebben de universiteiten er ook baat bij wanneer een wetenschappelijk verantwoorde begeleidingsdidactiek zou worden ingevoerd. De hier toch al korte stageperiode kan dan zo optimaal mogelijk worden benut. De op te zetten bruggehoofden kunnen eerst voor een efficiënte uitwisseling zorgen. De beide partijen zullen dan hebben gewerkt aan de kwaliteit van de begeleiding, in casu de opleiding.

P. Schlusmans, directeur van het Pedagogisch Hoger Instituut van de Vlaamse Gemeenschap in Hasselt, zegt dat de normaalschool veel verder staat qua reflecteren over «klashouden». Dat kan een grond van waarheid inhouden. Maar reflectie kan niet zo maar in de plaats komen van, en mag niet worden verward met, de ontwikkeling van de methodiek voor de nagesprekken met de stagiair na een oefening.

Ook een nagesprek heeft een begin, een midden en een slot. Uit onderzoek blijkt dat de stagebegeleiders uit de «normaalschool» noch die op de universiteit veel inzicht hebben in de wijze waarop zij het lesgeefgedrag van de stagiair op een systematische manier kunnen veranderen. Op een aantal fundamentele vragen moeten zij het antwoord schuldig blijven: welke begeleidingsstrategie dient gevolgd bij een bepaalde opleidingsvisie, hoe beïnvloedt je begeleidingsstijl het nagesprek, welke interventies zijn nodig en hoe ga je ze aanpassen aan de individuele stagiair?

Begeleidingsdidactiek voor mentoren en supervisors op een degelijke manier samen uitwerken is in dit stadium van de discussies wellicht de enige haalbare vorm van symbiose.

Wanneer P. Schlusmans stelt dat de *stageuitbreiding een vergiftigd geschenk was en dat er vooral behoefte is aan goede begeleiders*, dan kan deze nood worden geënit. Hieraan kan perfect samen worden gewerkt zonder de eigenheid van de universiteit of het PHO te schaden. □

Dr. L. Van Looy,
VUB-Leraarsopleiding

PROBLEEMGEDRAG OP SCHOOL

REACTIES OP KLASSE – VIZIER NR. 20

□ In dit dossier vinden we weer een duidelijke visie, goed uitgediept. Het bevat een uitstekend pleidooi voor een soepele en minder schoolse aanpak in het beroepsonderwijs. Toch vind ik er nog te weinig concrete oplossingen en methodieken in.

□ Er bestaan geen wondermiddelen maar toch had KLASSE wel enkele concrete aandachtspunten op een rijtje kunnen zetten naar de individuele leraar toe. Nu zitten die verstopt in de teksten.

□ In het beroepsonderwijs is men spijtig genoeg te weinig bezig met de zaken die u aanhaalt. Daar concentreert men zich vaak eenzijdig op b.v. de werkplaatsklas. De vernieuwing raakt er zelden de fundamentele aspecten die u aanhaalt.

□ Uw gesprekspartners hanteren wel veel dure woorden uit hun cursussen: fenomeenanalyse, socio-preventief, escalierend deviant gedrag... Kan het niet wat eenvoudiger, neen?

□ Nu weer probleemgedrag. Kunt u ook eens geen nummers brengen over de positieve kanten van het onderwijs?

□ U behandelt een actueel onderwerp en belicht dat op een goede manier vanuit diverse invalshoeken. Ik vrees echter dat het aangehaalde preventieproject zo niet hanteerbaar is. Het is een leidraad zonder handleiding.

□ Onthutsende feiten, knap commentarieerd. Dat greep mij aan. Ik voelde mij geschokt en onwennig bij dit VIZIER. Blijkbaar is dit de realiteit...? □

(Namen en adressen bekend)

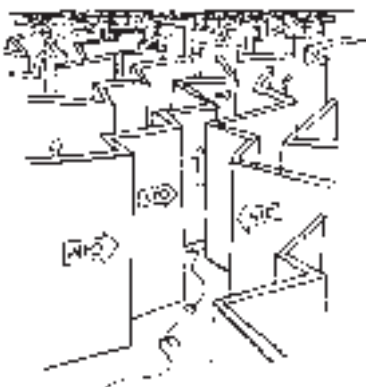
INFOLIJN

MIDDAGTOEZICHT BETALEN

Op sommige scholen krijgen de leraars die middagtoezicht houden een extra-vergoeding. Soms moeten de ouders daar ook extra voor betalen. Bij ons op school doen wij dat toezicht gratis. Hoe zit dat eigenlijk ?

Vanaf 1 januari 1991 is het schoolbestuur of de inrichtende macht verantwoordelijk voor de organisatie en bezoldiging van het middagtoezicht en de voor- en naschoolse opvang. Als dat gebeurt door personeelsleden van de school geldt dat als bijkomende prestatie. Die leerkrachten moeten daarvoor een gewijzigde cumulatieverklaring PERS 12 invullen maar zijn wel verzekerd. Voor andere personen is een aparte arbeids-overeenkomst en arbeidsongevallenverzekering nodig.

Wat u daarmee kunt verdienen hangt af van het schoolbestuur of de inrichtende macht maar die kan zich uiteraard niet onttrekken aan de wettelijke bepalingen van het **minimumloon voor bedienden** (op dit ogenblik bruto 37.595 fr. per maand of 230 fr. per uur). Voor de belastingen geldt het toezicht als een «occasionele prestatie». Er worden geen sociale-zekerheidsbijdragen van afgehouden, wél een bedrijfsvoorheffing (27 % voor bedragen minder dan 20.000 fr.; 37 % voor meer dan 25.000 fr. en

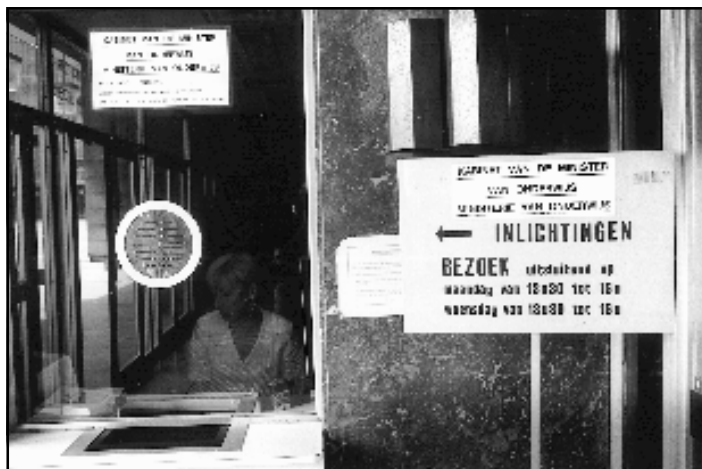

32 % voor wat daartussen ligt). Als toezicht en opvang uw hoofdactiviteit is moet u wel bijdragen voor de sociale zekerheid (12,07 % van het brutoloon).

Middagtoezicht behoort niet tot uw inherente opdracht als leraar. Als zodanig hebt u dus recht op deze bijkomende vergoeding voor middagtoezicht. Per leerling en per schooljaar krijgt uw school hiervoor 175 fr. extra werkingstoelagen. Dat is samen een pot van zo'n 120 miljoen frank.

Uiteraard kunt u samen met uw inrichtende macht of directeur besluiten gratis middagtoezicht te houden. Dan kunt u de extra fondsen voor iets anders gebruiken. Anderzijds kan men u nooit verplichten om gratis middagtoezicht te houden. Uw vakbond en in laatste instantie de rechter zullen uw rechten vrijwaren.

De praktijk is soms anders. Tijdelijke leerkrachten zijn soms tot meer toegevingen bereid om hun werkgelegenheid te beschermen. □

DE INFOLIJN

Voor al uw vragen over onderwijs:
Centrum voor Informatie en Documentatie Koningsstraat 150 1000 Brussel

☎ 02-210 54 00

DE KWALITEIT

Ik vind in de krant voortdurend verwijzingen naar een OESO-rapport over de kwaliteit van ons onderwijs. Wat is dat voor een rapport en waar kan ik dat vinden ?

Elk jaar buigt de OESO zich voor onderwijs op een ander land. Nu is België aan de beurt. Het eindrapport verschijnt pas tegen de zomer. Maar in opdracht van de vier ministers van onderwijs heeft een groep Belgische wetenschappers al wel op voorhand ons onderwijs doorgelicht. De werkgroep bestond uit vertegenwoordigers van kabinetten, administraties, inspecties en universiteiten. Het resultaat is een voorrapport om de OESO-onderwijsexperts voor te lichten over onze onderwijssystemen en hun pro-

blemen. Dit rapport geeft een heldere omschrijving (want bestemd voor buitenlanders) van het ingewikkelde Belgische onderwijssysteem. Daarnaast biedt het ook een schat aan vergelijkende onderzoeksgegevens over tal van aspecten van het Vlaams, Franstalig en Duitstalig onderwijs in ons land.

Het voorrapport is te koop bij de Dienst Verkoop van Publikaties en kost 420 fr. Er is een Nederlandstalige versie (bestelnr. 149.1), een Franstalige (bestelnr. 149.2) en een Engelstalige (bestelnr. 149.3). □

Dienst Verkoop van Publikaties - RAC
- Arcadegebouw - Rivolistraat 58 -
1010 Brussel - ☎ 02-210 50 86 -
rekeningnr. 091-2203006-68
P.S. De volgende KLASSE gaat o.a.
over de opvallende resultaten van dat
OESO-onderzoek.

POST UIT BRUSSEL

• LOOPBAANONDERBREKING EN PENSIOEN

De duur van uw loopbaanonderbreking kan ook meetellen voor de toekenning en de berekening van uw rust- en overlevingspensioen. De eerste 12 maanden tellen gewoon mee alsof er geen loopbaanonderbreking is geweest. De volgende 48 maanden zijn slechts aanneembaar als u een vrijwillige persoonlijke bijdrage stort. Die bedraagt 7,5 % van de wedde die u zou hebben ontvangen als u gewoon had doorgewerkt. In geval van een gedeeltelijke loopbaanonderbreking bedraagt uw bijdrage 7,5 % van het verschil tussen uw normale wedde en de wedde die u nog effectief ontvangt. Die storting is niet vereist tijdens maximum 24 maanden voor de perioden dat u of uw echtgenoot (note) kinderbijslag ontvangt voor een kind dat minder dan zes jaar oud is. □

Omzendbrief OND/VII/2/CR/SH/nc van 4 december 1991.

• ORGANISATIE SECUNDAIR ONDERWIJS

Een nieuwe omzendbrief vat een heleboel wijzigingen samen op het vlak van de bekrachtiging van de studies, de correcte modellen van studiegetuigschriften en hun homologatie. Die wijzigingen gaan trouwens dit jaar reeds in. Eén opvallend voorbeeld : het bekwaamheidsdiploma dat toegang verleent tot het hoger onderwijs verdwijnt vanaf dit schooljaar. □

Omzendbrief OND/III/2.1/RM/CD/CG van 4 december 1991.

• GEMEENSCHAPSINSPECTIE SECUNDAIR ONDERWIJS

Een nieuwe wat is wat ? en wie is wie ? van de vernieuwde gemeenschapsinspectie secundair en buitengewoon secundair onderwijs ligt op uw school ter inzage. □

Omzendbrief van 12 december 1991.

• UITWISSELINGEN VAN LERAARS

Vastbenoemde of daarmee gelijkgestelde leraars **secundair onderwijs** kunnen via dit uitwisselingsprogramma een maand naar een ander EG-land. In principe kost dat de leraar niets. In uw gastschool werkt u mee aan de lessen, wisselt u informatie uit over onderwijsaangelegenheden en kunt u zelfs les geven als u de taal voldoende machtig bent. Alle verdere informatie vindt u in deze omzendbrief. Let wel op : uw aanvraag voor het schooljaar 1992-1993 moet u vóór 5 april 1992 indienen. □

Omzendbrief OND/VI/4/JS/ECYEB van 2 januari 1992.

ABS-SYSTEEM IN IDEE

De rubriek IDEE wordt nog overzichtelijker. Bij elke tip komt een lettertje : A, B of S. Dat verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee.

A staat voor algemeen, B voor basisonderwijs en S voor secundair onderwijs. Zo vindt u nog sneller uw weg in het grote aanbod onderwijsideeën. Graag gedaan. □

LANG ZULLEN ZE LEZEN

Onder deze titel publiceerde de *Pluralistische Organisatie voor Bibliotheekgebruik* (PLOB) drie brochures over thematisch **werken met jeugdboeken**.

Per graad van de lagere school vindt u vier of vijf uitgewerkte sessies van ongeveer anderhalf uur. Via gevarieerde en kindvriendelijke werkvormen kunt u het leesplezier van de leerlingen stimuleren. Avonturen- en dierenverhalen, maar ook gevoelens van angst, verliefdheid enz. uit boeken en gedichten komen aan bod. Elke graad-brochure kost 350 fr., voor de drie brochures betaalt u 900 fr. Verzendingskosten zijn niet inbegrepen.

Vorig jaar organiseerde de PLOB een studiedag over het probleem van het lezen versus de groeiende impact van andere media. Het verslagboek kost 150 fr. + verzendingskosten. □

PLOB - Tiensevest 142 - 3000 Leuven -
 ☎ 016-22 89 33

OVER TONEELSPLEN

Welke weg leg je af van de eerste lectuur van een tekst naar de eerste presentatie van die tekst op een scène? Dat is het onderwerp van het **didactisch video-programma** van het *Vlaams Theater Instituut* en het *Centrum voor Onderwijsmedia*. De film toont een lange zoektocht : van de tafel

(lezen, denken, praten) naar de scène (spelen, ontdekken, herdenken) en weer naar de tafel en dan weer naar de scène. Van intenties naar uitvoering en van uitvoering naar nieuwe intenties.

De video duurt 35 minuten en richt zich tot leerlingen van 15 tot 18 jaar. Er is ook een werkboekje met een leestekst voor de leerlingen en een uitgebreide tekst voor de leraar. Het pakket kost 300 fr.

Op onderstaand adres kunt u ook twee andere programma's bestellen. *Theater, om te kijken moet je krabben* (27 minuten + werkboekje, 300 fr.) toont leerlingen van 8 tot 12 jaar allerlei theaterlijke middelen en theaterconventies. *Dance/I think the body likes to move* (35 minuten + werkboekje, 300 fr.) wil de fascinatie voor de dans overbrengen aan jongeren van 16 tot 18 jaar. De training van het lichaam, het zoeken naar nieuwe bewegingen en het bundelen hiervan in een choreografie zijn de drie grote thema's. □

Inlichtingen : Vlaams Theater Instituut - Anspachlaan 141-143 - 1000 Brussel - ☎ 02-514 40 44 - Bestellingen : Centrum voor Onderwijsmedia - Handelskaai 7 - 1000 Brussel - ☎ 02-217 41 90

UW GEHEUGEN GETRAIND

«Twee minuten geleden wist ik het nog», «Ik zou het duizend keer zeggen», «Even een blackout». Ook bij leraars en leerlingen faalt het geheugen wel eens. Psycholoog *Pierre Vermeulen* weet er alles over. Hij geeft **lezingen**, cursussen, seminars en ateliers over geheugentraining. Tientallen creatieve oefeningen heeft hij nu gebundeld in de publikatie *De hersencel in de douchebel*. *Training en verfijning van de verstandelijke verrichtingen*. Daarin schetst hij een bondig theoretisch kader en leert hij technieken aan i.v.m. concentreren, associëren, structureren en selecteren. Kunt u zonder opnieuw te lezen bovenstaande informatie correct weergeven? Tijd voor... juist ja. □

Voor het boek (en eventuele lezingen) kunt u terecht bij *Pierre Vermeulen* - 's Hertogenwijngaard 8A - 3000 Leuven - ☎ 016-23 69 63 - Het boek telt 278 blz. en kost 595 fr. + 60 fr. verzendingskosten

NIEUWE TENTOONSTELLINGEN

□ FOTO-ATELIERS

Het Museum voor Fotografie organiseert geregeld foto-atelierreeksen. Leerlingen vanaf 11 jaar leren zo *Zelf de fotografie opnieuw uitvinden*. Het atelier verloopt in twee sessies van 2 uren. Een groep telt maximaal 10 deelnemers en er kunnen twee groepen tegelijk werken. U betaalt hiervoor 1250 fr. per groep. Het werkboekje *Mijn inzicht in een schoendoos* beschrijft foto-experimenten met de gaatjescamera en kost 50 fr. per exemplaar.

Voor leerlingen vanaf 11 jaar zijn er ook creatieve museumbezoeken. Aan de hand van een groepsfoto maken ze kennis met de basisbegrippen van de fotografie. Daarna volgt een bezoek aan de tentoonstellingen. Dit programma kost 625 fr. per groep van 15 leerlingen en duurt anderhalf uur.

Tot 3 mei loopt de tijdelijke tentoonstelling *Leonard Misomne*. De toegang is gratis. Een rondleiding kost 900 fr. per groep van 20 leerlingen.

Museum voor Fotografie - Educatieve Dienst - Waalse Kaai 47 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-216 22 11

□ EDUCATIEVE DIENST

STEDELIJKE MUSEA LEUVEN

De Leuvense kunstcollecties in het Stedelijk Museum Vander Kelen-Mertens en de St.-Pieterskerk zijn ook voor schoolgroepen toegankelijk. De Educatieve Dienst heeft trouwens ook een pakket museumlessen uitgebouwd voor alle niveaus.

Basisonderwijs : Kleur herkennen (eerste graad), Wat is een museum? (tweede graad), De studentijd, De vorstentijd, Het leven van een schilder in de Middeleeuwen, Kijken naar schilderijen, De St.-Pieterskerk (derde graad).

Secundair Onderwijs : Hoe werd een schilderij gemaakt?, Hoe werd een beeld gemaakt?, Het portret, De St.-Pieterskerk (eerste graad), De romaanse en gotische kunst, De St.-Pieterskerk, De salons van madame de Malvoisin (tweede graad). Een bezoek duurt zo'n twee uren. Werkdocumentatie is gratis ter beschikking. Dergelijk geleid bezoek is gratis. Voor Leuvense scholen en leerlingen tot 12 jaar is de toegang eveneens gratis. Andere scholen betalen 20 fr. per leerling.

Zeker Zien

Stedelijke Musea - Educatieve Dienst - Savoyestraat 6 - 3000 Leuven - ☎ 016-22 69 06

□ MUSEUM KIJK- EN ZOEKTOCHT

Dit vraag- en antwoordspel in Kortrijk is voor de 5de en 6de klas van het lager onderwijs. In een korte rondleiding maken de leerlingen kennis met vier verschillende types schilderijen : een portret, een landschap, een stilleven en een abstract werk. Elke leerling krijgt daarna een mapje met opdrachten die hij individueel moet oplossen. De opdrachten worden ten slotte in klasverband geëvalueerd. Voorkennis is niet vereist, maar de leraar kan wel een voorbereidende les geven over *het museum*. Hiervoor kunt u achtergrondinformatie krijgen.

Het spel duurt anderhalf uur. U betaalt 30 fr. per leerling voor een groep van maximum 25 leerlingen. *Stedelijke Musea Kortrijk - Educatieve Dienst - Broelkaai 6 - 8500 Kortrijk - ☎ 056-21 19 92*

KLASSETIP VAN DE MAAND

□ Fred Bervoets : van 29 maart tot 8 juni in Oostende

Karikaturale, groteske wezens, beestachtige monsters, kluwens van lichamen in homerische gevechten gewikkeld, verwarrende constructies van losgeslagen elementen, composities bestaande uit aan flarden gerukte delen die weer in elkaar worden gezet. De schilderijen, tekeningen, assemblages en etsen van *Fred Bervoets* zijn getuigen van een getormenteerd, innerlijk verscheurd en zwaarmoedig wereldbeeld.

Het museum zorgt steeds voor een educatieve omkadering. Er zijn jeugdlatiers voor leerlingen tot 12 jaar (25 fr. per leerling voor twee uur). Bij elke tentoonstelling kunt u een gratis leestekst krijgen om uw bezoek voor te bereiden.

De toegang is gratis voor leerlingen onder 14 jaar. Oudere leerlingen betalen 50 fr. Een geleid bezoek kost 900 fr. voor een groep van maximum 25 leerlingen. Zo'n rondleiding duurt anderhalf uur. □

Provinciaal Museum voor Moderne Kunst - Educatieve Dienst - Romestraat 11 - 8400 Oostende - ☎ 059-50 81 18

BRT-SCHOOL

☐ **RADIO**

Elke schooldag tussen 10 u. en 11 u. zendt **Radio 3** schoolprogramma's uit. Elke woensdag is er *Triangel* voor de **basischool**. Alle kinderen van 5 tot 8 jaar gaan tussen 10 u. en 10 u.20 mee naar *De Bimelebosse Berg*: taalspeltjes, liedjes, verhaaltjes enz. Voor de derde en vierde klas is er van 10 u.20 tot 10 u.40 *Luistervinken* met taal, muziek, relationele opvoeding, geschiedenis, wereldoriëntatie enz. Van 10 u.40 tot 11 u. brengt *Radio Tam Tam* actualiteit voor en door jongeren uit de derde graad.

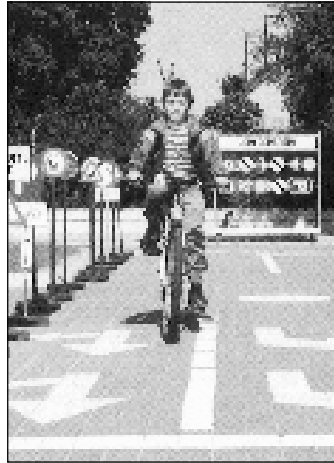
Leerlingen **secundair onderwijs** luisteren elke vrijdag tussen 10 u. en 11 u. naar taaluitzendingen Duits, Engels, Frans en Nederlands onder de gezamenlijke paraplu *Polyglot* (voor gevorderde leerlingen): elke week een vol uur items in één taal. Leerlingen vanaf 15 jaar kunnen op maandag tussen 10 u. en 11 u. een duik nemen in *Mozaiëk*, de wereld van de muziek: geschiedenis, cultuur, theorie en gewoon maar luisteren.

☐ **TV**

De televisieprogramma's gaan op schooldagen tussen 14 u.30 en 15 u.30 via **TV 1** de ether in. **Alle uitzendingen gaan in preview om 19 u. op TV 2**. Voor de **basischool** is er bijvoorbeeld *La vie quotidienne* (vijfde en zesde klas) op donderdagen 26 maart, 23 en 30 april en 14 en 25 mei, telkens om 14 u.30: een serie voor leerlingen die reeds één jaar Frans achter de rug hebben. Het project *Kampioenen van het Veilige Verkeer* omvat twee radioprogramma's (binnen de vaste woensdagprogramma's) en zes tv-programma's: één voor de onderwijzers (31 maart om 19 u. op TV 2), één voor de eerste graad (28 april om 14 u.30 op TV 1), twee voor de tweede graad (5 en 12 mei) en twee voor de derde graad (19 en 26 mei). Het bijhorende handboek en de werkbladen voor de leerlingen kosten 1390 fr. (± 100 blz. in ringmap).

Laatstejaars **secundair onderwijs** krijgen vanaf maandag 30 maart om 15 u. weer 10 nieuwe afleveringen uit de reeks *Klassieke mechanica*. Dit maal gaat het over elektriciteit en magnetisme. Nog

A

16 afleveringen zullen volgen. Het handboek telt 406 blz. en kost 1680 fr.

Kunstminnende leraars kijken natuurlijk naar de serie *Een goede eeuw kunst*. Op 6, 7, 9, 10, 13, 14 en 16 april krijgt u de kunst van 1850 tot heden voorgeschoteld. Op 17 april breidt *Pierre Alechinsky* er nog een laatste mouw aan. Opgelet: telkens om 19 u. op TV 2. Het handboek telt 192 blz. en kost 850 fr.

U kunt van alle programma's **kopieën** krijgen (gratis als u zelf een cassette stuurt) bij Centrum voor Onderwijsmedia - Handelskaai 7 - 1000 Brussel - ☎ 02-217 41 90. De gratis **programmagids** en het **didactisch materiaal** bestelt u bij de BRTN. De gidsen liggen trouwens in elke school! ☐ *BRTN - Schooluitzendingen - A. Reyerslaan 52 - Kamer 3N7 - 1043 Brussel - ☎ 02-741 53 02*

HET ATOMIUM

S

Het is 102 meter hoog, 90 meter breed en heeft 9 bollen van elk 250 ton. De beroemde ijzermolecule, 165 miljard keer vergroot, is dit jaar 33 geworden. Ze kreeg een grote oppoetsbeurt en krijgt binnenkort ook een nieuw laagje verf.

In het hart van ons nationaal monument is er nu ook een nieuwe tentoonstelling. *Biogenium* of de geneeskunde in beweging is een doorlopende tentoonstelling over de recente geneeskundige inzichten. In drie grote afdelingen maakt u kennis met de genetica en de menselijke cel, de virologie (de wereld van de virussen) en de immunologie (ons verdedigings-

systeem tegen deze virussen). Een bezoek duurt ongeveer twee uur.

Op wandelafstand van het Atomium is er ook nog Brupark (Oceadium, Mini-Europa, Kinopolis) en het Planetarium. De toegangsprijs tot het Atomium (en Biogenium) bedraagt 100 fr. per leerling tot 12 jaar, 120 fr. voor andere leerlingen (telkens voor een groep van minstens 20 leerlingen en mits reservatie). Een duo-ticket Atomium-Mini-Europa kost 290 fr. per leerling (minstens 20 leerlingen). Een geleid bezoek aan Atomium en Biogenium kost 1200 fr. + de toegangsprijs. Een duo-geleid bezoek Atomium-Mini-Europa kost 2400 fr. + de toegangsprijs. De rondleidingen zijn aangepast aan de leeftijds-groep. Toch lijkt de tentoonstelling ons te moeilijk voor het lager onderwijs. ☐

Atomium - Eeuwfeestlaan - 1020 Brussel - ☎ 02-477 09 77

PRIJZEN IN GENT

A

De Stad Gent looft ook in 1992 twee prijzen uit. De **literaire prijs** is voorbehouden voor een proza-werk. De **wetenschappelijke prijs** gaat naar een studie van geschiedkundige, oudheidkundige of folkloristische aard. Enkel auteurs die op 1 januari 1992 nog geen 40 jaar waren komen in aanmerking. Uw werk moet onuitgegeven zijn of sinds ten hoogste vijf jaar gepubliceerd zijn en mag nog niet be-kroond zijn.

U stuurt uw werk aangetekend en in tweevoud naar het College van Burgemeester en Schepenen - Stadhuis - Botermarkt - 9000 Gent vóór 1 mei. ☐

Inlichtingen en reglement: Dienst voor Culturele Zaken - Sint-Pietersplein 10 - 9000 Gent - ☎ 091-21 19 16

LEREN STUDEREN

B

Triangel organiseert tijdens de schoolvakanties een cursus *Stude-ren kan je leren*. Veel kinderen ervaren de overgang van lager naar secundair onderwijs als een enorme verandering. Ze moeten anders gaan werken en zelf leren studeren. Ze hebben dus studiemethodes nodig om hun lessen te verwerken en te leren.

De cursus bestaat uit een pak-

ket van 14 uren op basis van het denktrainingsprogramma van *Feuerstein*. Gedurende vier opeenvolgende dagen krijgen de kinderen les van 9 u. tot 11u.30. Daarna volgt een follow-up gedurende twee zaterdagen van 10 u. tot 12 u. De cursus loopt in de paas- en in de zomervakantie. Deelnemen kost 350 fr. per uur of 4900 fr. voor de hele cyclus. ☐

Therapiecentrum Triangel - Rosekapellestraat 19-21 - 2150 Borsbeek - ☎ 03-321 09 88

MUZEKTIJDSCRIFT

A

De vereniging *Muziekleraren Vrij Onderwijs* (MVO) heeft sinds januari een eigen tijdschrift voor muziekpedagogie. «*Ouverture*» wil zich profileren als een tijdschrift voor onderwijsvernieuwing, waarbij kritische reflectie en vakoverschrijdend denken centraal staan. Het blad mikt daarom op iedereen die bij het muziekpedagogisch gebeuren betrokken is.

Het verschijnt vijfmaal per jaar. Een gewoon abonnement kost 890 fr. per jaar, een studentenabonnement 600 fr. Voor 1000 fr. bent u lid van de vereniging én krijgt u het tijdschrift. ☐

MVO - leraarsvereniging - Herestraat 53 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 75 46

GRATIS DATABANK

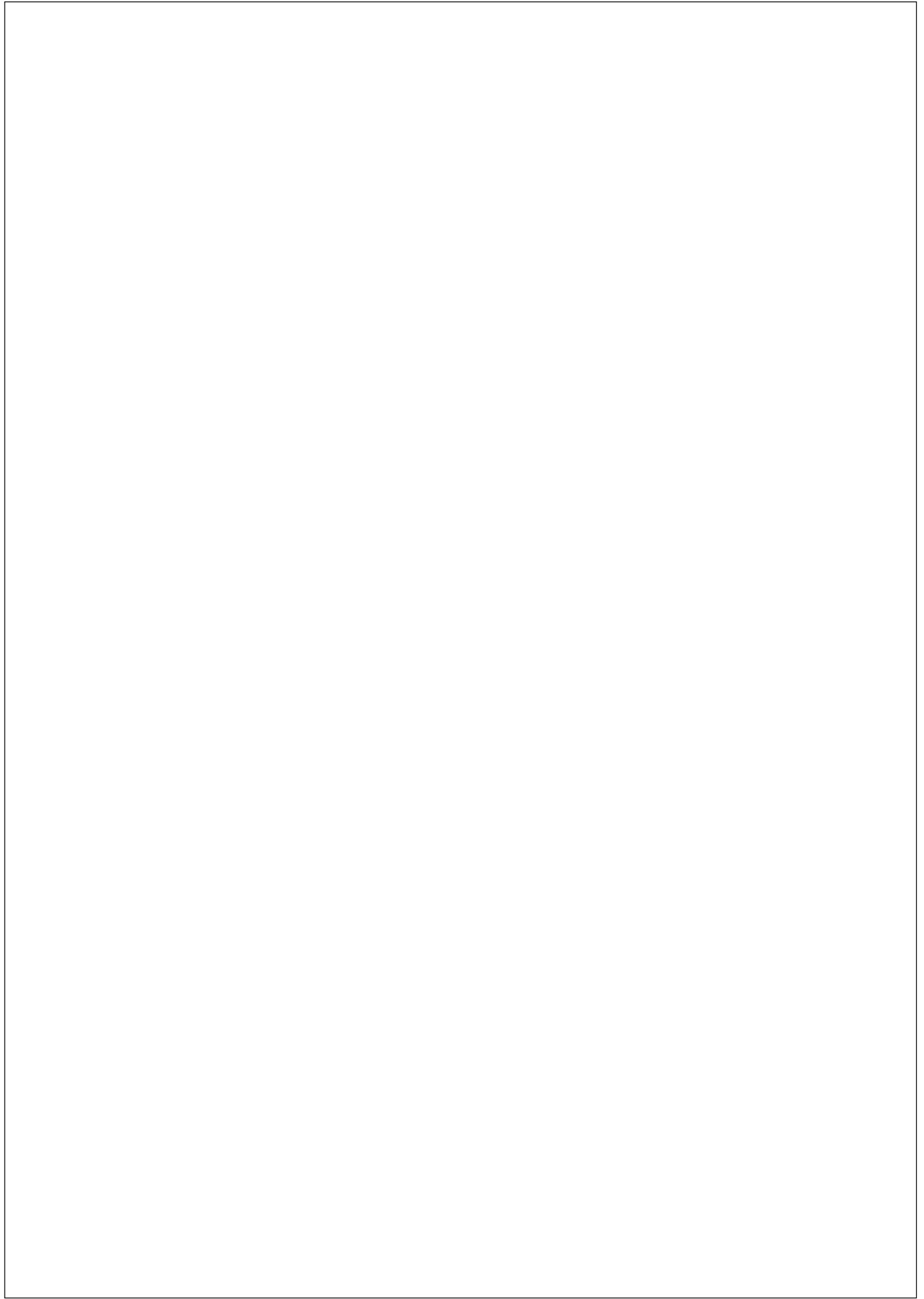
S

De IVO-databank verzamelt aanbiedingen voor doe-vakanties (betaald of op vrijwillige basis), studentenjobs, lessenreeksen en stages allerhande over talen, informatica, sport enz.

Het bestand bevat zo'n 75.000 aanbiedingen. In 1991 deden 22.000 jongeren een beroep op deze gratis dienstverlening. De databank is een belangrijk extra-sollicitatiekanaal, want veel bedrijven adverteren hun stageplaatsen via dit kanaal. Het is een gezamenlijk initiatief van het *Instituut voor de Onderneming*, *IBM*, *Coca-Cola* en de *Generale Bank*.

Tot 30 juni kunt u de databank gratis raadplegen in een agentschap van de Generale Bank of in het IBM Computer Center in Brussel. ☐

Inlichtingen: Instituut voor de Onderneming - Eendrachtstraat 53 - 1050 Brussel - ☎ 02-513 45 80

VOOR DE BIB

Het Katholiek Centrum voor Lectuurinformatie en Bibliotheekvoorziening (KCLB) verzorgt o.a. de uitgave van de *Boekengids* en de *Jeugdboekengids*. Minder bekend maar even interessant zijn twee andere publikaties.

Trefrijd geeft trefwoorden uit tijdschriftartikels van meer dan 70 Nederlandstalige tijdschriften. Zo is het een handig instrument om in de (school)bibliotheek snel en efficiënt informatie over een bepaald onderwerp op te zoeken. Trefrijd is verkrijgbaar als brochure of op steekkaarten. De brochure verschijnt zes maal per jaar voor 900 fr.; de steekkaarten kosten 3700 fr. per jaar.

Openbaar is een driemaandelijks tijdschrift over lectuur en bibliotheekwerk. U vindt daarin bijvoorbeeld artikels over strips in het onderwijs (met praktische werkmodellen), straatbibliotheken, omgaan met boeken in het onderwijs enz. Losse nummers kosten 150 fr., een abonnement voor 4 nummers kost 500 fr. □

KCLB - Mutsaertstraat 32 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-232 77 94

DRAAIMOLEN

Tot en met mei kunt u elke donderdag van 18 u.10 tot 18 u.20 met de *Draaimolen* van de BRTN meerrijden. Het concept is heel eenvoudig: degelijke **kindertelevisie** maken van de beste internationale prentenboeken. In samenwerking met het Nederlandse Bos Bros staan *Mil Lenssens* (Meener Tik Tak) en verteller *Nolle Versyp* garant voor vakmanschap en kwaliteit. Inmiddels zijn er al 56 prentenboeken geadapteerd voor televisie. In 1993 moet deze voorraad groot genoeg zijn om permanent wekelijks in de ether gaan. □

Inlichtingen: BRTN - Dienst Jeugd - Wim Vanseveren - A. Reyerslaan 52 - Kamer 8 L 55 - 1043 Brussel - ☎ 02-741 51 41

NIET MEER BISSEN

Aan de universiteiten mislukken meer dan de helft van de eerstejaarsstudenten. Velen halen niet eens de eerste examens. Wie goed geïnformeerd is over de be-

A

VORMING VOOR LERAARS

* **Uitstraling Permanente Vorming** - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-641 27 50

A - De barokarchitectuur en rococo (1 april); Neoclassicisme of de architectuur van de eenvoud (22 april); Betekenis van de Art Nouveau en de Art Deco architectuur (29 april); Geleid bezoek door Brussel (4 mei);

- Pagemaker : Desktop publishing (7 sessies vanaf 28 april); - Cosmetica (3 sessies vanaf 22 april).

* **Dommelhof** - Toekomstlaan 5 - 3910 Neerpelt - ☎ 011-64 30 49

A - Cursus oefening film-inzicht en bespreking (24, 25 en 26 april). * **Praxis** - Tiensevest 142 - 3000 Leuven - ☎ 016-20 58 56

A - Tijdsbesteding (1 en 19 april); Vzw-wetgeving en administratie (21 en 28 april, 5 mei); Sociale wetgeving (22 en 29 april, 6 en 13 mei); Vergadertechnieken (22 en 29 april, 6 en 13 mei); Boekhouden voor vzw's (23 en 28 april).

* **Cultureel Centrum** - Brusselsestraat 63 - 3000 Leuven - ☎ 016-23 84 27

A - Video voor gevorderde amateurs (8 sessies vanaf 22 april). * **Kempens Instituut voor Onderwijsbegeleiding** - Patersstraat 26 - 2300 Turnhout - ☎ 014-41 00 92

A - Beeldende vorming : handvaardigheid/textielvaardigheid (22 en 29 april); Kunstgeschiedenis : Egypte (21 en 28 april, 5 mei); - Informatica : wordperfect 5.1 - special topics (22 en 29 april, 6 en 13 mei).

* **Natuurlijk genezen** - Van Nevelstraat 144 - 2100 Deurne - ☎ 03-325 00 40

A - Ademtherapie (9 en 10 mei); Zelfhypnose en autogene training (8 sessies vanaf 28 april); Dromen (16 en 17 mei); De kunstenaar in jezelf (10 sessies vanaf 22 april);

Massage (10 tot 12 april); Mandala tekenen (13 en 14 juni).

* **Centrum Didactische Vernieuwing** - VII-Olympiadelaan 25 - 2020 Antwerpen - ☎ 03-827 78 90

A - Persoonlijk computergebruik WP 5.1 (22 en 29 april, 6 en 13 mei).

B - Ontwikkeling van het getalbegrip in de 1ste graad (6 mei); Concentratieproblemen in de lagere school (29 april).

S - Een muziekiefhebber leest het programma M.O. (13 mei); Drugs en school (22 april); De computer in de lerarenkamer (29 april); Aanpak van spijbelgedrag op school (13 mei); Tafelgesprek over waarden (20 mei).

* **Elcker-Ik** - Koning Albertlaan 2 - 3010 Kessel-Lo - ☎ 016-35 05 51

A - Politieke actualiteit (24 en 31 maart, 7 en 28 april, 5 mei); Links, rechts, ... (26 maart, 2, 9 en 30 april, 7 mei); Zairese cultuur (7 en 21 mei).

- Voor vrouwen : Automechaniek (27 april, 4, 11 en 18 mei); Leiding geven (28 april, 5, 12, 19 en 26 mei).

* **Limburgse Volksbogeschool** - Stationsplein 3 - 3500 Hasselt - ☎ 011-22 76 24

A - Sociale vaardigheden : Beter spreken en luisteren (8 sessies vanaf 22 april); Spreken voor een groep (8 sessies vanaf 27 april);

- Dansexpressie (5 sessies vanaf 22 april); 3 atelierbezoeken (23 en 30 april, 7 mei); Concertcursus (14 en 21 mei); Culturele daguitstap Trier (25 april), Monet en het impressionisme. Een weekendje Parijs (13 en 14 juni);

- Streekverkenning : Alden Biesen en haar bezittingen (9 en 23 mei, 13 juni); Hasselt in de dertiger jaren (23 mei); Begijnhoven in Limburg (4 en 9 mei).

* **Belgisch Rode Kruis** - Vleurgatsesteenweg 98 - 1050 Brussel - ☎ 02-645 44 69

A - De Stuurgroep GVO in het onderwijs wil op 28 maart met iedereen van gedachten wisselen over *de gezonde school*. Wat zegt de theorie? Hoe zullen we dit vertalen naar de praktijk. Deelnemers zal ongeveer 500 fr. kosten (maaltijd en verslagboek inbegrepen) en uw inschrijving wordt verwacht **vóór 15 maart**.

* **Centrum Pulhof** - Grotesteenweg 489 - 2600 Berchem - ☎ 03-230 12 78

B - Een taalkundig woordenboek op school (18 maart).

S - Milieu-educatie in zakformaat (25 april).

* **Amarant** - Hoogpoort 50 - 9000 Gent - ☎ 091-33 03 24

A - Picasso-Duchamp (23 en 30 april, 7 en 14 mei in Mechelen); Malevitch-Mondriaan (23 en 30 april, 7 en 14 mei in Antwerpen); Picabia-Magritte (27 april, 4, 11 en 18 mei in Jezus-Eik of 21 mei, 4, 11 en 18 juni in Mechelen); Pollock-Newman (22 en 29 april, 6 en 13 mei in Gent of 23 en 30 april, 7 en 14 mei in Kortrijk of 25 mei, 1, 15 en 22 juni in Jezus-Eik); Warhol-Klein (21 en 28 april, 5 en 12 mei in Aalst of 22 en 29 april, 6 en 13 mei in Antwerpen); Beuys-Nauman (20 en 27 mei, 17 en 24 juni in Antwerpen of 20 en 27 mei, 3 en 10 juni in Gent).

Amarant organiseert voorts nog een pakket lessenreeksen kunstgeschiedenis, kunstfilosofie, architectuur, beeldende talen enz.

* **Ter Wende** - Mechelse Vest 8 - 3000 Leuven - ☎ 016-22 45 42

A - Ontwikkeling van intramurale samenwerkingsvormen. Van doorkijkspiegel naar spiegelpaleis : 26 maart.

* **Departement voor Lerarenopleiding RU Gent** - St. Pietersplein 5 - 9000 Gent - ☎ 091-64 35 49

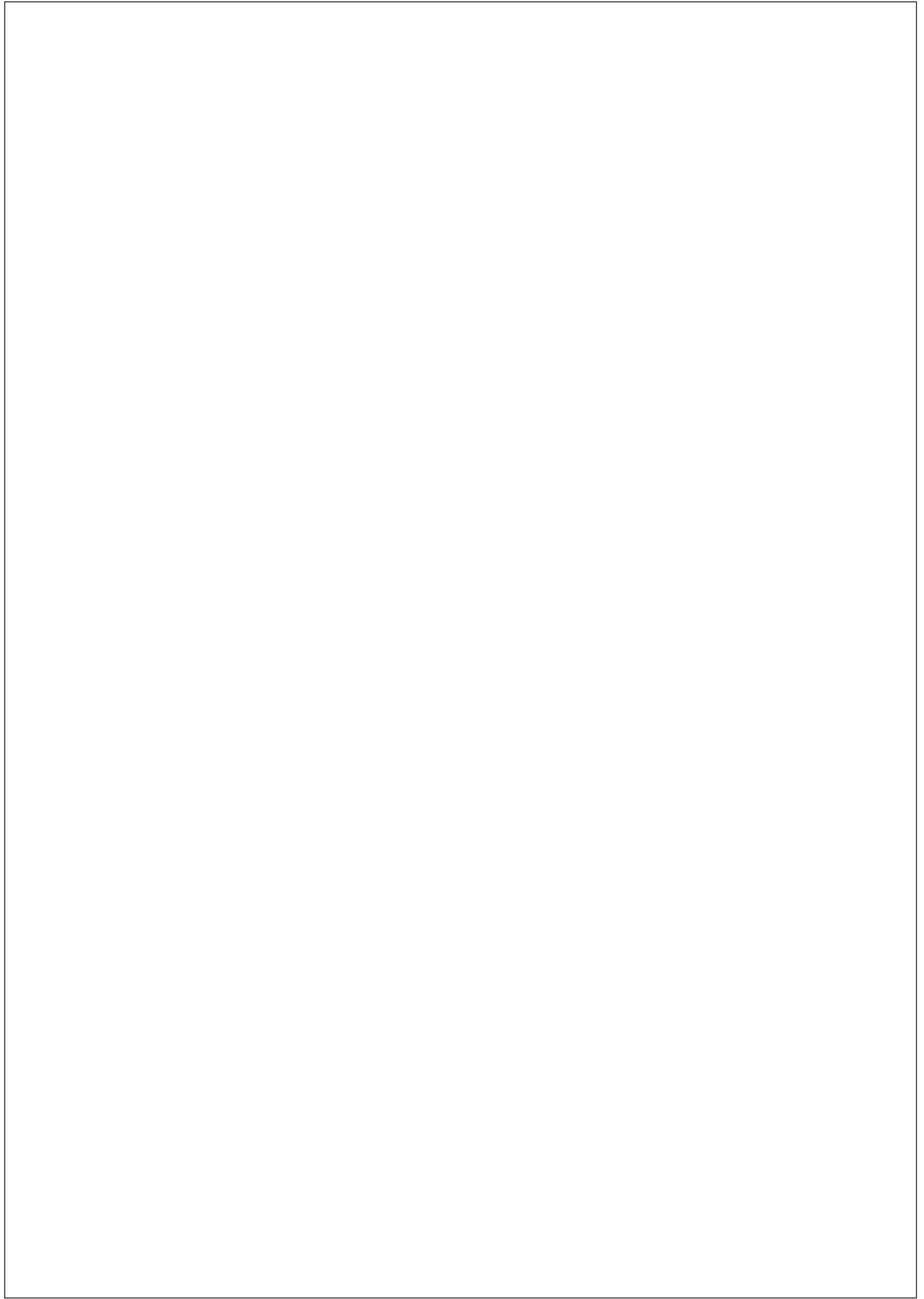
S - Het humanisme (18 maart), Thematisch lezen (25 maart); Het project Lucretius (22 april), Aurora I & II (20 mei). □

staandestudiemogelijkheden kan zijn slaagkans gevoelig verbeteren. De *Onderwijsgids Universitair Onderwijs* komt hieraan in ruime mate tegemoet. U vindt er algemene informatie over organisatie, structuur en terminologie van de universitaire wereld, over toelatingsvoorwaarden, studiefinanciering, studiekosten enz.

Per grote studierichting bespreekt de gids eventuele specifieke toela-

tingsvoorwaarden, mogelijke vooropleidingen en voorbereidingen tot de studie, studievereisten, de lessentabel van de eerste kandidatuur, een overzicht van de volledige studiebouw en de aanvullende studiemogelijkheden. Telkens vergelijkt de gids analoge studierichtingen aan alle Vlaamse universiteiten. De kandidaat-student kan zo zijn eigen conclusies trekken en de keuze maken die

het best bij hem past. □ *Vormingscentrum voor de PMS-centra van het Gemeenschapsonderwijs* - Zavelputstraat 20 - 1000 Brussel - ☎ 02-218 47 65. De gids is te koop bij de Dienst Verkoop van Publikaties - RAC Arcadengebouw - Rivolistraat 58 - 1010 Brussel - ☎ 02-210 50 86 - Hij kost dan 250 fr. + 30 fr. verzendingskosten - U kunt de gids ook gratis raadplegen in de PMS-centra van het gemeenschapsonderwijs

JONGERENVIDEO'S

S

Het Leuvense *Bevrijdingsfilms* heeft een nieuw aanbod jongeren-video's: negen programma's gemaakt met en door jongeren, in magazinestijl. De video's vertellen over wat jongeren bezighoudt, wat jong zijn betekent, met welke ideeën, gevoelens en verlangens jongeren leven.

De titels: *Nee kunnen zeggen* (seksualiteit – AIDS), *Erbij horen 2* (consumptie en reclame, liefde en seksualiteit), *Wat willen jongens eigenlijk* (liefde en seksualiteit, jongeren – patronen), *Lief zijn is niet meergenoeg* (rolpatronen en emancipatie), *Verborggen mogelijkheden* (idem), *Jongensdromen* (idem), *Voor m'n eigen bestwil* (onderwijs en opvoeding, sociaal beleid), *'n Gevoel van meer* (racisme) en *Barbara, Frans, Ineke en ... jij* (zelfmoord).

Eén video (*'n Gevoel van meer*) duurt 65 minuten en kost 4000 fr. als koopvideo of 950 fr. per dag als huurvideo. De andere programma's duren zo'n 30 minuten en kosten 2500 fr. (of 500 fr. per dag om te huren).

Bevrijdingsfilms – Quinten Metsijsplein 4 – 3000 Leuven – € 016-23 29 35

GEZONDE VOEDING

A

In het kader van *Kom op tegen kanker* is er nu een **lessenpakket** voor leraars **secundair onderwijs**. De box geeft een massa didactisch materiaal: kant en klare werkbladen, een kaartspel over voeding, een groente- en fruitkalender en een klavertjevier van de voeding. Het pakket en de handleiding kosten 800 fr.

Belgische Rode Kruis – Dienst Gezondheidsopvoeding – Vleurgatsesteenweg 98 – 1050 Brussel – € 02-645 44 11

Afwisseling op je bord houdt je lichaam gezond is een **gratis brochure** vol informatie over voeding, onze behoeften aan bepaalde stoffen, vitaminen enz. Met de smakelijke én gezonde recepten hebt u meteen ook een minikookboekje in de hand. U moet de brochure schriftelijk aanvragen en 18 fr. aan postzegels toevoegen.

Staatssecretariaat voor Volksgezondheid – Wetstraat 66 – 1040 Brussel

ALGEMEEN

A

– Correct taalgebruik
We willen allemaal wel een tien voor taal. Maar dat gaat niet vanzelf. Dit gloednieuwe handboek is eigenlijk een verzameling praktische taaltips. Via enkele honderden taalvragen – die we vaak verkeerd oplossen – brengen we onze taalbeheersing op een hoger peil. Het boek wijst ons immers niet alleen op onze fouten. Veel voorbeelden verschaffen ons correcte woorden en zinswendingen om kleur en variatie in ons taalgebruik aan te brengen.

Willy Penninckx & Paul Buysse – Uitgeverij UGA – 263 blz. – 795 fr.

– Intelligentie, intelligentiëmeting en leerprocessen

In februari 1991 organiseerde het tijdschrift *Caleidoscoop* een congres over dit thema. Het verslagboek geeft alle referaten: niet altijd even gemakkelijk, maar wel boeiende lectuur.

Paul Dudal & Guido Willems (eds) – CSBO/Caleidoscoop – M. Lemonnierlaan 129 – 1000 Brussel – € 02-513 57 08 – 236 blz. – 530 fr.

– De onbewuste kindertaal

De vrij getekende en gekleurde tekeningen van leerlingen kunnen hun leraars veel vertellen over hun psychische aanpassingsproblemen. Wie deze taal kan lezen kan misschien heel wat (leer)problemen voorkomen.

Prof. J.B. Den Tanndt – Uitgeverij Die Keure – 500 fr.

– Zakelijke communicatie

Een speciaal nummer over zakelijke communicatie in het secundair onderwijs. Expressief spreken, doeltreffend en cliëntgericht telefoneren, formulervaardigheid en omgaan met klanten zijn enkele thema's.

VONK – Vereniging voor het Onderwijs in het Nederlands – Floris Primsstraat 15 – 2020 Antwerpen 2 – € 03-237 44 16 – 240 fr. per los nummer; 350 fr. voor een jaarabonnement.

BASISONDERWIJS

B

– Trekkers zonder grenzen

Een werkdocument over de vogeltrek. U kunt elk werkblad apart gebruiken, naargelang de actualiteit, het seizoen of de beschikbare tijd. Bij elk thema vindt u suggesties voor

activiteiten, meestal voor buiten de klas.

WWF – Waterlooosteenweg 608 – 1060 Brussel – € 02-347 30 30 – 77 blz. – 200 fr.

– Kijk uit!

Vier spelers vanaf 4 jaar spelen dit kwartetspel. In vier opeenvolgende stadia worden negen gevaarlijke verkeerssituaties afgebeeld waarmee de kinderen dagelijks kunnen worden geconfronteerd. Er zijn twee verschillende dozen beschikbaar.

Uitgeverij Die Keure – 1595 fr. per doos.

SECUNDAIR ONDERWIJS

S

– Dood en mummificatie in het Oude Egypte

De Oudegyptische cultuur wemelt van voorwerpen die met de dood in verband staan. De rijke Egyptologische verzameling van de KMKG vormt het uitgangspunt van deze boeiende publikatie voor 15–18-jarigen. De vlotte tekst en de vele illustraties maken een brok geschiedenis toegankelijk.

Edith Deleu – Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis – Educatieve Dienst – Jubelpark 10 – 1040 Brussel – € 02-741 72 14 – 32 blz. – 150 fr.

– Gent en de Eerste Wereldoorlog

Het dagelijkse leven staat centraal in deze ruim geïllustreerde schets van de oorlogsjaren 1914–18. Niet eerder gepubliceerde fragmenten uit Gentse oorlogsdagboeken van o.a. *Virginie Loveling* zijn sprekende getuigen van een recent verleden.

André Capiteyn (samensteller) – Museum Arnold Vander Haeghen/Stadsarchief – Veldstraat 82 – 9000 Gent – € 091-25 79 37 – 127 blz. – 350 fr.

– 500 jaar Latijns-Amerika

In 1991 bood George Bush de mensheid een «nieuwe wereldorde» aan. Vijfhonderd jaar geleden deed Columbus hetzelfde toen hij Amerika ontdekte. Is dit een reden tot feestvieren of tot een schuldbekenenis? Dit uitgebreid dossier levert alleszins stof tot nadenken.

Wereldtijd nr. 220 – Mark Fillet (ed.) – Arthur Goemaerelei 69 – 2018 Antwerpen – € 03-216 29 35 – 85 fr. – Een jaarabonnement (10 nummers) kost 700 fr.; voor drie jaar (30 nummers) betaalt u 1900 fr.

– Ooggetuigen

Weer, Reptielen, Kristallen & Edelgesteenten en *Uitvindingen* zijn vier nieuwe delen uit de serie *Ooggetuigen*, de Nederlandstalige versie van de Engelse *Eyewitness Guides*. Elk deel gidt ons door de boeiende, wondere wereld van mensen, dieren, planten en dingen om ons heen. Met deze reeks bouwt u uw eigen privé-museum. *Katten, Honden, Bijbel* en *Ontdekkingen* verschijnen al deze maand.

Standaard Uitgeverij – 64 blz. per deel – 395 fr. per deel.

– Studeren buiten de universiteit

Laatstejaars secundair onderwijs staan voor een moeilijke keuze. Buiten de universiteiten zijn er immers nog zo'n 1500 opleidingsmogelijkheden. In dit boek vindt u ze overzichtelijk gepresenteerd in achttien hoofdstukken: van het gewone HOBU tot leger en rijkswacht, burgerzee- en luchtvaart, kerkelijk onderwijs enz.

CSBO – M. Lemonnierlaan 131 – 1000 Brussel – € 02-502 34 08 – 317 blz. – 450 fr.

KLASSETIP VAN DE MAAND

S

– Jongereengids

Deze handige pocket is geschreven voor en vanuit de leefwereld van jongeren van 15 jaar en ouder. Die hebben een grote behoefte aan bondige en overzichtelijke informatie. In dertien hoofdstukken komt de realiteit van de jongere tot leven. Talrijke verwijzingen naar andere hoofdstukken en andere organisaties breken de problematiek open naar een ruimer kader. Achtereenvolgens wandelen we langs school, wonen, vrije tijd, relaties, seksualiteit, gezondheid, militie, werk, werkloosheid, inkomen, geld, wet en hulp. Dat laatste hoofdstuk is misschien wel het belangrijkste. Er wordt dan ook voortdurend naar verwezen. Het wijst de jongere de weg naar die organisaties waar hij met eender welke vraag terecht kan.

Federatie Jongeren Informatie- en Adviescentra – Diksmuidelaan 50 – 2600 Berchem – € 03-366 15 20 – 167 blz. – 50 fr.; 40 fr. vanaf 10 exemplaren; 30 fr. vanaf 25 exemplaren; gratis bij een CJP-kaart.

KINDERBOEKENCLUB

A

Hip Hip Hoera is de naam van de nieuwe kinderboekenclub van Bakermat Uitgevers. Tweemaal per jaar kiezen jongeren van 1 tot 14 jaar uit de beste kinder- en jeugdboeken, krijgen ze algemene informatie over boeken en auteurs, kunnen ze deelnemen aan een wedstrijd enz.

Lid worden is heel eenvoudig. Het eerste ledenboek krijgt u gratis toegezonden. Daaruit bestelt u minstens 2 boeken en dan bent u automatisch lid. U blijft lid zolang u dus minstens 4 boeken per jaar bestelt. Er zijn natuurlijk ook extra voordelen: telkens 10 goedkope «betere» boeken, bij elke bestelling ontvangt u een verrassing en er zijn mooie prijzen te verdienen met de boekenwedstrijd.

Uitgeverij Bakermat – Hip Hip Hoera – Postbus 157 – 2800 Mechelen 2 / Toonzaal: Leermarkt 5 – 2800 Mechelen – € 016-21 64 60

NEDERLANDSE SCHOOLTELEVISIE

A

Het voorjaarsprogramma van de Nederlandse onderwijs televisie (NOT) kunt u elke voormiddag weer meebeleven op Nederland 3. **BASISONDERWIJS**

De vaste programma's lopen gewoon door. Zo is er elke dinsdag om 10 u. *Warreltaal* voor de kleuters. *Huisje, boompje, beestje* mikt elke maandag om 10 u. op de eerste en tweede klas lager onderwijs. Elke vrijdag om 10 u. brengt de NOT *Nieuws uit de natuur* voor de derde en vierde klas en om 11 u. kijken de vijfde- en zesdeklassers naar hun *Schooltv-Weekjournaal*.

SECUNDAIR ONDERWIJS

In het voorjaar lopen een paar nieuwe reeksen. 's Maandags van 9 maart tot 18 mei (om 10 u.30) confronteert *West-Europa en Noord-Amerika* beide continenten rond een achttal thema's: landbouw, toerisme, milieu, industrie enz. De bijhorende handleiding met achtergrondinformatie en lessuggesties kost 180 fr. De reeks mikt vooral op de eerste drie jaren van het secundair onderwijs.

Op 28 april (11 u.30) en 29 april (11 u.) herhaalt de NOT *Stille*

getuigen: 50 minuten boeiende televisie over oorlogsoperaties in de Stille Oceaan. Op 10 mei om 13 u. kunt u beide afleveringen na elkaar zien. Voor leerlingen vanaf 15 jaar.

Bio-bits loopt op woensdag van 29 april tot 10 juni (om 10 u.30). In zes programma's maken de eerstejaars secundair onderwijs kennis met twaalf boeiende en zeer verschillende thema's uit de biologie. De handleiding kost 180 fr. Op 11 juni kunt u vanaf 9 u. de hele reeks in één ruk uitkijken (of in dezelfde ruk opnemen).

Rusland wordt rood 1917-1930 loopt op maandagen 27 april en 11 mei (om 11 u.). De twee afleveringen schetsen het ontstaan van «the evil empire» dat nu wel helemaal naar de annalen van de geschiedenis is verwezen. De handleiding kost 180 fr. Op 14 mei om 10 u. stuurt de NOT beide afleveringen na elkaar de ether in. Voor leerlingen uit de tweede graad secundair onderwijs.

De gratis gids en alle begeleidend materiaal kunt u bestellen bij Davidsfonds/Infodok – Brabançonnestraat 95A – 3000 Leuven – € 016-22 87 44

ARTISTIEKE VORMING

S

Het Centrum Artistieke Vorming Hasselt maakt **leermateriaal voor de beeldende vakken** in het secundair onderwijs. Dat omvat zowel bronnenbundels als werkmateriaal voor leerlingen met uitgebreide kijk- en doe-opdrachten.

Once upon a time is een introductie in de geschiedenis en taal van de film. De thema's: filmgeschiedenis, documentaire, geluid, verhaalstructuur, genres, hoofdperson, science fiction en filmische vertelwijzen. De videocassette (vijf afleveringen van 40 minuten), het docentenboek en 15 leerlingenboekjes kosten samen 3225 fr.

Hoe laat begint het schilderen? toont de leerlingen de belangrijke ontwikkelingen en stromingen in de schilderkunst van de laatste honderd jaar. Kunst blijkt ineens heel boeiend te zijn. De video (zes afleveringen van 20 minuten) en het docentenboek kosten samen 2000 fr.

Er zijn ook **werkbladen** met kijk- en doe-opdrachten en leer-

POEZIE-WEDSTRIJD

A

Just geteld 6163 jonge mensen vonden hun weg naar de 11de **Poëziewedstrijd Soetendaelle** 1991. In 13 leeftijdscategorieën (van eerste schrijvertjes tot 25-jarigen) werden 76 prijzen toegekend.

Dit succes stimuleert de organisatoren om meteen met de 12de editie te starten. **Tot 1 juni** kunnen jongeren tot en met geboortjaar 1967 hun gedichten inzenden. Het onderwerp is vrij, het aantal evenzeer. Elk gedicht wordt ingediend op zes exemplaren (A4-formaat) en ondertekend met schuilnaam en geboortedatum. In een gesloten omslag vermeldt u schuilnaam en echte naam, uw adres en dat van de school. De prijzen zijn boekenpakketten met een totale waarde van meer dan 200.000 fr. *Inlichtingen en reglement: Ben Reyniers – St. Huybrechtstraat 66 – 1785 Merchtem – € 052-37 05 48*

LANDBOUW EN MILIEU

A

De spelkoffer *De landbouwer en het milieu* is speciaal ontworpen voor de derde graad lager onderwijs en het eerste jaar secundair onderwijs. De koffer bevat twee maquettes van een landbouwbedrijf (een melkvee- en een tuinbouwbedrijf), figuurtjes, fotoreeksen, plattegronden, vragenkaartjes en dobbelstenen. Een handige brochure verklaart de spelregels en bevat daarenboven drie uitgewerkte lessen waarin het spelen van het spel is geïntegreerd.

De spelkoffer is ontworpen door het *Centrum Informatieve Spelen*. U kunt hem te leen krijgen van de *Belgische Boerenbond*. U betaalt dan 5000 fr. voor zeven dagen, maar u krijgt 3500 fr. terug als u de koffer onbeschadigd en tijdig terugbezorgt. U moet hem wel zelf gaan halen in Leuven of, na afspraak, in Roeselare, Gent, Antwerpen of Hasselt.

Het Centrum Informatieve Spelen kan ook voor een spelbegeleider

lingvriendelijke teksten. Enkele titels: *Lekker in je kleren, Letters, Buiten tekenen, Strips, Compositie*. Deze werkbladen kosten 470 fr.

zorgen. Het normale tarief daarvoor is 1950 fr. per dagdeel per begeleider en 7,6 fr. per km als vergoeding voor reiskosten. *Belgische Boerenbond – Odette De Keyser – Minderbroederstraat 8 – 3000 Leuven – € 016-24 21 53 / Centrum Informatieve Spelen – Ilse De Ruyter – Naamsesteenweg 164 – 3001 Heverlee – € 016-22 25 17*

MILIEU OP DE KORREL

A

In Nederland is er een nieuwe educatieve attractie. *Milieu op de korrel* is een vrolijke **tentoonstelling vol verrassingen** over een somber onderwerp: ons milieu.

Na een vreemde «treinrit» stapte u de tentoonstelling binnen. Op de stoel van de minister van leefmilieu mag u in drie minuten het energiebeleid voor de komende tien jaar uitzetten. De gevolgen krijgt u direct teruggekaast. Windenergie? Mooi, maar dan staat het hele land wel ineens vol windmolens. In de toverbol ziet u wat er gebeurt met het afgedankte glas, papier en plastic dat u erin gooit. De vermoeide keuken kunt u tot leven brengen door stevig aan de koffiemolen te draaien. In de magnetron ziet u trouwens het alternatief van andere culturen voor onze food-processor. U kunt een bezoek aan de tentoonstelling voorbereiden met de **speciale lesmappen**. Die zijn vooral bedoeld voor leerlingen van de vijfde en zesde klas lager onderwijs en de eerste klas secundair onderwijs. Een map over kunststoffen is al klaar, een map over vervoer verschijnt in maart en in het najaar volgt een lesmap over energie. Ze kosten ongeveer 100 fr. per exemplaar.

Schoolgroepen betalen ongeveer 40 fr. per leerling. Een rondleiding door iemand van het museum is niet echt nodig, maar kan wel. U betaalt dan ongeveer 500 fr. per groep.

Noordbrabant Natuurmuseum – Spoorlaan 434 – 5038 CH Tilburg – Nederland – € 00-31-13-35 39 35

per set van 15 exemplaren. *Centrum Artistieke Vorming Hasselt – Luikersteenweg 248 – 3500 Hasselt – € 011-27 15 18*